

โครงการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน
ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ในโลกมุสลิม : กรณีศึกษาชุมชนประตู่ชัย ชุมชนป่าตอง
และตำบลคลองตะเคียน
อำเภอพระนครศรีอยุธยา

โดย

รศ.ดร.นพวรรณ ชีระพันธ์เจริญ

น.ส.สุภารัตน์ ชัยกิตติภรณ์

น.ส.สมปรารถนา สุขเกษม

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

ปีพุทธศักราช 2552

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ของพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในโลกมุสลิม : กรณีศึกษาชุมชนประตู่ชัย ชุมชนป่าตอง และตำบลคลองตะเคียนอำเภอพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนาสิ่งแวดล้อมด้านสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่ม ความสวยงามของพื้นที่ของชาวชุมชนมุสลิมในชุมชนประตู่ชัย ชุมชนป่าตองและตำบลคลองตะเคียนได้รับการพัฒนา จากการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสถาบันการศึกษาในพื้นที่ เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เรียนรู้ร่วมกันในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้านสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่ม และการพัฒนาด้านความสวยงามของพื้นที่ ซึ่งคาดว่าจะทำให้สิ่งแวดล้อมด้านสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่ม ความสวยงามของพื้นที่อยู่ในระดับที่สามารถรองรับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมใหม่ได้ เก็บข้อมูลโดยวิธีการสำรวจพื้นที่เบื้องต้นร่วมกับชุมชนและสำรวจเอกสาร และใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้นำชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ การสนทนากลุ่ม 3 กลุ่มได้แก่ผู้นำชุมชน ประชาชน คณะกรรมการชมรมสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวของตำบลคลองตะเคียนรวม 30 คน จำนวน 7 ครั้ง การประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ร่วมกับเทคนิคแผนที่ความคิด การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การพิจารณาความสอดคล้องและความถูกต้องของข้อมูลโดยวิธีสามเส้า การวิเคราะห์เนื้อหาและการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่เป้าหมายมีทรัพยากรการท่องเที่ยวเพียงพอ แต่มีปัญหาเรื่องการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม สุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่มกระบวนการศึกษาทำให้ชาวตำบลคลองตะเคียนซึ่งเป็นพื้นที่เป้าหมายระยะที่สองมีผลผลักดันให้คณะกรรมการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมเพิ่มศักยภาพสูงขึ้นและสามารถดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มโดยได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน ผู้นำศาสนาและผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่ ผลการระดมสมองจากกระบวนการศึกษาได้ผนวกเข้ากับแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน กลุ่มเป้าหมายได้รับการพัฒนาเรื่องสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่ม ความสวยงามของพื้นที่เพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม นอกจากนั้นยังได้รับการพัฒนาภาษาอังกฤษสำหรับการท่องเที่ยว การจัดทำสินค้าเอกลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยวรวมทั้งวางแผนจัดแหล่งเรียนรู้ชุมชนตามวิถีมุสลิม กิจกรรมบางส่วนได้รับการสนับสนุนจากชุมชนประตู่ชัยและชุมชนป่าตอง และกิจกรรมการประชาสัมพันธ์ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคกลางเขต 6 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คำสำคัญ : การพัฒนาสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนประตู่ชัย ชุมชนป่าตอง ตำบลคลองตะเคียน

Abstract

The purposes of this research study were to develop food-water sanitation, and scenery on the target at Pratuchai and Patong communities and Khlong Takhian sub-district. The development was performed via cooperation of the communities, sectors, and educational institutions involved in order that the stakeholders could participate in learning together to develop environment on food-water sanitation and scenery on the target areas to welcome cultural tourism. Data collection was employed using the target area surveying with the communities, examining documents, and in-depth interviewing the community leaders in both government and private sector. Focus grouped interviews was also performed seven times with 30 people in three groups: community leaders, people and the committee. More techniques were used with cooperative action meetings, and mind mapping. Statistical analysis was performed with triangular technique for harmony and correctness, content analysis and inductive conclusion.

The findings indicated that the natural resources of the target areas were sufficient. The problems were indicated on environment and food-water sanitation management. The studying process encouraged the Environmental and Tourism Committee in the target area in the second phase at Khlong Takhian Sub-district having high potential in working along the objectives with the support from Khlong Takhian Sub-district Administration Organization, and religious and local leaders. According to the brain storming from the studying process and the development plans of Khlong Takhian Sub-district Administration Organization, the food-water sanitation, and scenery at the target areas were developed. Besides, English for tourism industry was also developed. Identical products promoting tourism were created with plans to arrange the learning resources for Muslim ways of life. Some activities were supported by Pratuchai and Patong communities. Public relation was performed by the Office of Tourism Authority of Thailand in the Central Part, Region 6 and a television station in Phranakhon Si Ayutthaya.

Key words: Environment development, Cultural tourism, Pratuchai community, Patong community, Khlong Takhian Sub-district.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในโลกมุสลิม : กรณีศึกษาชุมชนประจวบ ชุมชนป่าตอง และตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา สำเร็จด้วยการสนับสนุนทุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติและด้วยความร่วมมือจาก นายจิตพิชญ์ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน ที่กรุณาสนับสนุนและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ขอบพระคุณ ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนาตำบลคลองตะเคียน ท่านเจ้าอาวาสวัด โศกจินดาราม ผู้อำนวยการโรงเรียนวันครู ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลางจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และคณะกรรมการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตำบลคลองตะเคียน ที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานทุกกิจกรรม ขอบคุณหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีได้ระบุนาม ผู้เข้าร่วมกระบวนการศึกษาทุกท่าน และอาจารย์สุภารัตน์ ชัยกิตติภรณ์ อาจารย์สมปรารถนา สุขเกษมที่ร่วมดำเนินการวิจัยทุกขั้นตอน

ขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาที่อนุญาตให้ดำเนินการวิจัย และสนับสนุนให้นำเสนอผลงานวิจัย ขอบพระคุณคุณพ่อพรรัตน์ คุณแม่วิมลศรี เวชศาสตร์และครอบครัว ธีระพันธ์เจริญที่สนับสนุนให้สามารถทุ่มเทให้กับการศึกษาครั้งนี้

รศ.ดร.นพวรรณ ธีระพันธ์เจริญ

น.ส.สุภารัตน์ ชัยกิตติภรณ์ น.ส.สมปรารถนา สุขเกษม

กันยายน 2552

สารบัญ

เรื่อง		หน้า
	กิตติกรรมประกาศ	ก
	บทคัดย่อภาษาไทย	ข
	บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
	สารบัญ	ฅ
	สารบัญตาราง	จ
	สารบัญภาพประกอบ	
บทที่ 1	ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัยและการทบทวนวรรณกรรม/ สารสนเทศที่เกี่ยวข้อง	1-60
	ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
	วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	4
	ขอบเขตของโครงการวิจัย	4
	ทฤษฎี สมมติฐานหรือกรอบแนวคิดของโครงการวิจัย	5
	วิธีดำเนินการวิจัยและสถานที่ทำการทดลอง/เก็บข้อมูล	7
	สถานที่ทำการวิจัย	7
	นิยามศัพท์เฉพาะ	8
	ระยะทำการวิจัยและแผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย	9
	ผลสำเร็จและความคุ้มค่าของการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ	9
	การทบทวนวรรณกรรม/สารสนเทศที่เกี่ยวข้อง	10
	แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม	10
	สุขาภิบาลอาหาร	13
	สุขาภิบาลน้ำดื่ม	15
	สิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว	18
	ทฤษฎีการมีส่วนร่วม	20
	แนวคิดด้านการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	25
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	33

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง		
บทที่ 2	วิธีดำเนินการวิจัยและผลการวิจัย	45-104
	วิธีการดำเนินการวิจัย	45
	ผลการวิจัย	48
	ระยะเตรียมการวิจัย	48
	ระยะดำเนินการวิจัย	54
	ระยะหลังการวิจัย	78
บทที่ 3	อภิปรายผลการศึกษา	95-100
	ความสอดคล้องและไม่สอดคล้องวัตถุประสงค์ของการศึกษา	95
บทที่ 4	สรุป และข้อเสนอแนะ	101-104
	สรุป	101
	ข้อเสนอแนะ	106
บรรณานุกรม		108
ภาคผนวก		114

บทที่ 1

ความสำคัญ และที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย และการทบทวนวรรณกรรม/สารสนเทศที่เกี่ยวข้อง

1.1 ความสำคัญ และที่มาของปัญหา

ชาวมุสลิมที่อาศัยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีจำนวนประมาณร้อยละ 15 ของประชากรทั้งหมด ประชาชนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะอาศัยรวมกันเป็นชุมชนและกระจายทั่วพื้นที่ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยเฉพาะอำเภอพระนครศรีอยุธยาจะพบว่ามีชาวมุสลิมอาศัยหนาแน่นบริเวณ ตำบลหัวแหลม ตำบลลุมพินี ตำบลคลองตะเคียน คลองคูจามและคลองเทศ แต่ละชุมชนมีสุเหร่าหรือมัสยิดประจำเพื่อประกอบศาสนกิจร่วมกัน โดยแต่ละชุมชนมีวิถีชีวิตของชาวมุสลิมที่ยังคงเอกลักษณ์บางประการที่สืบทอดต่อกันมานับชั่วหลายอายุคน สำหรับพื้นที่ชุมชนประตูลี้และชุมชนป่าตองซึ่งตั้งอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา พื้นที่นี้มีเนื้อที่ประมาณ 4 ตารางกิโลเมตร และตำบลคลองตะเคียนตั้งริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตรงกันข้ามกับชุมชนประตูลี้ ทั้งสามพื้นที่ มีประชาชนอาศัยอยู่ในชุมชนนี้ประมาณ 6,453 คน 1,058 หลังคาเรือน ประชาชนทั้ง 3 แห่งนี้ส่วนหนึ่งนับถือศาสนาอิสลาม โดยชาวมุสลิมในชุมชนประตูลี้และชุมชนป่าตองจะไปปฏิบัติพิธีทางศาสนาที่ มัสยิดอิสลามวัฒนา ต.สำเภอล้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยาซึ่งตั้งอยู่ไม่ไกลนัก ส่วนชาวมุสลิมในตำบลคลองตะเคียนจะไปปฏิบัติพิธีทางศาสนาที่มัสยิดกุฎีซ้อฟ้า มัสยิดยามีอุลอิสลาม มัสยิดตะเกียบโยกินภาษามิจินจาสยามและมัสยิดอื่นๆ ในพื้นที่ตำบลแตกต่างกันไป

ชุมชนเป้าหมายทั้ง 3 ในพื้นที่นี้มีเอกลักษณ์พิเศษที่ต่างจากชุมชนมุสลิมอื่นๆ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือ ชุมชนประตูลี้และชุมชนป่าตองมีพื้นที่ที่ตั้งติดพื้นที่มรดกโลก ส่วนตำบลคลองตะเคียนตั้งบ้านเรือนริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตรงกันข้ามชุมชนประตูลี้ สองชุมชนแรกมีการตั้งบ้านเรือนถนนอุทงซึ่งเป็นถนนสายหลักกรอบเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา บ้านเรือนส่วนหนึ่งตั้งริมแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนหนึ่งอยู่ติดถนนประวัติศาสตร์สำคัญคือ ถนนศรีสรรเพชญตรงกันข้ามโรงพยาบาลพระนครศรีอยุธยาโดยแทรกอยู่ท่ามกลางบ้านเรือนชาวพระนครศรีอยุธยาอาชีพที่สำคัญของชาวมุสลิมกลุ่มนี้ได้แก่ การค้าขาย รับจ้างและรับราชการ สินค้าที่มีชื่อเสียงคือโรตีสายไหม พื้นที่นี้ 2 ชุมชนแรกมีจุดสนใจที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาว

มุสลิม ได้แก่ กุโบว์ ซึ่งเป็นสถานที่ฝังศพของเจ้าพระยาบวรราชนายก ซึ่งเป็นปฐมจุฬาราชมนตรีของประเทศไทย บุคคลดังกล่าวเป็นต้นสกุลสำคัญของชาวมุสลิมสายชีอะห์ในประเทศไทยเช่น บุนนาค ฯลฯ กุโบว์แห่งนี้มีความสวยงามและเป็นศิลปกรรมที่แสดงความเป็นชนมุสลิมอย่างชัดเจนและได้รับการบำรุงรักษาโดยมูลนิธิเจ้าพระยาเลอเกอหมัด กุโบว์นี้ตั้งอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีพื้นที่ด้านหลังและด้านข้างส่วนหนึ่งติดกับชุมชนประตู่ชัย

สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์อีกแห่งหนึ่งซึ่งไม่ไกลจากแห่งแรกคือสะพานประตู่เทพหมี ซึ่งเป็นสะพานรูปทรงยุโรปสะพานแรกในยุคกรุงศรีอยุธยา สะพานแห่งนี้มีความเชื่อมต่อกับสถานที่แห่งแรกคือ เป็นสะพานข้ามคลองฉะไกรน้อย ซึ่งเชื่อมต่อกะลุออกมายังแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณชุมชนประตู่ชัย ซึ่งเรียกว่า “ท่ากาอี” ท่ากาอีนี้เคยเป็นท่าเรือที่สำคัญของชาวมุสลิมที่ใช้ในการขนถ่ายสินค้าในสมัยอยุธยา ปัจจุบันถูกถมจนตื้นเขินและมีบ้านเรือนของประชาชนตั้งประชิดทำให้สังเกตลำบาก จากการสัมภาษณ์ประชาชนชาวมุสลิมที่อาศัยแถบนี้กล่าวว่า เมื่อครั้งเป็นเด็ก ท่ากาอียังเป็นคลองสามารถนำเรือลำเล็กๆ เล่นเข้ามาได้ แต่เมื่อมีการตั้งบ้านเรือนมากขึ้นคลองนี้จึงถูกถมไปประมาณ 40 ปี ซึ่งกุโบว์แห่งนี้มักจะมีชาวมุสลิมจากพื้นที่อื่นๆแวะมาเคารพและท่องเที่ยวเสมอ(จังหวัดพระนครศรีอยุธยา:2542:38,129;การสำรวจพื้นที่จริง 15 พฤศจิกายน 2549,นางสาววงเดือน สว่างศ์ สัมภาษณ์ 14 พฤศจิกายน 2549)

สำหรับตำบลคลองตะเคียนนั้นหากข้ามท่าเรือของแม่น้ำเจ้าพระยาจากชุมชนประตู่ชัย จะพบว่า มีการตั้งบ้านเรือนริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาและกระจายโดยรอบพื้นที่ที่ติดแม่น้ำและถนนสายหลัก พื้นที่นี้มีศาสนสถานสำคัญของชาวมุสลิมหลายแห่งเช่น มัสยิดกุฎีซ่อฟ้า ซึ่งเป็นมัสยิดแห่งแรกของกรุงศรีอยุธยา (สร้างก่อนปี พ.ศ. 2220 จากเอกสารประชาสัมพันธ์มัสยิด พ.ศ.2552) มัสยิดตะเกียโยคินภาษมิจินจาสยามซึ่งเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนาของชุมชนนี้ ซึ่งแม้ว่าพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์บางส่วนถูกบุกรุกทำลายไปบ้างแล้วโดยเฉพาะในพื้นที่ชุมชนประตู่ชัย แต่ยังมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะชาวญี่ปุ่นและชาวมุสลิมต่างพื้นที่เข้ามาพื้นที่แถบนี้เสมอ ทั้งเพื่อเคารพสถานที่สำคัญและชมวิถีชีวิตของผู้คน

สำหรับการดำเนินชีวิตโดยทั่วไปพบว่าประชาชนในชุมชนประตู่ชัย ชุมชนป่าตอง และตำบลคลองตะเคียนทุกศาสนาไม่ว่าไทยพุทธหรือไทยมุสลิมต่างมีความเป็นอยู่สมัครสมานสามัคคีทำมาหากินร่วมกันอย่างมีความสุข ในวันสำคัญทางศาสนาอิสลามจะได้ยินเสียงสวดในมัสยิดอิสลามวัฒนา ซึ่งตั้งคนละฟากแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นประจำ และมีชาวไทยพุทธร่วมพิธีกรรมบางประเภทของชาวมุสลิม เช่น พิธีแต่งงาน ส่วนชาวมุสลิมก็ได้ร่วมพิธีกรรมของชาวไทยพุทธด้วยเช่นกัน ภาพของชาวมุสลิมบางคนได้นำอาหารมอบให้พระสงฆ์ในพื้นที่นี้เป็นเรื่องปกติ(สัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดโคกจินดาราม และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน

กันยายน 2551) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชาชนในชุมชนนี้มีการดำรงวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ตามความเชื่อของตนแม้จะมีการปรับหรือประยุกต์วัฒนธรรมของตนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และได้ยอมรับความแตกต่างของวัฒนธรรมดังกล่าวโดยตลอดและไม่ก่อให้เกิดปัญหาใดๆในการดำรงชีวิตในพื้นที่นี้

การที่ชุมชนเป้าหมายทั้งสามนี้มีลักษณะพิเศษดังกล่าว ถือว่าเป็นต้นทุนทางสังคมที่มีคุณค่าอย่างยิ่งของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่หากมีการศึกษา บันทึกรวบรวมและส่งเสริมเอกลักษณ์ดังกล่าว นอกจากจะเป็นการรักษาสืบทอดสิ่งดีงามแล้ว หากมีการนำจุดแข็งดังกล่าวมาเผยแพร่ก็จะเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของโลกมุสลิมในพื้นที่นี้ อย่างไรก็ตามจากการสำรวจพื้นที่นี้พบว่า จุดอ่อนของพื้นที่นี้คือสภาพแวดล้อมยังไม่สามารถรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้เช่น มีขยะมูลฝอยทั่วไป สภาพที่อยู่อาศัยยังไม่สวยงามไม่เป็นระเบียบ ได้ถูกบ้านมีน้ำขัง มีสุนัขจรจัด ไม่สะอาด สภาพการจราจรติดขัด ขาดสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ในการท่องเที่ยว ขาดความปลอดภัยของพื้นที่ ฯลฯ

ในขณะที่ชุมชนอื่นของอำเภอพระนครศรีอยุธยามีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว ทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของชาวชุมชนเหล่านั้นดีขึ้น แต่ประชาชนในชุมชนประดูชัยและป่าตองมีเพียงบางกลุ่มมีรายได้จากการจำหน่ายโรตีสีในขณะที่กลุ่มซึ่งมีศักยภาพในการผลิตอาหาร เครื่องดื่ม ของคอง ขนม นานาชนิดหรือสินค้าเอกลักษณ์ของชาวมุสลิมกลับไม่ได้รับประโยชน์จากนักท่องเที่ยวหรือประชาชนทั่วไปนัก ทำให้ชาวชุมชนประดูชัย ป่าตองและประชาชนในตำบลคลองตะเคียนส่วนหนึ่งได้ข้อสรุปร่วมกับนักวิจัยว่า หากมีการพัฒนาพื้นที่ของตนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งสามแห่ง สถาบันการศึกษา หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องก็จะสามารถสร้างรายได้เน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชาวชุมชนประดูชัย ชุมชนป่าตองชุมชนและประชาชนในตำบลคลองตะเคียนโดยรวมจากทุนทางสังคมที่มีอยู่เดิม

การที่ชุมชนมีความต้องการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยเน้นจุดแข็งที่มีข้างต้น นักวิจัยซึ่งเป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น เห็นว่า หากมีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ดังกล่าวจะเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวให้กับพื้นที่นี้ นอกจากนั้นการที่ได้รับความร่วมมือจากภาคประชาชนจะเป็นการดำเนินการที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของภาคประชาชนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนนอกเหนือจากการได้รับผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมหากการดำเนินงานนี้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด หากพิจารณาแล้วจะพบว่ากิจกรรมนี้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์และแผน พัฒนาของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่เน้นให้

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นนครแห่งการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เน้นการรักษาและใช้ประโยชน์จากมรดกทางวัฒนธรรมในการเพิ่มมูลค่าทางการท่องเที่ยว เป็นการสนับสนุนประเด็นยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบนกลุ่มที่ 1 ในด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ยังเป็นการสนับสนุนการพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพตามแผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2548-2551 อีกด้วย (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา:[http://www // ayutthaya .go.th](http://www.ayutthaya.go.th))

จากการที่นักวิจัยได้ศึกษาเรื่องนี้ในพื้นที่ ชุมชนประจักษ์และตำบลปาดองในปี 2551 และได้พัฒนาขยายพื้นที่ไปสู่พื้นที่ใหม่ในตำบลคลองตะเคียน ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณไม่ห่างกัน และพื้นที่ทั้ง 3 แห่งมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นรวมทั้งยังเป็นพื้นที่ของอำเภอพระนครศรีอยุธยา ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนั้นนักวิจัยจึงได้ทำการศึกษามีส่วนร่วมของชุมชนของพื้นที่เป้าหมายทั้ง 3 ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมในด้านสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่ม การพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชาวมุสลิมซึ่งกระจายอยู่ใน 3 พื้นที่เป้าหมายของอำเภอพระนครศรีอยุธยาของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1.2.1 เพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้านสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่มและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว ของชาวมุสลิมในตำบลคลองตะเคียน จากการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสถาบันการศึกษาในพื้นที่

1.2.2 เพื่อส่งเสริมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เรียนรู้ร่วมกันในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้านสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่ม และสภาพแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว

1.2.3 เพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้านสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่ม และสิ่งแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวอยู่ในระดับที่สามารถรองรับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมใหม่ได้

1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย

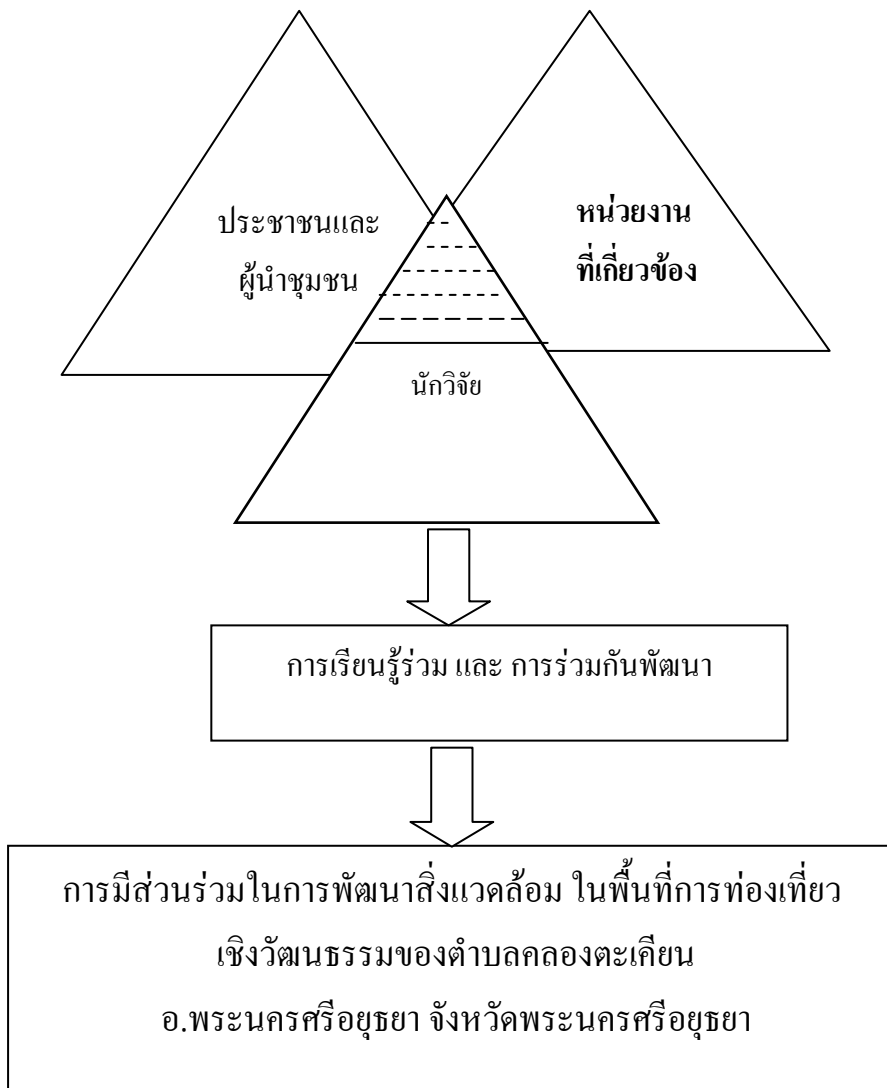
1.3.1 เป็นการพัฒนาด้านสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่ม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมในตำบลคลองตะเคียน

1.3.2 เป็นการพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวโดยกระบวนการมีส่วนร่วมในตำบลคลองตะเคียนทั้งเท่านั้น

1.4 ทฤษฎี สมมติฐานหรือกรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

จากทฤษฎีการมีส่วนร่วม การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม แนวคิดด้านการพัฒนา สิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ระบุว่าหากประชาชน ผู้นำ ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและนักวิจัยได้ร่วมกระบวนการค้นหาปัญหา ร่วมการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจะส่งผลให้เกิดกิจกรรมในการแก้ไขปัญหา ร่วมกัน โดยที่ทุกฝ่ายที่มีส่วนได้ส่วนเสียยอมรับ ซึ่งจะทำให้ปัญหาได้รับการแก้ไขอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ดังกรอบแนวคิดในแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย และสถานที่ทำการทดลอง/เก็บข้อมูล

1.5.1 การเก็บข้อมูล โดยวิธีการ

1.5.1.1 สํารวจพื้นที่เบื้องต้น ร่วมกับชุมชนและสํารวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ก. ข้อมูลเชิงปริมาณ เก็บจากแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ซึ่งการเก็บข้อมูลเหล่านี้ชุมชนร่วมกับนักวิจัยเป็นผู้เก็บข้อมูลร่วมกันเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายทราบบริบทของชุมชนร่วมกันและเพื่อประเมินสภาพสุขภาพโภชนาการและน้ำดื่ม การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวจากกลุ่มเป้าหมาย

ข. ข้อมูลเชิงคุณภาพ การเก็บข้อมูลในการวิจัยรูปแบบนี้ใช้เครื่องมือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) เก็บข้อมูลโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมการประเมิน (Participatory Rural Appraisal) โดยการสังเกตรวมทั้งเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) การประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม โดยใช้เทคนิคแผนที่ความคิด

1.5.2 การกำหนดพื้นที่ โดยการคัดเลือกพื้นที่แบบเจาะจง คือ ชุมชนป่าตอง ชุมชนประจักษ์(ปี 2551)และตำบลคลองตะเคียน สำหรับปี 2552 นี้จะศึกษาในตำบลคลองตะเคียน เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีจุดแข็งด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

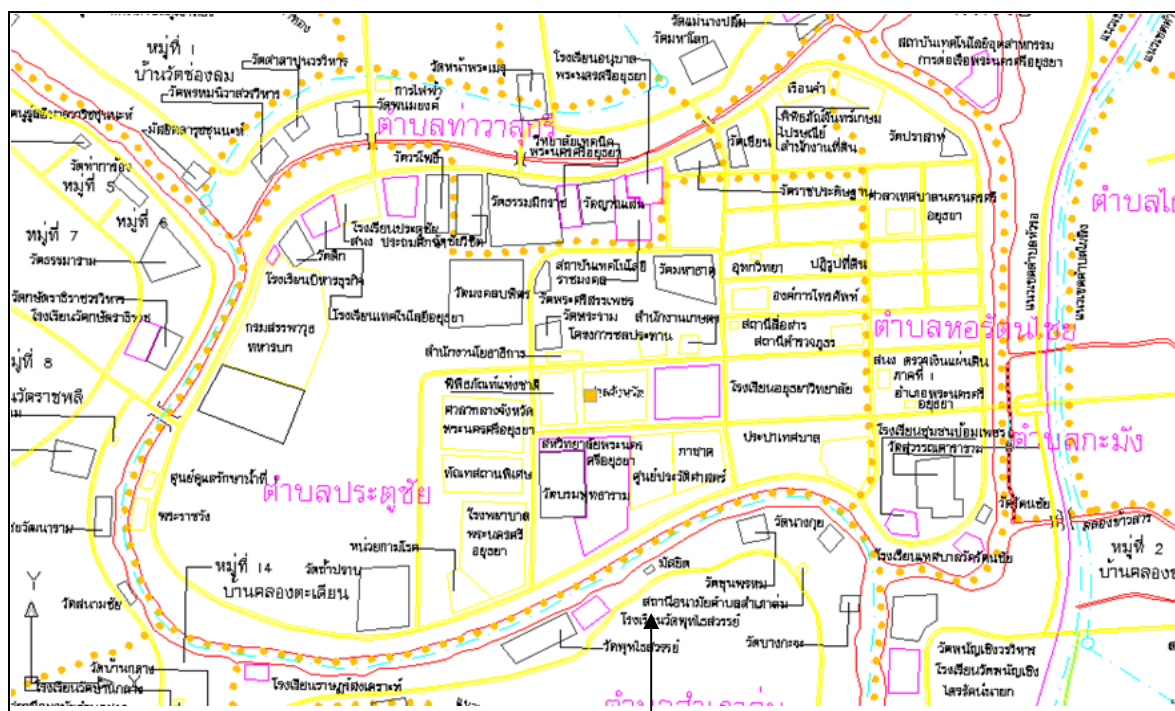
1.5.3 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชนของตำบลคลองตะเคียน(ปี2552)ที่เข้าร่วมกระบวนการ

1.5.4 การวิเคราะห์ข้อมูล เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การดำเนินงานในขั้นตอนนี้คือการพิจารณาความสอดคล้องและความถูกต้องของข้อมูลโดย Triangulation Method จากผู้ให้ข้อมูลหลัก และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา(Content analysis) และการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย(Induction analysis)

1.6 สถานที่ศึกษาและนิยามศัพท์เฉพาะ

1.6.1 สถานที่ศึกษาได้แก่ ตำบลคลองตะเคียน ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงที่ตั้งของพื้นที่เป้าหมาย

ตำบลคลองตะเคียน

1.6.2 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.6.2.1 คุณภาพน้ำดื่ม หมายถึง น้ำที่ชาวตำบลคลองตะเคียนใช้ในการดื่มโดยมีความสะอาดปราศจากเชื้อโรค ซึ่งน้ำดื่มเหล่านี้มาจาก น้ำที่ผ่านการต้ม น้ำดื่มบรรจุขวดที่ได้มาตรฐานของคณะกรรมการอาหารและยา

1.6.2.2 สิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว หมายถึง สภาพความสวยงาม ความสะอาดในแหล่งที่เป็นสถานที่สำคัญในการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของตำบลคลองตะเคียน

1.6.2.3 หลักสุขภาพิบาล หมายถึง ข้อกำหนดของกระทรวงสาธารณสุขในการดำเนินการด้านที่เกี่ยวข้องกับส้วม น้ำดื่ม น้ำใช้ ขยะมูลฝอยและสิ่งแวดล้อม

1.6.2.4 ชาวมุสลิมในตำบลคลองตะเคียน หมายถึง ประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามและตั้งถิ่นฐานในตำบลคลองตะเคียน ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.6.2.5 คุณภาพอาหาร หมายถึง ระดับความสะอาด รสชาติ ความอร่อยของอาหารคาวหวานที่ชาวมุสลิมปรุงเพื่อการบริโภคเองหรือจำหน่ายในตำบลคลองตะเคียน

1.6.2.6 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การเยี่ยมชมศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรม อาคารบ้านเรือน ซากโบราณสถาน โบราณวัตถุ ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต การละเล่น มหรสพต่างๆ ของชาวมุสลิมในตำบลคลองตะเคียน

1.7 ระยะเวลาทำการวิจัยและแผนการดำเนินงานตลอดโครงการ

กิจกรรม	พศ. 2551-2552			
	ตค.51- ธค.51	มค.52- มีค.52	เมย.52- มิย.52	กค.52- กย.52
ประสานงาน เตรียมชุมชนเพิ่มเติม วางแผน เก็บข้อมูลปฐมภูมิ-ทุติยภูมิ	→			
ประมวลผลข้อมูล	→			
เปิดเวที โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม และเทคนิคแผนที่ความคิด ร่วมกับชุมชนใหม่		→		
ดำเนินกิจกรรมที่ได้จากการเปิดเวที การศึกษาดูงานเรื่องสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม การอบรมให้ความรู้ เรื่องการปรับปรุงคุณภาพอาหารและน้ำดื่ม เรื่องการให้ความรู้เรื่องพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว			→	
การประกวดอาหารคุณภาพมุสลิม การร่วมพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยว				
ติดตาม สรุป ประเมินผล ด้านการปรับปรุงคุณภาพอาหารและน้ำดื่ม ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว จัดทำเอกสารที่เกี่ยวข้อง				→
จัดทำเอกสารและประชาสัมพันธ์			→	→

1.8 ผลสำเร็จและความคุ้มค่าของการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ

1.8.1 มีการพัฒนาคุณภาพอาหารและน้ำดื่ม มีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวดีขึ้น สำหรับรองรับศักยภาพพื้นที่เป้าหมายซึ่งเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.8.2 กลุ่มเป้าหมายมีการเรียนรู้ มีส่วนร่วม สามารถคิดอย่างเป็นระบบในการแก้ไขปัญหาในชุมชนด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาคุณภาพอาหาร น้ำดื่ม และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว

1.8.3 การนำไปประยุกต์ใช้กับชาวมุสลิมในพื้นที่อื่น

1.9 การทบทวนวรรณกรรม/สารสนเทศ (information) ที่เกี่ยวข้อง

1.9.1 แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม PAR (Participatory Action Research)

1.9.2 สุขภาพอาหาร

1.9.3 สุขภาพน้ำดื่ม

1.9.4 สิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว

1.9.5 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

1.9.6 แนวคิดด้านการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.9.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.9.1 แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม PAR

1.9.1.1 ความหมาย

วิลเลียม เอฟ ไวท์ (William F. Whyte, 1990:2) ให้ความเห็นว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเป็นการวิจัยที่มีการกำหนดเป้าหมายของการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและแก้ปัญหาในระยะยาวรวมทั้งเป็นการเรียนรู้ในองค์กรขนาดใหญ่ นักวิจัยหรือผู้เกี่ยวข้องเป็นผู้เริ่มต้นการวิจัย รวมทั้งมีการวางรูปแบบและการพัฒนาการวิจัยร่วมกัน โดยนักวิจัยจะเป็นผู้ช่วยหรือเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดกระบวนการ และผลการวิจัยทำให้ได้รับความรู้อย่างกว้างขวางและสามารถนำไปแก้ปัญหาได้จริง นอกจากนี้การศึกษานี้เป็นงานวิจัยประยุกต์ที่ผู้ศึกษาสามารถรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการวิจัย แปลผลสิ่งที่ได้จากการศึกษารวมทั้งและให้คำแนะนำต่อกลุ่มเป้าหมายหรือองค์กรในพื้นที่ศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่กล่าวว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) เป็นกระบวนการทางประชาธิปไตยอย่างหนึ่ง ที่บุคคลจำนวนหนึ่งนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยและการลงมือกระทำด้วยตนเองมาปรับปรุงแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงสังคมของตน (พันธุ์ทิพย์ รามสูต, 2540:1-10)

เดวิด เจ กรีนวูด วิลเลียม เอฟ ไวท์และ ไอรา ฮาร์คาวิ (Davydd J. Greenwood ;William Foote Whyte; Ira Harkavy 1993: [http://www. web.net/~rbrain/paper](http://www.web.net/~rbrain/paper) สิงหาคม 2552) ได้ร่วมกันสรุปว่า การวิจัยเช่นนี้เป็นการนำเสนอการศึกษาสังคม กระบวนการ และเป้าหมายของการศึกษานี้ส่วนใหญ่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงประเด็น หลังจากอธิบาย ข้อชี้วัดและแนวทางที่ดำเนินการในกระบวนการ กลุ่มจะต้องมีการสรุป วิเคราะห์บทบาทในการ ส่งเสริมให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงผ่านทางกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการวิจัยนี้มักจะกระตุ้น ให้ปรากฏผลของการทำงานร่วมกันอย่างเหนียวแน่น ในประเด็นการมีส่วนร่วม การขับเคลื่อน ทางสังคมและการเรียนรู้ด้านทั่วไปร่วมกัน

แฟรงค์ ฟรายด์แลนด์เดอร์ (Frank Friedlander,2001:[http://www. web.net/~rbrain/paper](http://www.web.net/~rbrain/paper) มกราคม 2551)ได้กล่าวว่า การศึกษาชนิดนี้ เป็นกระบวนการพิจารณา ปัญหาาร่วมกัน วิเคราะห์ปัญหาาร่วมกัน เป็นการรวบรวมแนวคิดรวบยอดร่วมกัน มีการวางแผน และติดตามผลการดำเนินงานร่วมกันจากนั้นจึงนำผลการดำเนินการดังกล่าวกลับไปสู่วงจรของ การมีส่วนร่วมตามลักษณะของวงจรเดิมอีกครั้ง

โรรี โอ เบรียน(Rory O'Brien,1998:[http://www. web.net/~rbrain/paper](http://www.web.net/~rbrain/paper) กันยายน 2551) ได้ให้ความหมายว่า การวิจัยนี้เป็นการวิจัยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อกระจายความ คิดเห็นต่อสภาพปัญหาต่างๆของประชาชน และมีการกำหนดเป้าหมายของสังคมในเชิง วิทยาศาสตร์ร่วมกัน ผลที่เกิดจากการดำเนินการดังกล่าวถือว่าเป็นข้อตกลงที่จะขับเคลื่อนในการ แก้ไขปัญหาาร่วมกัน

ในที่นี้การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมหมายถึง วิธีการหนึ่งทาง ประชาธิปไตยซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนในการแสวงหาปัญหา สาเหตุของปัญหา แนวทางแก้ไขปัญหา การดำเนินการแก้ไขปัญหา การประเมินผลการแก้ไขปัญหาร่วมกันในพื้นที่ ของตนเองโดยอาศัยความรู้และศักยภาพของตน ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาทางความคิดของ ประชาชนเพื่อสังคมชุมชนของตนเอง และกระบวนการดังกล่าวจะขับเคลื่อนเป็นวงจรต่อไปเรื่อยๆ และมีผลต่อการแก้ปัญหาสังคมอย่างแท้จริง

1.9.1.2 ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR)

ศ.ดร.พันธุ์ทิพย์ รามสูต ได้กล่าวว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมมีลักษณะที่ต่างจากการวิจัยอื่นๆคือการวิจัยแบบนี้เป็นการสร้างความรู้(produce knowledge)ให้กับผู้ที่เข้าร่วมกระบวนการ ส่งเสริมความเข้าใจกันระหว่างกลุ่มผู้ร่วมวิจัยและยังทำให้เกิดการลงมือกระทำให้ความเข้าใจกันนั้นออกมาเป็นรูปธรรมเป็นความจริง (act to transform reality) สามารถสร้างความตระหนักความเป็นตัวของตัวเอง (self - awareness) เป็นกระบวนการเปิดเสรี (inclusive) ที่ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เป็นการศึกษาที่กระตุ้นให้มองโลกในแง่ดี (optimistic) เป็นกระบวนการกระตุ้นให้ชุมชนสามารถวิเคราะห์สภาพความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นในชุมชนในอนาคต (future oriented)จากฐานข้อมูลปัจจุบัน กระบวนการวิจัยประเภทนี้อยู่ในลักษณะปฏิสัมพันธ์ (interactive) และสหวิทยาการ (interdisciplinary) เป็นกระบวนการศึกษาที่มีชีวิตมีรูปร่าง (organic) เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ไม่มีเวลาจำกัด เป็นรูปแบบเปิดที่ไม่สามารถกำหนดแผนการล่วงหน้า ไม่สามารถทำนายผลล่วงหน้าได้ว่าจะเกิดผลอย่างไร และไม่มีกฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์หรืออุดมการณ์เป็นกรอบกำหนด กระบวนการวิจัยนี้เป็นกระบวนการที่สนับสนุนการสร้างสังคมนิเวศในชุมชนมีการพึ่งพาอาศัยกัน และที่สำคัญคือผลของการวิจัยประเภทนี้สามารถใช้ความรู้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ(practical) ได้อย่างแท้จริง สอดคล้อง กับบริบทของพื้นที่นั้นๆ

1.9.1.3 จุดประสงค์ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ศ.ดร.พันธุ์ทิพย์ รามสูต ได้สรุปว่า จุดประสงค์ของการวิจัยประเภทนี้ได้แก่

หนึ่งเป็นการเสริมสร้างความรู้และกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อกลุ่มของประชาชนผ่านกระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และกิจกรรมต่างๆ สอง เป็นการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ในที่นี้เน้นในด้านการจัดการขยะมูลฝอย น้ำ ดื่ม และสุขาภิบาลอาหาร สามเป็นการสนับสนุนประชาชนให้เข้มแข็งผ่านกระบวนการเสริมสร้างและการใช้ภูมิปัญญาของตน และสี่ทำให้การทำวิจัยเป็นทักษะชีวิต เป็นทักษะทั้งทางความคิดและทักษะทางปัญญา

จากการทบทวนเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการข้างต้นสรุปได้ว่า การวิจัยประเภทนี้เป็นวิธีการหนึ่งทางประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนในการแสวงหาปัญหา สาเหตุของปัญหา แนวทางแก้ไขปัญหา และแก้ไขปัญหารวมทั้งมีการประเมินผลการดำเนินการดังกล่าวร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การวิจัยรูปประเภทนี้มีลักษณะเด่นหลายประการได้แก่เป็นการสร้างความรู้ในรูปธรรมในสภาพจริงของชุมชน กระตุ้นให้ชุมชนมองเห็นภาพที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต เป็นกระบวนการศึกษาที่มีชีวิตมีการขับเคลื่อนไปอย่างต่อเนื่องใน

ลักษณะของการปฏิสัมพันธ์และการใช้ศาสตร์ต่างๆ ร่วมกัน โดยก่อให้เกิดการพัฒนาทางความคิด และการพัฒนาสังคมชุมชน กระบวนการดังกล่าวสามารถขับเคลื่อนเป็นวงจรต่อไปเรื่อยๆ และมีผลทางปฏิบัติในการแก้ปัญหาในชุมชนอย่างแท้จริง

สำหรับในการใช้กระบวนการข้างต้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาเชื่อว่าจะสามารถ กระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายได้ขับเคลื่อนร่วมกับผู้เกี่ยวข้องและนักวิจัยเพื่อนำไปสู่การพัฒนาพื้นที่ เป้าหมายให้เป็นพื้นที่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชาวมุสลิมต่อไป

1.9.2 สุขภาพอาหาร

1.9.2.1 ความสำคัญของสุขภาพอาหารการบริโภคอาหารที่ไม่สะอาดหรือ อาหารที่ไม่ปลอดภัยจะมีผลต่อสุขภาพผู้บริโภค เพราะนอกจากจะทำให้เกิดความเจ็บป่วยซึ่งเป็น ปัญหาสำคัญของประเทศแล้ว ยังส่งผลเสียต่อการท่องเที่ยวซึ่งเป็นแหล่งรายได้หลักแหล่งหนึ่งของ ประเทศ ความสำคัญดังกล่าวสามารถสรุปความสำคัญของการสุขภาพอาหารได้ดังนี้ (นพวรรณ วีระพันธ์เจริญ ,2548:231-266)

- ก. ด้านความสะอาดและความปลอดภัยของอาหาร
- ข. ด้านการส่งเสริมสุขภาพของผู้บริโภค
- ค. ด้านการป้องกันและควบคุมการเกิดโรคที่มีอาหารและน้ำเป็นสื่อ
- ง. ด้านการรักษาคุณภาพของอาหาร
- จ. ด้านการผลิตและจำหน่ายอาหารที่สะอาดปลอดภัยมีคุณภาพและ

มาตรฐาน

- ฉ. ด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวและการส่งออกสินค้า

อาหาร

1.9.2.2 ขอบเขตของงานสุขภาพอาหาร ประกอบด้วย

- ก. การสุขภาพตลาดสด
- ข. การสุขภาพที่จำหน่ายอาหาร
- ค. การสุขภาพอาหารนมและผลิตภัณฑ์จากนม
- ง. การสุขภาพการผลิตน้ำบริโภคและเครื่องดื่ม
- จ. การสุขภาพน้ำแข็ง
- ฉ. การสุขภาพอาหารทะเล
- ช. การสุขภาพการฆ่าสัตว์เพื่อจำหน่าย
- ซ. การสุขภาพการผลิตอาหารกระป๋อง

- ฉ. การสุขาภิบาลการผลิตอาหารกึ่งสำเร็จรูป
- ญ. การสุขาภิบาลการถนอมอาหาร
- ฎ. การสุขาภิบาลการผลิตเครื่องปรุงรสอาหาร
- ฏ. การสุขาภิบาลการผลิตวัตถุเจือปนอาหาร

ผลกระทบต่อสุขภาพจากความบกพร่องของการสุขาภิบาล สาเหตุของปัญหาดังกล่าวมีหลายประการทั้งจากการปนเปื้อนหรือจากพิษของแบคทีเรีย ไวรัส หนอนพยาธิ เชื้อรา พืชและสัตว์ ทำให้ผู้บริโภคอาหารที่มีการปนเปื้อนเกิดความเจ็บป่วยของระบบทางเดินอาหาร ระบบทางเดินหายใจ ระบบกล้ามเนื้อ ระบบประสาทรวมทั้งเป็นมะเร็งที่อวัยวะต่างๆ

การปนเปื้อนของอาหารเกิดจากการปนเปื้อนตามธรรมชาติและจากการกระทำของมนุษย์

การปนเปื้อนของอาหารสด เกิดจากจุลินทรีย์ในอาหารสด สารพิษในอาหารสด การปนเปื้อนจากการขนส่ง การจัดเก็บ การเตรียม การปรุงและการขายอาหารสด

การปนเปื้อนของอาหารปรุงสำเร็จ เกิดจากภาชนะและอุปกรณ์ที่สัมผัสอาหาร ผู้สัมผัสอาหาร สถานที่ปรุงหรือผลิต การปนเปื้อนจากอากาศ

การเสื่อมคุณภาพของอาหาร มีสาเหตุจาก การเสื่อมทางกายภาพ ทางชีวภาพและทางเคมี ซึ่งมีผลต่อผู้บริโภคทั้งสิ้น

การควบคุมป้องกัน สามารถดำเนินการได้โดย การป้องกันที่ผู้สัมผัสอาหารที่อุปกรณ์และภาชนะสัมผัสอาหาร โดยการเลือกใช้อุปกรณ์และการทำความสะอาดและเก็บภาชนะอุปกรณ์ ที่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล

ปัจจัยหนึ่งที่จะส่งเสริมให้การท่องเที่ยวประสบความสำเร็จคือการที่นักท่องเที่ยวมีความก้าวหน้าประการหนึ่งคือการที่นักท่องเที่ยวมีอาหารสะอาดรสชาติอร่อยบริโภคนอกเหนือจากการที่ส่วนประกอบต่างๆ ของอาหารปราศจากการปนเปื้อนจากสิ่งก่อโรคต่างๆ รวมทั้งอาหารนั้นๆ จะต้องมีคุณลักษณะเฉพาะที่บ่งบอกเอกลักษณ์ของพื้นที่ท่องเที่ยวดังกล่าว การพัฒนาให้ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจึงต้องให้ความสนใจกับการพัฒนาทั้งคุณภาพ รูปลักษณ์ของอาหารให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ ได้ประโยชน์ ไม่ก่อผลเสียต่อสุขภาพรวมทั้งเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมผ่านอาหารที่นักท่องเที่ยวจะจดจำ ซึ่งนำมาสู่รายได้ของผู้ประกอบการและความเข้าใจอันดีของความแตกต่างในวัฒนธรรมแต่ละชาติแต่ละภาษาของผู้เกี่ยวข้อง

1.9.3 สุขภาพน้ำดื่ม

1.9.3.1 ความสำคัญของน้ำดื่ม คุณลักษณะและ การปรับปรุง นักวิชาการได้ให้ความเห็นดังนี้ (นพวรรณ ชีระพันธ์เจริญ, 2548:307-334)

ก. ความสำคัญของน้ำดื่ม ร่างกายของมนุษย์ใช้น้ำเพื่อให้กระบวนการต่างๆ ของร่างกายดำเนินไปอย่างปกติ น้ำเป็นตัวกลางที่ช่วยรักษาอุณหภูมิของร่างกาย เป็นตัวกลางในการลำเลียงสารอาหารและถ่ายเทของเสียออกจากร่างกาย น้ำถูกขับจากร่างกายโดยทางปัสสาวะ อุจจาระ ลมหายใจและทางผิวหนัง หากร่างกายได้รับน้ำในปริมาณที่น้อยเกินไปก็จะทำให้ระบบทางเดินอาหารผิดปกติรวมทั้งทำให้ระบบการทำงานของร่างกายอื่นผิดปกติไปด้วย และหากไม่สามารถบริโภคน้ำได้ก็ มนุษย์ก็ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ปัจจุบัน น้ำบริโภคได้รับความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตยิ่งขึ้น ราคาน้ำบริโภคสูงขึ้นและมีการผลิตน้ำดื่มหลายประเภทออกมาในรูปของน้ำดื่มหรือน้ำผสมสมุนไพร หรือสารปรุงแต่งต่างๆ ซึ่งน้ำดื่มดังกล่าวจำเป็นต้องมีมาตรฐานความสะอาดเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้บริโภค การที่น้ำจะมีคุณภาพดีจะต้องมีการจัดการหลายประการ เพื่อให้มีน้ำมีคุณภาพตามมาตรฐานตามที่กำหนด ปัจจุบันจะพบว่าคุณภาพน้ำจากแหล่งน้ำต่างๆ ที่สามารถนำมาบริโภคได้เลี่ยน้อยมาก เนื่องจากสภาพมลพิษด้านสิ่งแวดล้อมได้แพร่กระจายไปสู่ทุกพื้นที่

ข. คุณลักษณะของน้ำโดยทั่วไปแบ่งเป็น 3 ประเภทคือ คุณลักษณะทางกายภาพ คุณลักษณะทางชีวภาพและคุณลักษณะทางเคมี ซึ่งคุณลักษณะต่างๆ มีดังนี้

1) คุณลักษณะทางกายภาพ(physical characteristics) หมายถึง ลักษณะของความขุ่น สี กลิ่นและรสชาติ อุณหภูมิ เป็นต้น ความขุ่น(turbidity) หมายถึง การที่น้ำมีสารแขวนลอยที่มีขนาด 0.2-1,000 ไมครอนอยู่ ทำให้ไม่สามารถมองเห็นน้ำในระดับที่ลึกได้ สะดวก สารแขวนลอยดังกล่าวอาจเกิดจากแพลงตอน จุลินทรีย์ อินทรีย์สารต่างๆ หรือ ดินละเอียด ความขุ่นโดยทั่วไปมีค่าน้อยกว่า 5 NTU (Nepelometric turbidity unit) สี(color) น้ำบริสุทธิ์จะมีสีใส แต่สีที่ปรากฏในน้ำผิวดินเกิดจากการหมักทับถมของอินทรีย์สารและอินทรีย์สารซึ่งมีลิกนิน(lignin)เป็นองค์ประกอบ เมื่อสารเหล่านี้สลายตัวจะทำให้ น้ำกลายเป็นสีน้ำตาลหรือสีชา เนื่องจากกลายเป็นแทนนิน(tannin) ฮิวเมต(humate) และกรดฮิวมิก(humic acid)

นอกจากนั้นการที่มีธาตุต่างๆ ละลายในน้ำหรือการที่น้ำผ่านกระบวนการใช้ในชุมชน ภาคเกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรมก็จะทำให้น้ำมีการปนเปื้อนและมีสีเปลี่ยนไปตามกิจกรรมที่ได้กล่าวมาข้างต้น

สำหรับกลิ่น(odor) น้ำบริสุทธิ์จะไม่มีกลิ่น กลิ่นของน้ำเกิดจากการปนเปื้อนของน้ำที่มาจากแหล่งต่างๆ จากกิจกรรมของมนุษย์ จากจุลินทรีย์บางชนิดหรือการย่อยสลายของอินทรีย์สารในน้ำในภาวะที่ขาดออกซิเจนทำให้น้ำมีก๊าซไข่เน่า

รสชาติ(taste) น้ำบริสุทธิ์จะไม่มีรสชาติ การที่น้ำมีรสชาติเกิดจากน้ำมีเกลืออนินทรีย์ละลายอยู่เช่น เกลือของเหล็ก เกลือของทองแดง หรือเกลือโซเดียมเป็นต้น ดังนั้นน้ำอาจมีรสชาติทั้งเปรี้ยว หวาน ขมและเค็มทั้งนี้ขึ้นกับชนิดของสารละลายในน้ำนั้นๆ

อุณหภูมิ(temperature) โดยทั่วไปน้ำจะมีอุณหภูมิตามสภาพดินฟ้าอากาศ การที่น้ำมีอุณหภูมิเปลี่ยนไปขึ้นกับการปนเปื้อนจากกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์

ส่วนปริมาณของแข็งละลายในน้ำทั้งหมด(total dissolved solid: TDS) ส่วนใหญ่ของแข็งที่ละลายน้ำเหล่านี้คือเกลืออนินทรีย์เช่น แคลเซียม โซเดียม คาร์บอเนต ไนเตรท คลอไรด์และซัลเฟต ฯลฯ แต่อาจมีสารอินทรีย์ละลายอยู่ เช่น อินทรีย์สารจากของเสียจากกิจกรรมของมนุษย์ในไร่นา หรือจากชุมชนหรือจากกระบวนการอุตสาหกรรม

2) คุณลักษณะทางเคมี(chemical characteristics) หมายถึง คุณสมบัติของน้ำทางเคมีซึ่งประกอบด้วย หนึ่ง ค่าความเป็นกรดเป็นด่าง(pH) ค่านี้เป็นพารามิเตอร์ในการตรวจวัดคุณภาพน้ำ ค่าพีเอชเป็นค่าวัดความเข้มข้นของไฮโดรเจนไอออนที่เกิดขึ้นหรือความสามารถของกรดหรือด่างที่ทำปฏิกิริยากับน้ำแล้วให้ไฮโดรเจน ซึ่งหากน้ำมีค่าพีเอชต่ำมากน้ำจะมีความสามารถในการกัดกร่อนสูงและสามารถทำลายเชื้อโรคได้ดีและหากน้ำมีค่าพีเอชสูงจะทำปฏิกิริยากับสารส้มได้น้อย น้ำจึงตกตะกอนได้ไม่ดี สอง ความกระด้างของน้ำ(hardness) หมายถึง ความสามารถของน้ำที่ทำปฏิกิริยากับฟองสบู่ ความกระด้างของน้ำเกิดจากการที่น้ำมีเกลือไบคาร์บอเนต เกลือซัลเฟต เกลือไนเตรทหรือเกลือคลอไรด์ของแคลเซียมหรือแมกนีเซียมละลายอยู่ หากน้ำกระด้างมากทำให้รสชาติของน้ำเปลี่ยนแปลงและใช้ปริมาณสบู่หรือผงซักฟอกจำนวนมากกว่าน้ำอ่อน นอกจากนั้นน้ำกระด้างยังทำให้เกิดตะกอนในภาชนะบรรจุน้ำสาม ปริมาณแร่ธาตุต่างๆ ปริมาณแร่ธาตุในน้ำมีหลายชนิด ทั้งนี้ขึ้นกับแร่ธาตุที่พบในพื้นที่ของแหล่งน้ำแต่ละแหล่ง แร่ธาตุบางชนิดทำให้น้ำมี คุณภาพเสื่อมลง เช่น มีสี กลิ่นหรือรสชาติเปลี่ยนแปลงหรือทำให้เกิดสีในอุปกรณ์ รวมทั้งข้าวของเครื่องใช้ที่สัมผัสน้ำนั้นๆ

3) คุณลักษณะทางชีวภาพ(biological characteristics) หมายถึง คุณลักษณะน้ำที่มีสิ่งมีชีวิตเจือปนอยู่ เช่น จุลินทรีย์ต่างๆ แพลงตอน พืชน้ำ สัตว์น้ำ ซึ่งบางชนิดสามารถก่อให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บกับมนุษย์ได้ บางชนิดใช้เป็นอาหารหรือใช้ทำประโยชน์อื่นๆ ต่อมนุษย์ เช่น จุลินทรีย์ที่ก่อโรค ได้แก่ หนึ่งแบคทีเรีย แบคทีเรียที่มีน้ำเป็นสื่อ เช่น อหิวาตกโรค ไข้รากสาดและบิด สองไวรัส ไวรัสที่มีน้ำเป็นสื่อ เช่น ไวรัสตับอักเสบบางชนิดทำให้เด็กมีอาการ

อุจจาระร่วงอย่างรุนแรง สาม โปโรโตซัว เช่น บิดอมีบา ทำให้เกิดอาการท้องเสีย ปวดท้อง มีไข้ คลื่นไส้ ฯลฯ สี หนองพยาธิ หนองพยาธิบางตัวสามารถเข้าสู่ร่างกายได้ทั้งทางผิวหนังและทางการรับประทาน หนองพยาธิมี 3 ประเภทคือ พยาธิตัวกลม พยาธิตัวแบนและพยาธิใบไม้ ซึ่งล้วนทำให้เกิดปัญหาสุขภาพต่อมนุษย์เช่น พยาธิใบไม้ในปอด พยาธิตัวจิ๋วและพยาธิปากขอ

นอกจากนั้นในน้ำยังมีจุลินทรีย์ที่ไม่ก่อโรค ได้แก่แบคทีเรีย โปโรโตซัว ราหรือ สาหร่ายบางชนิดที่ทำหน้าที่เป็นผู้ย่อยสลายสิ่งสกปรกในน้ำ อย่างไรก็ตามมาตรฐานของน้ำดื่มและน้ำใช้ก็จะไม่ยอมรับให้มีจุลินทรีย์ประเภทนี้ในน้ำดื่มหรือให้มีในระดับน้อยมาก

ค. การปรับปรุงน้ำดื่ม การทำให้น้ำสะอาดมีหลายวิธี แต่ละวิธีสามารถทำให้น้ำมีความสะอาดแตกต่างกันตามลักษณะการนำไปใช้ประโยชน์ สำหรับการปรับปรุงคุณภาพน้ำมีรายละเอียดดังนี้

1) การปรับปรุงคุณภาพน้ำทางกายภาพ ได้แก่

- การกรอง(filtration) การกรองเป็นกระบวนการที่ทำให้สารแขวนลอยในน้ำถูกจับโดยผิวของตัวกรอง ตัวกรองอาจทำด้วยแผ่นโลหะ แท่งกรองหรือใยสังเคราะห์และการกรองแบบติดค้างในชั้นกรอง การกรองประเภทนี้ทำให้น้ำไหลผ่านเมื่อดัชนี เช่น ถ่าน ทราชและแอนทราไซต์เป็นต้น การกรองสามารถลดเชื้อโรคได้ประมาณร้อยละ 95-99

- การต้ม(boiling) น้ำที่ผ่านการต้มให้เดือดประมาณ 20 นาทีสามารถทำให้น้ำกระด้างชั่วคราวจะหายไปรวมทั้งสามารถทำลายไข่พยาธิและเชื้อโรคได้

2) การปรับปรุงคุณภาพน้ำทางเคมี สามารถทำได้หลายวิธี ได้แก่

- การใช้ด่างทับทิม วิธีนี้สามารถทำลายจุลินทรีย์บางชนิดได้ เช่น อหิวาตกโรค แต่ไม่นิยมใช้กับน้ำดื่มเนื่องจากมีสี อัตราการใช้คือ 1 ส่วนต่อน้ำ 2,000 ส่วน

- การฆ่าเชื้อโรคโดยใช้คลอรีน(chlorination) คลอรีนที่ใช้ในการฆ่าเชื้อโรคในน้ำสามารถใช้ในรูปของก๊าซ แคลเซียมไฮโปคลอไรต์และโซเดียมไฮโปคลอไรต์ การเติมคลอรีนจะเกิดปริมาณคลอรีนอิสระในน้ำซึ่งปริมาณคลอรีนอิสระนี้จะเป็นสัดส่วนโดยตรงกับปริมาณสารนี้ที่เติมในน้ำ วิธีการนี้นิยมใช้ในระบบประปา

- การใช้ทิงเจอร์ไอโอดีน ทิงเจอร์ไอโอดีนมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับด่างทับทิม วิธีการทำลายเชื้อโรคในน้ำโดยหยดทิงเจอร์ไอโอดีนจำนวน 6 หยดในน้ำ 1 ลิตร และทิ้งไว้ประมาณ 20-25 นาที ก็สามารถนำน้ำนั้นมาดื่มได้

- การใช้โอโซน(O₃) โอโซนเป็นก๊าซที่ละลายน้ำได้และมีคุณสมบัติเป็น Oxidizing agent เช่นเดียวกับด่างทับทิม จึงสามารถทำลายเชื้อโรคได้และไม่ตกค้างในน้ำ อัตราการใช้โอโซนคือ 0.05-0.45 มิลลิกรัม/ น้ำ 1 ลิตร

การให้ความสำคัญต่อสุขอนามัยน้ำดื่มเป็นประเด็นหนึ่งที่ผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวจะต้องสำนึกเป็นลำดับต้นๆ เนื่องจากน้ำมีความสำคัญต่อมนุษย์ทั้งในการอุปโภคบริโภค หากน้ำที่นำมาบริการนักท่องเที่ยวขาดคุณภาพ ไม่ผ่านการปรับปรุงที่เหมาะสมหรือมีไม่เพียงพอ ก็จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพของทั้งนักท่องเที่ยวและประชาชนในชุมชน รวมทั้งส่งผลเสียโดยรวมต่อการท่องเที่ยวอีกด้วย

1.9.4 สิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว

1.9.4.1 ความหมายของสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ล้อมรอบตัวมนุษย์และส่งผลกระทบต่อมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อมทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม เช่น สิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรมได้แก่ พืช สัตว์ต่าง ๆ แร่ธาตุ ดิน น้ำ ฯลฯ ส่วนสิ่งแวดล้อมที่เป็นนามธรรมได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา ฯลฯ

1.9.4.2 การท่องเที่ยว ในที่นี้เน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น พระราชวัง ปราสาท วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่างๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย นักท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมองความคิด ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้ (<http://webhost.most.go.th> 20 สิงหาคม 2551)

1.9.4.3 การจำแนกสิ่งแวดล้อม ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะการจำแนกตามองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมดังนี้คือ(พัฒนา มูลพฤกษ์,อ้างถึงในนพวรรณ ชีระพันธ์เจริญ, 2548:34-35)

1) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ(physical environment) หมายถึงสิ่งแวดล้อมที่สามารถจับต้องได้ด้วยประสาทสัมผัส ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นต้น

2)สิ่งแวดล้อมทางเคมี(chemical environment) หมายถึงสิ่งแวดล้อมที่มีสารเคมีเป็นองค์ประกอบ ได้แก่ โลหะ อโลหะ สารประกอบทางเคมี และแร่ธาตุต่างๆ

3) สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ(biological environment) หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่ประกอบด้วยสิ่งมีชีวิตต่างๆ ได้แก่ แบคทีเรีย ไวรัส หรือจุลินทรีย์อื่นๆ พืช สัตว์ รวมทั้งมนุษย์ด้วย

4) สิ่งแวดล้อมทางสังคม(social environment) หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี วัฒนธรรม ระบบการศึกษา ระบบการเมือง การปกครองและระบบเศรษฐกิจ เป็นต้น

1.9.4.4 องค์ประกอบของสิ่งแวดล้อม องค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมจำแนกตามการเกิดได้ 2 ประเภท คือ

1) สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ(Natural environment) หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ จำแนกได้ 2 ประเภทคือ

ก. สิ่งมีชีวิต(Biotic environment) ได้แก่ พืชและสัตว์ต่างๆ รวมถึงมนุษย์ด้วย ในที่นี้สิ่งมีชีวิตสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภทตามลักษณะของการบริโภค คือ (นิวัติ เรืองพานิช, 2546: 24-27) ผู้ผลิต (Primary Producer) ผู้บริโภค (Consumer) และ ผู้ย่อยสลาย (Decomposers)

ข. สิ่งที่ไม่มีชีวิต(Abiotic environment) ได้แก่ ดิน น้ำ อากาศ แร่ธาตุต่าง ๆ รวมทั้งปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น แร่ธาตุต่าง ๆ โปรดิน ไ้จมัน คาร์โบไฮเดรต ยูเรีย และสภาพภูมิอากาศ (Climate) เช่น ความร้อน ความเย็น ความชื้น กระแสลม ความกดอากาศ และแสงสว่าง ฯลฯ

2) สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น(Man-made environment) หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์เป็นผู้สร้างหรือพัฒนาขึ้นเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงเผ่าพันธุ์ อำนวยความสะดวกในชีวิตของมนุษย์ จำแนกได้ 2 ประเภท คือ

ก. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ(Physical environment) หรือสิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม (Physical feature environment) หมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นทั้งที่เป็นสิ่งที่จับต้องได้และอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต ได้แก่ บ้านเรือน อาคาร สิ่งก่อสร้างต่างๆ ยานพาหนะ เครื่องนุ่งห่ม ของใช้ต่าง ๆ ฯลฯ

ข. สิ่งแวดล้อมทางสังคม(Social environment) หรือสิ่งแวดล้อมที่เป็นนามธรรม(Abstract environment) หมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยไม่สามารถจับต้องได้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้ เช่น แบบแผน ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี ระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมาย ความรู้ในสาขาวิทยาการต่าง ๆ ฯลฯ

1.9.4.5 สิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว ในที่นี้ควรหมายถึง สิ่งแวดล้อมทุกประเภททั้งที่เกิดเองตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นซึ่งสามารถสนับสนุนหรือกระตุ้นให้มนุษย์ที่ท่องเที่ยวเกิดความสุขสบาย เช่น สภาพสถานที่ท่องเที่ยวที่สะอาดสวยงามมีเอกลักษณ์ มีความปลอดภัย การเดินทางสะดวก มีอาหารน้ำดื่มที่สะอาด

1.9.5 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

1.9.5.1 ความหมาย การมีส่วนร่วมของประชาชน (public participation) หมายถึง การเปิดโอกาสให้หน่วยงานของภาครัฐบาล ภาคเอกชน องค์กรเอกชน กลุ่มประชาชน หรือประชาชนได้มีโอกาสร่วมรับรู้ข่าวสาร รับฟังและร่วมแสดงความคิดเห็นในรูปแบบ ต่าง ๆ ต่อการเตรียมการของโครงการหรือกิจการที่จะเกิดขึ้น (ทวิวงศ์ ศรีบุรี,2541:182) ความหมายหนึ่งคือ กระบวนการของการแสวงหาความรู้ร่วมกันของผู้คนที่หลากหลายที่ยึดหลักของการร่วมคิด ร่วมทำร่วมตัดสินใจ และร่วมเรียนรู้ ร่วมรับผิดชอบจากสิ่งที่คิดร่วมกันร่วมกันตัดสินใจร่วมกัน (ปรีชา อุษตระกูล ในนลินี กังสิดิกุล,2547:4)

มูลนิธิปรีชาญาณโทนักบริหารรัฐกิจมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้สรุปว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน(public participation หรือ citizen engagement)หมายถึง กระบวนการสานสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมและเพื่อให้การพัฒนา นโยบายและบริการสาธารณะเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และสนองความต้องการของประชาชนมากขึ้น โดยเน้นที่กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจของรัฐ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นวิธีการที่ภาครัฐ ภาคประชาสังคม และผู้ที่เกี่ยวข้องมีโอกาสเรียนรู้ทำความเข้าใจประเด็นนโยบายสาธารณะร่วมกันปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อแสวงหาทางเลือกที่ดีที่สุดที่ทุกฝ่ายยอมรับมากที่สุด มีผลกระทบเชิงลบน้อยที่สุด หรือเป็นกระบวนการที่กระตุ้นประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้าร่วมในการหาวิธีแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืนร่วมกัน ร่วมกันหาทางออกสำหรับการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในทางสันติ เป็นที่ยอมรับหรือเป็นฉันทามติของประชาสังคมและมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ โดยนำความเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชน และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนมาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการตัดสินใจและกำหนดแนวทางหรือนโยบายสาธารณะที่ภาครัฐจะดำเนินการ(มูลนิธิปรีชาญาณโทนักบริหารรัฐกิจมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์:www.dialoguecircle.com; www.policy research .gc .ca)

1.9.5.2 รูปแบบการมีส่วนร่วม องค์การอนามัยโลกได้เสนอรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ถือว่าเป็นรูปแบบที่แท้จริงต้องประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอนดังนี้คือ (WHO, 2002 :5)

ก. ร่วมวางแผน (planning) ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตาม ประเมินผลและร่วมตัดสินใจ

ข. การดำเนินงาน (implementation) ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการและบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรร ควบคุมการเงินและการบริการ

ค. การใช้ประโยชน์ (utilization) ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการนำกิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการ ฟังตนเองและการควบคุมทางสังคม

ง. การได้รับผลประโยชน์ (obtaining benefits) ประชาชนจะต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่ฐานที่เท่ากัน ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ส่วนตัวในสังคมหรือวัตถุก็ได้

แนวความคิดดังกล่าวจะเห็นว่าสอดคล้องกับแนวคิดของโคเฮน(Cohen อ้างถึงใน ปาริชาติ สถาปิตานนท์และคณะ,2549:21) ที่กล่าวว่าเป็นการร่วมในเชิงการกระทำ และในการตัดสินใจ แต่โคเฮนได้กล่าวรวมไปถึงว่าหากมีส่วนร่วมในด้านความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นจะเป็นประเด็นที่ทำให้เชื่อมโยงไปถึงร่วมการดำเนินงานและร่วมในเชิงทุนทรัพย์ที่อุทิศในการดำเนินกิจกรรมด้วย ซึ่งในแนวคิดของไวท์(William F .Whyte,1990:21) ว่าการมีส่วนร่วมมีทั้งแบบเทียมและแบบแท้ซึ่งการร่วมแบบเทียมเป็นเพียงการจัดการแบบเบ็ดเสร็จโดยตรง การบำบัดรักษา การให้ข้อมูลข่าวสารและให้คำปรึกษาเท่านั้น

ส่วนในมุมมองของซิงห์ฮาล(Singhal,2549:21) ซึ่งกล่าวถึงหลักการ 6Cของการมีส่วนร่วม ซึ่ง C ตัวหนึ่งซึ่งเป็นการร่วมเทียมคือ การให้คำปรึกษา แต่สิ่งนี้อาจกล่าวว่ามี การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงนักวิชาการท่านนี้ได้เพิ่มเติมจากที่กล่าวมาคือ การร่วมมือ ซึ่งไม่ได้ระบุว่าจะร่วมชนิดใดและการยินยอม ส่วนที่ผู้วิจัยเห็นว่าหากมีการร่วมในลักษณะต่อไปนี้จะทำให้เกิดผลอย่างยั่งยืนได้แก่ การเรียนรู้ร่วมกัน การลงมือกระทำร่วมกันไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การดำเนินงานตามแผน การร่วมประเมิน และการรับผลที่จะเกิดขึ้นร่วมกัน ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิดของสถาบันวิจัยสังคมและสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่ต่างเพียงแต่องค์กรทั้งสองได้ระบุว่าจะเพิ่มจากแนวคิดของผู้วิจัยคือ การใช้ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น แต่หาก

พิจารณาแล้วก็ไม่แตกต่างกันเท่าใดเพราะการรับผลที่จะเกิดขึ้นผู้วิจัยเห็นว่าอาจจะได้รับทั้งผลด้านลบและผลด้านบวก

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน(Public Participation Spectrum)(มูลนิธิ
 ปริญญาโทนักบริหารรัฐกิจมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์:www.dialoguecircle.com; www.policy
 research .gc .ca) ได้กำหนดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน 5 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 การให้ข้อมูลข่าวสาร(Inform) หมายถึง การให้ข้อมูลข่าวสารแก่
 ประชาชนเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของหน่วยงานภาครัฐเป็นระดับที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมใน
 ขั้นตอนน้อยที่สุด ซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชนในการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับงานของ
 ภาครัฐ โดยหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่ในการนำเสนอข้อมูลที่เป็นจริงถูกต้อง ทันสมัย และ
 ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ รูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ เช่น การจัดทำสื่อเผยแพร่ การพา
 ชมสถานที่จริง การจัดกิจกรรมเปิดบ้าน การจัดทำเว็บไซต์

ระดับที่ 2 การปรึกษาหารือ(consult) เป็นการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้
 ข้อมูลที่แท้จริง ความรู้สึกและความคิดเห็นประกอบการตัดสินใจ ดังนั้นประชาชนมีบทบาทใน
 ฐานะการให้ข้อมูลการตัดสินใจเป็นของหน่วยงานภาครัฐรูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ เช่น
 การสำรวจความคิดเห็นและการประชุมสาธารณะ

ระดับที่ 3 การให้เข้ามามีบทบาท(involve) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน
 เข้ามามีส่วนร่วมทำงานตลอดกระบวนการตัดสินใจหรือเกี่ยวข้องในกระบวนการกำหนดนโยบาย
 การวางแผนโครงการ และวิธีการทำงานโดยหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่จัดระบบอำนวยความสะดวก
 ความสะดวก ขอมรับการเสนอแนะ และการตัดสินใจร่วมกับภาคประชาชน การมีส่วนร่วมระดับนี้มีมัก
 ดำเนินการในรูปแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ระดับที่ 4 การสร้างความร่วมมือ(collaborate) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชน
 เข้ามามีส่วนร่วมในระดับสูง โดยประชาชนและภาครัฐจะทำงานร่วมกันในกระบวนการของการ
 ตัดสินใจ เช่น การร่วมเป็นคณะกรรมการร่วมกันระหว่างรัฐ และเอกชน หรือในรูปของ คณะที่
 ปรึกษาภาคประชาชน

ระดับที่ 5 การให้อำนาจแก่ประชาชน(empower) เป็นการมีส่วนร่วมที่มอบ
 บทบาทแก่ประชาชนมากที่สุด เพราะประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจโดยที่รัฐเป็นฝ่ายดำเนินการตามการ
 ผลตัดสินใจนั้น ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับสูงสุดนี้เน้นให้ประชาชนเป็นเจ้าของ
 ดำเนินภารกิจ และภาครัฐมีหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนเท่านั้น รูปแบบการมีส่วนร่วมในระดับ
 นี้ เช่น การลงประชามติ และ การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยกระบวนการประชาคม

1.9.5.3 แนวทางการจัดให้มีส่วนร่วม แนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมในแต่ละชุมชนอาจมีแนวทางต่างๆ กัน เนื่องจากแต่ละชุมชนมีเงื่อนไขการมีส่วนร่วมแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามแนวทางหลักๆ ในการจัดการการมีส่วนร่วมมีดังนี้

- ก. ต้องยึดหลักการการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน
- ข. หากมีปัญหาระหว่างการดำเนินการ จะต้องมีการสื่อสารระหว่างผู้เกี่ยวข้องทันที เพื่อให้ปัญหาได้รับการแก้ไขตามความเห็นของกลุ่ม
- ค. ระหว่างการดำเนินการจะต้องมีการรวบรวมและสรุป ทบทวนผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง
- ง. มีการร่วมในการจัดทำข้อตกลงในการดำเนินงานอย่างชัดเจนอย่างครอบคลุมทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ระยะเวลา ขั้นตอนการดำเนินงานงบประมาณ การประเมินผล รวมทั้งบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด
- จ. มีการดำเนินงานในพื้นที่ร่วมกันและมีการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน

นอกจากแนวทางข้างต้นนี้แล้ว ศ.น.พ.ประเวศ วะสีได้กล่าวว่า ประสิทธิภาพของการสื่อสารที่ถึงกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน ชุมชนรากหญ้าและนักวิชาการซึ่งอยู่ในรูปของเบญจภาคีจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้เข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมอย่างครบถ้วนยิ่งขึ้น(วันชัย วัฒนศัพท์ อ้างถึงในสุธาวัลย์ เสถียรไทย และ คณะ,2548:71-72)

ดังนั้น จะเห็นว่า การมีส่วนร่วมหากให้มีผู้มีอิทธิพลเข้ามาร่วมกับกลุ่มด้วยโอกาสแล้วจะทำให้การตัดสินใจของกลุ่มถูกชักจูงได้ ดังนั้นในจัดกระบวนการมีส่วนร่วมต้องการให้เกิดการมีส่วนร่วม นอกจากจะต้องมีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงแล้ว ยังจะต้องคำนึงถึงอำนาจ/อิทธิพลที่จะเกิดขึ้นในกระบวนการดังกล่าว และกำหนดแนวทางป้องกันไว้ล่วงหน้า

1.9.5.4 องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม หากพิจารณาในระบบของการปกครองแบบประชาธิปไตยแล้ว องค์ประกอบสำคัญของการมีส่วนร่วม รวมหมายถึง การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองและการบริหาร มีการกระจายอำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ นั้น จะส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน มีการเพิ่มการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน มีความยืดหยุ่นได้ โดยประกอบด้วย มีโครงสร้างการทำงานที่สามารถตรวจสอบได้ มีความโปร่งใส และคำนึงถึงความต้องการทรัพยากรของผู้มีส่วนร่วมและการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกระดับ(บวรศักดิ์ อุวรรณโณอ้างถึงในสุธาวัลย์ เสถียรไทยและ คณะ,2548:43-50)

1.9.5.5 ลักษณะของการมีส่วนร่วม ลี เจ เครี(Lee.J.Cary)(อ้างถึงในปาริชาติ วลัยเสถียร,2543:5-10) ได้กล่าวถึง ลักษณะของการมีส่วนร่วม โดยแบ่งตามบทบาทและหน้าที่ของผู้เข้าร่วมได้แก่ เป็นสมาชิก(membership) เป็นผู้เข้าประชุม (attendance at meeting) เป็นผู้บริจาคเงิน (financial contribution) เป็นกรรมการ (membership on committees)และเป็นประธาน (leader)

1.9.5.6 ความต่อเนื่องของการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วม โดยเฉพาะใน กระบวนการประชาธิปไตย จะเกิดการต่อเนื่องหากมีการดำเนินการให้ครบถ้วนตามลำดับขั้นตอน ดังนี้(วันชัย วัฒนศัพท์ อ้างถึงใน สุธาวัลย์ เสถียรไทยและคณะ,2548:67)

- ก. กำหนดวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วม
- ข. ประชาสัมพันธ์ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทราบ(inform)
- ค. ให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมายให้ครอบคลุมและเหมาะสม(educate)
- ง. รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง(gather information)
- จ. ร่วมปรึกษาหารือกันในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง(consult on reaction)
- ช. ร่วมพิจารณาประเด็นที่กลุ่มนำเสนอ(define issues)
- ซ. ทดสอบแนวความคิดที่กลุ่มนำเสนอว่า หากนำไปปฏิบัติจะเกิดผลอย่างไร และหากเกิดปัญหาขึ้นจะต้องป้องกันและแก้ไขอย่างไรให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ (test idea - seek advise)
- ฅ. แสวงหามติร่วม(seek consensus)
- ญ. กระจายอำนาจสู่ประชาชนเพื่อนำไปสู่การลงประชามติร่วมกัน (delegate and referendum)

1.9.5.7 ข้อจำกัดของการมีส่วนร่วม ข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมมีหลายประการ ตั้งแต่ขาดนโยบายที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ผู้ปฏิบัติงานขาดความเข้าใจ วัตถุประสงค์และกระบวนการมีส่วนร่วม ขาดการประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มเป้าหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้องรับทราบ เป็นเหตุการณ์ที่เป็นกรณีเร่งด่วนที่ไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมได้ หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไม่สามารถกำหนดผลสุดท้ายของการตัดสินใจได้ หรือไม่สามารถกำหนดการสนับสนุนของสาธารณะได้

ดังนั้นการป้องกันปัญหาดังกล่าวสามารถดำเนินการได้โดย การเรียนรู้ภูมิหลังและบริบทของพื้นที่ก่อนที่จะลงมือทำงานใดๆ (profile) จากนั้นจึงให้การศึกษาชุมชนเหล่านั้นเกี่ยวกับประเด็นและทางเลือกที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะต้องตัดสินใจ ซึ่งอาจผ่านกระบวนการจัดการความรู้ในรูปแบบต่างๆ ตามความเหมาะสม(educate) จากนั้นจึงร่วมมือกับ

ชุมชนเพื่อขับเคลื่อนกระบวนการศึกษาร่วมกันตลอดไปจนถึงการแก้ไขปัญหาร่วมกัน (participate) (2548:77)

1.9.5.7 การประเมินผลการมีส่วนร่วม แคสเปอร์สันและบริทแบท (Kasperson & Breitbat , 1985 อ้างถึงใน นพวรรณ วีระพันธ์เจริญ,2549:13) ได้กล่าวถึงแนวทางการประเมินระดับการมีส่วนร่วมไว้ 3 ข้อดังนี้

ก. วัตถุประสงค์โดยแต่ละบุคคลซึ่งไม่ใช่โดยกลุ่ม

ข. ความถี่ของการมีส่วนร่วม

ค. ระยะเวลาของการมีส่วนร่วมและคุณภาพของการมีส่วนร่วม โดยพิจารณาจากผลและผลกระทบของการมีส่วนร่วมนั้น

หากพิจารณาในการประเมินผลการมีส่วนร่วมดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า การกระทำของบุคคลมีความสัมพันธ์กับกลุ่ม เพราะหากบุคคลใดขาดการมีส่วนร่วมและบุคคลดังกล่าวเป็นแกนหลักในการดำเนินงานแล้ว การที่จะขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ย่อมเกิดอุปสรรค นอกจากนั้นการประเมินควรประเมินว่าเป็นการมีส่วนร่วมแบบแท้เท่าใดและแบบเทียมเท่าใดด้วย เพราะมีผลต่อความต่อเนื่องและความยั่งยืนของงาน

การมีส่วนร่วมเป็นประเด็นที่จะส่งผลกระทบต่อความสำเร็จใดๆ ในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมมีหลายลักษณะหลายรูปแบบ และแนวทางที่จะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมก็มีหลายแนวทาง ซึ่งแต่ละแนวทางอาจเหมาะกับบริบทของชุมชนที่มีวิถีชีวิตหรือมีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีอย่างหนึ่ง สำหรับการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาพื้นที่ของตนเองให้มีคุณลักษณะเหมาะสมทั้งด้านสภาพพื้นที่ อาหารการกิน น้ำดื่ม ฯลฯ จะต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งการร่วมคิด เสนอปัญหา ตลอดไปจนถึงการร่วมดำเนินการ การร่วมรับผลที่จะเกิดขึ้นและร่วมประเมินผล เพื่อที่จะนำไปเข้าสู่กระบวนการปรับปรุงการดำเนินงานให้เกิดผลดีต่อชุมชนต่อไป

1.9.6 แนวคิดด้านการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.9.6.1 ความสำคัญของการท่องเที่ยว ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์ และ นิคม จารุมณี ได้สรุป ความสำคัญของการท่องเที่ยวหลายประการ ดังนี้(อ้างถึงในกำธร ศรีน้อย,2544:15-30)

ก. การท่องเที่ยวทำให้เกิดความเจริญในภูมิภาคต่างๆ คนในท้องถิ่น ได้รับความสะดวกสบายจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่รองรับการท่องเที่ยว

ข. การท่องเที่ยวทำให้มนุษย์ มีโอกาสร่วมกิจกรรมกับผู้คนจากที่ต่าง ๆ มีโอกาสเรียนรู้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการแลกเปลี่ยนขนบธรรมเนียม ประสพการณ์ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจบริบทของแต่ละชนชาติ

ค. การท่องเที่ยวสามารถช่วยกมาตรฐานการครองชีพให้แก่คนในท้องถิ่นให้ดีขึ้น โดยเป็นการเพิ่มการสร้างรายได้ ก่อให้เกิดรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศ รายได้จากการท่องเที่ยวมีส่วนช่วยในการรักษาเสถียรภาพให้กับดุลการชำระเงินของประเทศ

ง. การท่องเที่ยวสามารถลดช่องว่างระหว่างประเทศที่ร่ำรวย และประเทศที่ยากจน ก่อให้เกิดความรู้สึกเข้าใจและเห็นอกเห็นใจกันรวมทั้งยังช่วยส่งเสริมถึงความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทำให้สะดวกรวดเร็วขึ้น ทั้งยังมีส่วนสร้างสัมพันธภาพไมตรีระหว่างชาติ เกิดความเข้าใจและรู้จักกัน จะนำไปสู่ความเข้าใจซึ่งกันและกัน และเกิดสันติแห่งความเข้าใจภายในโลก

จ. การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากร นันทนาการ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี นาฏศิลป์ การละเล่นของท้องถิ่นก่อให้เกิดการค้นคว้า อนุรักษ์และฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรม และธรรมชาติให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม

ฉ. การท่องเที่ยวทำให้เกิดความรู้สึกหวงแหนคุณค่าของชาติตนเอง มีความภูมิใจและสามารถสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในชาติได้ นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังสามารถช่วยฟื้นฟูวัฒนธรรมให้คงอยู่

ช. การท่องเที่ยวเป็นการศึกษาประการหนึ่ง เพราะทำให้เกิดโลกทัศน์ที่กว้างขวาง มีความรู้และประสบการณ์ที่ได้พบเห็นด้วยตนเอง ทำให้มนุษย์สามารถนำความรู้ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้อย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตของตน

ซ. การท่องเที่ยวยังช่วยส่งเสริมความปลอดภัยและความมั่นคงให้แก่พื้นที่ เพราะพื้นที่การท่องเที่ยวจะได้รับการพัฒนา

ฌ. การท่องเที่ยวมีบทบาทกระตุ้นให้เกิดการผลิตและสำรองทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ญ. การท่องเที่ยวไม่มีขีดจำกัดในการจำหน่าย กล่าวคือ ไม่มีขีดจำกัดของสินค้า นักท่องเที่ยวสามารถใช้จ่ายแล้วยังคงอยู่หรือที่เรียกว่า “limitless industry”

1.9.6.2 นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(2540) ได้ร่างนโยบายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ecotourism) ปี พ.ศ. 2540 เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดให้เป็นนโยบายแห่งชาติต่อไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

ก. หลักการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จะต้องมีการควบคุมดูแลรักษาการจัดการทรัพยากรให้คงสภาพเดิมไว้ให้มากที่สุด หลีกเลี่ยงหรือลดเว้นการท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งอ่อนไหวง่ายต่อการถูกระทบกระเทือน และพื้นด้วยาก

ข. การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต้องคำนึงถึง ศักยภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ การจัดกิจกรรมที่เหมาะสม รวมถึงการปรับความสมดุลให้เข้ากับรูปแบบและกิจกรรมที่มีอยู่ พึงหลีกเลี่ยงความขัดแย้งอย่างรุนแรงต่อการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ หากแต่เน้นในการแปรประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สู่การจัดการท่องเที่ยวโดยรวม

ค. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต้องคำนึงถึง การพัฒนาด้านการศึกษา สร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน มากกว่าการมุ่งเน้นด้านความเจริญทางเศรษฐกิจ และการมีรายได้เพียงอย่างเดียว

ง. การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และองค์กรท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากร การบริการ การแลกเปลี่ยนความรู้ และวัฒนธรรม รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา หรือเป็นกรรมการร่วมในทุกระดับ

จ. จัดลำดับความสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คือ ความจำเป็นในการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้ ให้องค์กรต่าง ๆ กำหนดบทบาทที่ชัดเจนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยมีการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร และกำหนดการจัดการที่เหมาะสม

ช. นำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เข้าสู่แผนพัฒนาระดับต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาจังหวัดและแผนพัฒนาภาค

ซ. สนับสนุนการศึกษาวิจัย และประเมินผลการพัฒนาอย่างรอบด้าน เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการ การแก้ไขปัญหา และการปรับปรุงแผนอย่างเป็นขั้นตอน

ฌ. มีการใช้กฎหมายในการควบคุม ดูแล รักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด โดยเน้นการแนะนำตักเตือน และสร้างวินัยในการท่องเที่ยวควบคู่ไปด้วย

ฎ. จัดทำแนวปฏิบัติ แก่ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างถูกต้อง

ฏ. จัดให้มีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยมีการประสานด้านข้อมูล ข่าวสารและการจัดการร่วมกันในทุกระดับ

1.9.6.3 แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่น (local community participation)

ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์ (อ้างถึงใน บุษกร พรหมมาโนช, 2541:45-57) มีความเห็นว่า การที่ชุมชนท้องถิ่นจะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์สำคัญ 3 ประการ คือ

ก. ต้องมีเงื่อนไขและโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นได้ดำเนินการในด้านการปกครองตนเอง ทั้งในเรื่องการจัดเก็บภาษี การดูแลเรื่องงบประมาณ การเงินการคลัง และการควบคุมการดำเนินการ รวมทั้งมีการผลักดันสื่อมวลชนท้องถิ่นให้มีบทบาทมากขึ้นในการเสนอข่าวท้องถิ่นของตนเองอย่างบูรณาการทุกด้านซึ่งจะทำให้คนท้องถิ่นรู้จัก และเข้าใจในท้องถิ่นของตนเองได้มากขึ้น

ข. ชุมชนต้องมีแนวทางที่ชัดเจนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของท้องถิ่นให้ยั่งยืน หลักสำคัญก็คือการรักษาคุณภาพระหว่างคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นกับรายได้จากการท่องเที่ยว การที่จะรักษาคุณภาพชีวิตกับรายได้ให้ได้นั้น ชุมชนท้องถิ่นจะต้องปฏิบัติดังนี้

1) ป้องกันมิให้พัฒนาการท่องเที่ยวเกินขีดจำกัด จนทำลายรากฐานของท้องถิ่นตน ทั้งด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาชาวบ้าน

2) การช่วยรักษา และพัฒนาเอกลักษณ์ของท้องถิ่นตนเอง ซึ่งส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวประทับใจได้ทั้งสิ้น

3) คนในชุมชนต้องมีความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม การจัดการ การทำการตลาด ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ เพื่อนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนเองให้ยั่งยืน ทั้งนี้ ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากชุมชนภายนอกท้องถิ่น

1.9.6.4 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ก. ความหมายของคำที่เกี่ยวข้อง

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่ง que แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิถีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่างๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย นักท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมองความคิด ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้ (<http://webhost.most.go.th> 20 สิงหาคม 2551)

นอกจากนั้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังหมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยมีทำให้ความรู้และความภูมิใจที่เน้นเสนอลักษณะวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดีและสถานที่ต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของสังคมและให้ทุกฝ่ายร่วมกันรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม(บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548:329)

การท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ (alternative) หมายถึง การท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแนวคิดไปจากเดิมเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ขึ้น(2548:329)

ในการศึกษาคั้งนี้ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมค่อนข้างเป็นการท่องเที่ยวที่เป็นทางเลือกใหม่และเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งในที่นี้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า หมายถึง การท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชมสิ่งที่เป็นเกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมทั้งที่เป็นรูปธรรม นามธรรม ซึ่งมีทั้งสิ่งที่ยกความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องและมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ สำหรับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในโลกมุสลิมนี้เป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถเยี่ยมชมโบราณสถาน โบราณวัตถุที่เกี่ยวข้องกับคนมุสลิม เช่น สถานที่ฝังศพของเจ้าพระยาเอกะหมัด ปฐมจุฬาราชมนตรีของประเทศไทย ซึ่งตั้งในมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา มัสยิดโกดังเคียง การแสดงวิถีของชาวมุสลิม เช่น การแต่งกาย การรับประทานอาหารคาวหวาน การแสดงการละเล่น เป็นต้น ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ความเข้าใจแบบแผนการดำเนินชีวิตของชาวมุสลิมที่อาศัยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามานานนับร้อยปี และสามารถอาศัยร่วมกับชาวไทยพุทธ อย่างมีสันติสุข

ข. แนวคิด ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากกระแสความต้องการของการอนุรักษ์ระดับโลกจนกระทั่งถึงระดับท้องถิ่น กับแนวโน้มความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสูงขึ้น โดยเฉพาะ นักท่องเที่ยวทางตะวันตกให้ความสำคัญกับการศึกษาประเพณี วัฒนธรรมของประเทศที่กำลังพัฒนาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพิ่มขึ้น(นิศา ชัชกุล, 2550 :41) นอกจากนั้นนโยบายการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศ(บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548:285) รวมทั้งการที่ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ยอมรับในแผนปฏิบัติการ 21(Agenda 21) ซึ่งสนับสนุนให้มีการดำเนินการเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมที่อาศัยคนในพื้นที่ได้มีโอกาสใช้ทุนทางสังคมที่มีเสริมสร้างรายได้รวมทั้งเป็นการธำรงรักษาสืบสานวัฒนธรรมถิ่นของตนให้คงอยู่ต่อไป เหตุผลข้างต้นผนวกกับการที่ประเทศไทยให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวซึ่งเป็นรายได้หลักอันดับต้นของประเทศ ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับได้จัดคนโยบาย แผนงาน กิจกรรมรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างแพร่หลาย

ค. วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม(บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548:284)

- 1) ให้นักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจมากที่สุดในขณะที่เคารพวัฒนธรรมของพื้นที่นั้นๆ ด้วย
- 2) มุ่งเน้นคุณค่าของวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่

3) ให้ชุมชนในพื้นที่ได้รับประโยชน์ตอบแทนเหมาะสมและสอดคล้องกับการระดับคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่

4) ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับการธำรงรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและคุณค่าของวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

ง. หลักการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีหลักการดังนี้(2548:286-287)

1) เป็นการท่องเที่ยวที่เคารพวัฒนธรรมของท้องถิ่นอื่นรวมถึงการเคารพวัฒนธรรม ศักดิ์ศรีของตนเอง

2) เป็นการท่องเที่ยวที่ศึกษารวบรวมความรู้ด้านความสำคัญคุณค่า ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของพื้นที่นั้นให้นักท่องเที่ยวซึ่งส่งผลให้นักท่องเที่ยวซาบซึ้งในการท่องเที่ยวมากขึ้นและส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่นั้นตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรทางวัฒนธรรมในพื้นที่ของตน

3) เป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ความเข้าใจ ความเพลิดเพลินและเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

4) เป็นการท่องเที่ยวที่ปลูกฝังจิตสำนึกการหวงแหนรักษาวัฒนธรรมของท้องถิ่น ซึ่งจะสามารถผลักดันให้คนในท้องถิ่นต้องการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยวรวมทั้งได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวด้วย

จ. ลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีลักษณะสำคัญดังนี้(2548:287-288)

1) เป็นการท่องเที่ยวที่คงไว้ของวิถีชีวิตด้านสังคมและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นซึ่งจะเป็นจุดเด่นที่ทำให้นักท่องเที่ยวเห็นความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น

2) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการบริการการท่องเที่ยวครบตามหลักเกณฑ์ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

3) เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในระดับต่างๆ รวมทั้งได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวนั้น

4) เป็นการท่องเที่ยวที่ยึดหลักการบริหารจัดการที่ยั่งยืน และส่งผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวให้น้อยที่สุด

5) เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นให้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยวรวมทั้งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวของกลุ่มนี้

6) เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของชีวิต และทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว

7) เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นระดับความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวทุกๆด้าน เช่น ด้านความสะดวก

8) เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวแต่ต้องสอดคล้องกับความคาดหวังและวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

9) เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้กับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งชุมชนเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวรวมทั้งนักท่องเที่ยว โดยให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

จ. องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามเกณฑ์ของ องค์ประกอบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนดังนี้

1) องค์ประกอบด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่เหลืออยู่ โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถาน งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ในท้องถิ่น ผังเมือง พิธีกรรม ศาสนา ดนตรี การแสดง ละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่างๆ ภาษา วรรณกรรม วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย อาหารและวัฒนธรรมการรับประทานอาหาร ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน เทศกาล รวมทั้งลักษณะวัสดุ อุปกรณ์ข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ที่มีในท้องถิ่น

2) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น โดยชุมชนในพื้นที่การท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวรวมทั้งการร่วมผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว

3) องค์ประกอบด้านธุรกิจท่องเที่ยว โดยผู้ประกอบการด้านนี้นอกจากจะคำนึงถึงผลตอบแทนแล้ว ควรจะให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมด้วย

4) องค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยการท่องเที่ยวจะต้องมีกระบวนการด้านการให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศในพื้นที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

5) องค์ประกอบด้านการสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเกิดความรู้สึกรัก ห่วงแหนและเห็นคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

6) องค์ประกอบด้านตลาดการท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวประเภทนี้ต้องคำนึงถึงตลาดการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ทั้งคุณภาพของพื้นที่การท่องเที่ยวและคุณภาพของนักท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทำให้ผู้คนที่ได้ศึกษาผู้คนที่มิบริบทต่างจากตนเอง ซึ่งนอกจากผู้ศึกษาจะเกิดความรู้ความเข้าใจบริบทของผู้อื่นแล้วยังจะก่อให้เกิดการสร้างรายได้ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนทั้งสองกลุ่ม เพราะการท่องเที่ยวจะเป็นการศึกษาที่สามารถทำให้ผู้ศึกษาได้ประจักษ์จากข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งแตกต่างจากข้อมูลที่ได้จากวิธีการอื่น ซึ่งอาจจะถูกแปลผลไปตามปัจจัยหลายด้าน หากนักท่องเที่ยวสามารถนำข้อคิดจากสิ่งที่ได้ศึกษามาพัฒนาหรือมาประยุกต์ใช้ก็จะเกิดผลดีโดยรวม และแหล่งท่องเที่ยวเองหากมีการกำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆ เพื่อมิให้เอกลักษณ์ของคนสูญเสียไป มีการอบรมชุมชนให้รู้จักการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสภาพอาคารบ้านเรือน รวมทั้งสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมทุกขั้นตอนก็จะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน

สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมถือว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประการหนึ่งที่ก่อให้เกิดทั้งผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวแล้วชุมชนเจ้าของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมยังได้รับประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นในด้านเศรษฐกิจของชุมชนหากรวมถึงการที่ชุมชนเกิดความรัก ความหวงแหนและตระหนักถึงความสำคัญของทุนทางท่องเที่ยวชนิดนี้ ซึ่งจะส่งผลไปถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวดังกล่าวต่อไป

ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชนมุสลิมในพื้นที่ของชุมชนประจักษ์ ชุมชนป่าตองและตำบลคลองตะเคียน ซึ่งพื้นที่นี้มีทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชาวมุสลิมหลากหลายไม่ว่าจะเป็นส่วนที่เป็นสิ่งก่อสร้าง เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ มัสยิด หรือประเพณี วิถีชีวิต อาหารการกิน การละเล่นที่เป็นเอกลักษณ์และชาวมุสลิมในชุมชนประจักษ์และป่าตองได้สืบทอดจากบรรพบุรุษมาจนถึงปัจจุบัน

1.9.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุพัตรา แก้วมุกดา(2545:101-108) ได้ศึกษาเรื่อง วิสัยทัศน์ / สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล / การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาวิสัยทัศน์ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดนครนายก รวมทั้งศึกษาตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับวิสัยทัศน์ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือและเก็บรวบรวมข้อมูลจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจาก 6 องค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก จำนวนทั้งสิ้น 126 คน

ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลพรหมณี เขาพระสาริกา และบ้านใหญ่ มีความคาดหวังที่จะเห็นการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เน้นให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีการประชาสัมพันธ์ มีการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชน ด้วยการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ถูกต้อง และต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ รวมทั้งมีการตรวจติดตามการทำงานของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลอย่างต่อเนื่อง ตัวแปรที่นำมาศึกษาได้แก่ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง การเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสาร และความรู้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่มีความสัมพันธ์กับวิสัยทัศน์ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

สุพัตรา กลีบดี(2545:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : ศึกษา เฉพาะกรณีการล่องเรือ ที่ตลาดริมน้ำดอนหวาย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาสถานภาพการจัดการของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 2) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ตลาดริมน้ำดอนหวายอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

วิธีการศึกษาใช้การเก็บข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์(interview) โดยอาศัยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก(in-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ(key-informant) จำนวน 12 คน จากผู้ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการล่องเรือ โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐทำหน้าที่รับผิดชอบพื้นที่ 2) กลุ่มผู้ประกอบการที่ดำเนินธุรกิจการล่องเรือ 3) กลุ่มผู้นำชุมชนที่อยู่ในพื้นที่และ 4) กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวทางเรือที่ตลาดริมน้ำดอนหวาย และได้นำมาวิเคราะห์โดยแยกหมวดหมู่ทำการวิเคราะห์ควบคู่บริบท โดยใช้สถิติพรรณนา (descriptive

statistics) ในรูปของร้อยละ (percentage) และค่าเฉลี่ย (mean) มาประกอบในการวิเคราะห์หาข้อสรุป

ผลการศึกษาพบว่า สภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ตลาดริมน้ำดอนหวายมีศักยภาพสูงสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพราะมีความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติมากที่สุด รองลงมาเป็นแหล่งจำหน่ายอาหารและสินค้าทางการเกษตรที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นมีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม(วิถีชีวิต) ภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ตามลำดับ การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จากการศึกษาพบว่า ชุมชนมีการจัดการด้านการป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมยังอยู่ในระดับต่ำ การจัดการด้านกิจกรรมและการจัดการนักท่องเที่ยว ชุมชนมีการจัดการอยู่ในระดับปานกลาง รูปแบบขององค์กรในการจัดการ พบว่าชุมชนสามารถจัดการได้อยู่ในระดับสูง เพราะมีการรวมตัวกันเพื่อจัดระเบียบการท่องเที่ยวในรูปของคณะกรรมการ และให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมให้ความเห็นในการจัดการท่องเที่ยว

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ตลาดริมน้ำดอนหวายพบว่า ชุมชนยังขาดทักษะและความรู้ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีมาตรฐานการให้บริการแตกต่างกัน มีคู่แข่งส่วนใหญ่มีความรู้แต่ไม่ได้จดทะเบียนที่ถูกต้องตามกฎหมาย ชุมชนขาดการประสานงานและการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเข้ามาดูแลเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และไม่สามารถควบคุมผู้ประกอบการบางรายที่ไม่เคารพกฎระเบียบของชุมชน

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนดังนี้

- 1 สนับสนุนส่งเสริมพัฒนาบุคลากรท่องเที่ยวในชุมชนให้มีความรู้ ความเข้าใจ และวิธีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพิ่มขึ้น
- 2 ส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพิ่มขึ้น
- 3 แนวทางการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว ควรจำกัดพื้นที่ควบคุมขนาดการพัฒนาและควบคุมกิจกรรม เพื่อป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
- 4 กำหนดกฎระเบียบในการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรในพื้นที่อย่างชัดเจน ควรมีข้อกำหนดในการปฏิบัติตัวสำหรับนักท่องเที่ยว เพื่อความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน
- 5 แนวทางการจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควรสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาสื่อความหมายในรูปเอกสารประกอบการท่องเที่ยว ควรจัดโครงการอบรมแก่มีคู่แข่ง และจดทะเบียนที่ถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อให้การบริการมีคุณภาพได้มาตรฐาน

องค์กรประชาชนควรจัดการท่องเที่ยวโดยสร้างระบบและคืนผลประโยชน์สู่การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีแผนและการจัดการอย่างชัดเจน

6 ชุมชนและผู้ประกอบการควรมีการวางแผนนำเที่ยวให้สอดคล้องกับหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และควรเพิ่มความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

ชัยสิทธิ์ เถลิงมีประเสริฐ กิตติ อมตชีวิน ศิริรัตน์ แอดสกุล สุพจน์ ทรายแก้ว และยุทธนา ประทุมเวียง(2546:107-108) ได้ศึกษาเรื่องสภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกและพฤติกรรมการรักษาแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นทรัพย์สินส่วนร่วม การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกและพฤติกรรมการรักษาแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นทรัพย์สินส่วนร่วมของประชาชนชาวไทย ศึกษาวิเคราะห์โครงสร้างของสาเหตุที่ก่อปัญหาและความเสียหายให้เกิดขึ้นต่อแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นทรัพย์สินส่วนร่วมของชาติ และเพื่อแสวงหากลยุทธ์ในการสร้างเสริมจิตสำนึกและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการรักษาแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นทรัพย์สินส่วนกลาง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสำรวจข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับสภาพการณ์ของจิตสำนึกต่อส่วนรวมในด้านการรับรู้ปัญหา และพฤติกรรมการรักษาแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการรวบรวมและสังเคราะห์ความเห็นจากผู้เกี่ยวข้องและข้อมูลจากเอกสารและฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบว่า คนไทยมีความเป็นมนุษยนิยมและมีความเป็นตัวคนของตนเองมากขึ้น มีความเห็นแก่ตัวมากขึ้นและขาดจิตสำนึกสาธารณะ ส่งผลให้โอกาสในการได้ตอบกับการกระทำที่ไม่เหมาะสมกับสาธารณสมบัติของผู้อื่นน้อยลง แม้ว่าระบบการศึกษาจะมีการส่งเสริมด้านนี้

ด้านนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยวและทราบแนวทางการรักษาสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวจากสื่อต่างๆ และมีพฤติกรรมรักษาแหล่งท่องเที่ยวระดับปานกลาง เช่น การไม่ทำลายธรรมชาติ การช่วยรักษาความสะอาด การติดตามและช่วยเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมในการดูแลบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว

การศึกษานี้ได้มีข้อเสนอแนะที่น่าสนใจคือ การสร้างเสริมจิตสำนึกและพฤติกรรมรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้คนไทย จำเป็นต้องใช้กรอบการมองปัญหาแบบองค์รวมให้เข้าใจอิทธิพลของโครงสร้างของเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม สถาบันทางสังคมทุกระดับ จำเป็นต้องร่วมมือกันกับนักท่องเที่ยว ชุมชนและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และควรมีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการสร้างจิตสำนึกและพฤติกรรม

รักษาแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นสาธารณสมบัติพร้อมๆ กับการส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านสื่อมวลชน ครอบคลุม ชุมชน กระบวนการศึกษาและพัฒนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

นพดล ปราศราคี(2547:115-124) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์:กรณีศึกษาประชาชนในเขตเทศบาลนครนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลนครศรีอยุธยาในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลนครศรีอยุธยาในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเพื่อศึกษา ปัญหาความต้องการและข้อเสนอแนะเพื่อให้ประชาชนในเขตเทศบาลนครศรีอยุธยามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือประชาชน จำนวน 10 ชุมชนเป้าหมาย ซึ่งเลือกแบบเจาะจง จำนวน 245 คนในพื้นที่เขตเทศบาลนครศรีอยุธยา และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านบุคคลที่ทำให้มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ครั้งนี้ได้แก่ ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูง มีอาชีพรับราชการ รัฐวิสาหกิจ ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่นี้ ระหว่าง 16-25 ปี การเป็นสมาชิกของกลุ่มกิจกรรมในชุมชนจะมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากกว่ากลุ่มที่แตกต่าง ส่วนกลุ่มที่ได้รับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารมาก มีความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มาก กลับมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้านนี้น้อย

สำหรับระดับการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยระดับสูงในการดูแลรักษาสถานที่ท่องเที่ยว เช่นการสังเกตความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว การแจ้งให้เจ้าหน้าที่ทราบเมื่อมีการบุกรุกทำลายแหล่งท่องเที่ยว และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือหากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องแจ้งให้ทราบ

นพวรรณ ชีระพันธ์เจริญ(2548:121-133) การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการบริหารจัดการและส่งเสริมสุขภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่มรดกโลก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.ให้ผู้นำชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมเรียนรู้ปัญหา สามารถวิเคราะห์ปัญหา วางแผนการแก้ปัญหาาร่วมกันในด้านการบริหารจัดการ และส่งเสริมสุขภาพสิ่งแวดล้อม ในการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่มรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2.เพื่อให้ผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาที่เกี่ยวข้องและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับการท่องเที่ยวพื้นที่มรดกโลก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3.เพื่อหาแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่มรดกโลก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4. เพื่อหาวิธีการพัฒนามาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการการท่องเที่ยวพื้นที่มรดกโลก ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 5. เพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และเพื่อเพิ่มรายได้แก่ประชาชนและภาคเอกชนที่ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การศึกษานี้ได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) ในพื้นที่ที่เลือกแบบเจาะจง กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาคือผู้นำชุมชนทุกชุมชนในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการศึกษาเอกสารการสำรวจพื้นที่ (survey) การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) และประยุกต์ใช้กระบวนการ A-I-C (Appreciation-Influence-Control) ในกระบวนการประชุมกลุ่มวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (induction analysis)

ผลการศึกษา พบว่า

1. บริบทของชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมทั้งสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม วิถีชีวิตของประชาชน ฯลฯ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการบริหารจัดการและส่งเสริมสุขภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มรดกโลก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่ามีค่อนข้างน้อยทุกระดับ

2. ปัญหาของชุมชน ได้แก่ การทำลายสิ่งแวดล้อมและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น ความจำกัดของพื้นที่ ความขัดแย้งของหน่วยงานที่รับผิดชอบ การแสวงหาผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ยังจำกัดในกลุ่มนักธุรกิจเอกชนบางกลุ่ม การขาดการประสานงานของหน่วยงานในพื้นที่ ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างเป็นรูปธรรม ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและปัญหาเรื่องความโปร่งใสในการบริหารจัดการงบประมาณด้านสิ่งแวดล้อม

3. ผลจากการเสวนาของชุมชน ผู้นำชุมชนได้รับความรู้จากกระบวนการศึกษา และสามารถเสนอแนวทางการบริหารจัดการส่งเสริมสุขภาพสิ่งแวดล้อมโดยรวมอย่างครบวงจรและเหมาะสมกับบริบทของชุมชน ผู้นำชุมชนทั้งหมดทุกกลุ่มให้ความสนใจทุกกระบวนการในการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

4. การก่อเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกระบวนการศึกษาทุกขั้นตอนกระตุ้นให้ผู้นำชุมชนเกิดความรู้สึกรู้ว่า ปัญหาของพื้นที่ตนสามารถแก้ไขได้ เพราะมีทรัพยากรและทุนทางสังคมมากมาย หากมีการดำเนินการอย่างจริงจังจะเป็นการสืบสานสิ่งดีงามด้านสิ่งแวดล้อมไปยังอนุชนรุ่นหลัง และทำให้รายได้จากนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นด้วย

5. ปัจจัยที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ได้แก่ การที่นำประเด็นที่ผู้นำชุมชนสนใจมาดำเนินการ ผู้เกี่ยวข้องกับปัญหามีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นทุกระดับ กระบวนการศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนเปรียบเทียบประเด็นปัญหาและแนวทางแก้ไขกับพื้นที่อื่น นักวิจัยเป็นบุคลากรในพื้นที่และมีประสบการณ์ดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกับผู้นำชุมชนหลายครั้ง ระยะเวลาในการดำเนินงาน กระบวนการศึกษามีเวลาดำเนินการจัดประชุมกลุ่มหลายครั้ง และการได้รับการสนับสนุนจากผู้นำ

เพชรรา บุคลีทา (อ้างถึงในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่,2548:215) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในเขตภูมิภาคเหนือล่าง:การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมในเขตภูมิภาคเหนือล่าง พื้นที่ศึกษาคือหมู่บ้านชาวเขา 5 แห่ง ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วม การทดลองปฏิบัติจริงร่วมกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตการณ์ และการใช้แบบสอบถาม

ผลการศึกษาพบว่า ศักยภาพของชุมชนมีเพียงพอไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่เป็นามธรรม และรูปธรรม เช่น ประเพณีวัฒนธรรม ลักษณะบ้าน การแสดงประจำเผ่า วิถีชีวิต ผลิตภัณฑ์ของชาวเขา รูปแบบของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนประกอบด้วย การวิเคราะห์สิ่งจูงใจด้านวัฒนธรรม การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการศึกษาปัจจัยภายนอก สำหรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนประกอบด้วยการวางแผน การจัดองค์กร การสั่งการ การปฏิบัติการ การตรวจสอบและการประเมินผล และการศึกษาปัจจัยภายนอกประกอบด้วยการศึกษานโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้อง สถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบัน แนวโน้มการท่องเที่ยว และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

ส่วนปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาได้แก่ การใช้ภาษาในการสื่อสาร การขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี การละเล่นที่มีจำนวนน้อย การแต่งกายที่ขาดเอกลักษณ์ทำให้นักท่องเที่ยวไม่สนใจ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ(2548:2-57) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวิถีชีวิตภูมิปัญญาไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจรวบรวมข้อมูล องค์ความรู้ การดำเนินงานของสถานศึกษา ภูมิปัญญาไทยต่างๆที่มีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวิถีชีวิตภูมิปัญญาไทย 9 ด้าน คือ เกษตรกรรม อุตสาหกรรมและหัตถกรรม การแพทย์แผนไทย การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กองทุนและธุรกิจชุมชน ศิลปกรรม ภาษาและวรรณกรรม ปรัชญา ศาสนา ประเพณีและโภชนาการ เครื่องมือที่ใช้ใน

การศึกษาคือ แบบสอบถาม แบบสำรวจ การศึกษาดูงานในพื้นที่ และเชิญผู้แทนหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องมาระดมความคิด และได้นำข้อมูลมาเรียบเรียง

ผลการศึกษาพบว่า ในประเด็นปัญหาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวิถีภูมิปัญญาไทยของครุภูมิปัญญาคือขาดผู้นำหรือแกนนำที่มีวิสัยทัศน์และความรู้ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ขาดองค์ความรู้ ขาดประสบการณ์ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ต้องเรียนรู้จากปัญหาและประสบการณ์เอง นอกจากนี้รัฐสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมนี้ค่อนข้างน้อย ไม่ต่อเนื่อง ทำให้เกิดผลเสียต่อการบวนการเรียนรู้ในชุมชน ส่วนการจัดตั้งอำนวยการความสะอาดต่างๆ ได้แก่ สถานที่ต้อนรับ ห้องน้ำที่สะอาด การจัดเอกสารแนะนำ การจัดห้องบรรยายสรุป ฯลฯ

สำหรับรูปแบบการจัดแหล่งท่องเที่ยวแหล่งภูมิปัญญาไทยด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี ได้แก่การจัดเตรียมสถานที่ การจัดบริการอำนวยความสะดวกต่างๆ การจัดทำแผ่นพับ แผ่นภาพ เพื่อแสดงปรัชญา ประเพณี วัฒนธรรม ของที่ระลึกและสมุดเยี่ยมชม ส่วนรูปแบบการจัดกิจกรรมด้านนี้คือ การบรรยาย เพื่อถ่ายทอดความรู้ด้านนี้แก่นักท่องเที่ยว การนำชมแหล่งภูมิปัญญาและการเขียนบทความผ่านสื่อต่างๆ

เลิศชัย เจริญธัญญ์ พรนภา สุกรเวทยศิริ พัทรินทร์ ฤชวารักษ์และสมคิดปราบภัย(2549:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการขยะมูลฝอย น้ำเสีย ห้องน้ำห้องส้วม น้ำดื่ม น้ำใช้ การสุขาภิบาลอาหาร การสุขาภิบาลที่พักอาศัย และค้นหาปัญหาแนวทางแก้ไข วิธีการศึกษาเป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจสภาพสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูเวียง จ.ขอนแก่น อุทยานแห่งชาติภูเรือ จังหวัดเลย อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา อุทยานแห่งชาติดาดโตน จังหวัดชัยภูมิ และอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร จังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้วิธีการตรวจรายการ แบบสอบถาม สัมภาษณ์ สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติที่เกี่ยวข้อง ในช่วงระหว่างเดือนมกราคม-มิถุนายน 2549

ผลการศึกษาพบว่า สภาพโดยรวมของการสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมด้านที่พักอาศัย ห้องน้ำห้องส้วม น้ำเสีย ขยะมูลฝอย อาหาร น้ำดื่มและน้ำใช้อยู่ในเกณฑ์ดี สำหรับที่พักอาศัยและสถานที่สำหรับกางเต็นท์ ทุกอุทยานแห่งชาติ มีปริมาณพอเพียง สะอาด มั่นคง แข็งแรงและปลอดภัย ด้านการสุขาภิบาลห้องน้ำห้องส้วม ส่วนใหญ่พบอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานส้วมสาธารณะของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ทั้งสามประการคือ สะอาด เพียงพอ และปลอดภัย เว้นแต่บางห้องบางพื้นที่ไม่มีสบู่ล้างมือพร้อมให้ใช้ ซึ่งอุทยานแห่งชาติดาดโตน ยังได้รับรางวัลชนะเลิศของการประกวดส้วมสาธารณะอุทยานแห่งชาติของเขต 5 พ.ศ.2548

ด้านการสุขาภิบาลน้ำเสีย พบว่าทุกอุทยานแห่งชาติ มักใช้วิธีผ่านการบำบัดในบ่อ ชิมบ่อเกรอะก่อนระบายให้ซึมลงดินต่อไป แต่บางที่พบบน้ำเสียไหลล้นบ่อชิมบ่อเกรอะ เนื่องจากการใช้งานมากและขาดการดูแลเอาใจใส่ ด้านการสุขาภิบาลขยะมูลฝอย พบปัญหาอยู่บ้างเกี่ยวกับการไม่ทิ้งขยะมูลฝอยลงถัง และปัญหาขยะล้นถัง มักพบมากในช่วงเทศกาลวันหยุดติดต่อกันหลายวันที่มีนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ด้านการสุขาภิบาลอาหาร พบว่า ส่วนใหญ่ผู้ประกอบการผ่านการอบรมกิจกรรมอาหารสะอาดรสชาติอร่อยของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้รับป้ายอาหารสะอาด รสชาติอร่อย(Clean Food Good Taste) มีเพียงบางร้านบางพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติบางแห่งยังอยู่ในระหว่างดำเนินการเข้าร่วมกับกิจกรรมนี้

ด้านน้ำดื่ม พบว่าส่วนใหญ่บริโภคน้ำดื่มบรรจุขวดที่มีเครื่องหมายของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยารับรอง สำหรับน้ำใช้นั้นมาจากแหล่งน้ำซับน้ำซึมตามธรรมชาติ นำมาผ่านระบบการปรับปรุงคุณภาพน้ำ แต่เนื่องจากขาดผู้มีความรู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการควบคุมดูแลระบบอย่างต่อเนื่องจึงยังพบปัญหาน้ำใช้มีสนิมเหล็กอุปกรณ์วัสดุก๊อกน้ำรั่วซึมโดยคณะผู้วิจัยมีความเห็นว่า ปัญหาเหล่านี้สามารถแก้ไขให้หมดไปได้ด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลรักษาให้มากขึ้น ทั้งในแง่ของการมอบหมายผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน และเพิ่มความถี่ของการบำรุงรักษาให้พอเพียงต่อความต้องการ(<http://ora.kku.ac.th>)

เศกสรรค์ ยงวิชัยและคณะ(2549:111-115) ได้ศึกษาเรื่อง การสำรวจเส้นทางท่องเที่ยวและการศึกษาการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวมอหินขาว เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจเส้นทางท่องเที่ยวและการศึกษาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงมอหินขาว และเพื่อศึกษารูปแบบและการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสำรวจภาคสนาม

ผลการศึกษาพบว่า มอหินขาวเป็นกลุ่มหินธรรมชาติที่มีอายุหลายร้อยล้านปี หมวดหินเขาพระวิหารยุค จูแรสซิกตอนกลางถึงตอนต้น (150-135 ล้านปี)และมีขนาดรูปร่างต่างๆ กัน พื้นที่ด้านตะวันตกมีสัมคมพืชและความหลากหลายชนิดพันธุ์พืช และเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนควรดำเนินการดังนี้ การส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่นี้ควรดำเนินการโดยส่งเสริมให้ตำบลท่าหินโงมเป็นแหล่งท่องเที่ยว จัดทำป้ายสื่อความหมาย ป้ายให้ความรู้ทางธรณีวิทยาของแหล่งท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์ จัดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว กำหนดการใช้พื้นที่ กิจกรรมและข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง

สุรน เฟ็งคุ่ม(2550:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการประเมินผลกระทบทางสุขภาพจากแหล่งท่องเที่ยวในเส้นทางท่องเที่ยวพิษณุโลก-หล่มสัก การศึกษารั้วนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพจากการท่องเที่ยวในเส้นทางพิษณุโลก - หล่มสัก พื้นที่ศึกษา

ครอบคลุมประชากร 11 ตำบล ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 เริ่มจากตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ถึงตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยโดยศึกษา ทบทวนจากเอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง จัดเวทีระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการสำรวจผลกระทบ สุขภาพ 1 ครั้ง มีผู้เข้าประชุม 65 คน สอบถามกลุ่มตัวอย่างประชาชนในพื้นที่ศึกษา จำนวน 11 ตำบล 1,198 คน สัมภาษณ์กลุ่มสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 ตำบล จำนวน 100 คน และ จัดเวทีระดมความคิดเห็นผู้มีส่วนได้เสียเพื่อนำเสนอและสรุปผลการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ 1 ครั้ง มี ผู้ ๗ เ ข ๗ าร ๗ ม ป ๗ ช ๗ ม 65คน

ผลการศึกษาพบว่าเส้นทางพิษณุโลก - หล่มสัก จากตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลกถึงตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ครอบคลุม 11 ตำบล เนื้อที่ 1,491.38 ตารางกิโลเมตร หมู่บ้าน 146 หมู่ ประชากร 122,228 คน คริวเรือน 37,521 หลังคาเรือน คริวเรือนส่วนใหญ่ มีน้ำสะอาดสำหรับบริโภคเพียงพอตลอดปี มีน้ำใช้พอเพียง หมู่บ้านส่วนใหญ่ ไม่มีปัญหาขยะมูลฝอยหรือน้ำเสีย แต่มีหมู่บ้านบางส่วนมีปัญหาขยะมูลฝอย และน้ำเสีย (ร้อยละ 22.9 และ 12.2) หมู่บ้านดังกล่าวส่วนใหญ่ยังไม่มีการจัดการปัญหา หรือจัดการปัญหาไม่เหมาะสม โรคที่มีความสำคัญกับการท่องเที่ยว ได้แก่ โรคอุจจาระร่วง โรคไข้เลือดออกและมาลาเรีย

การท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลกระทบทั้งบวกและลบและไม่มีความเปลี่ยนแปลง ซึ่งผลกระทบที่ดีขึ้นได้แก่ ด้านการศึกษา การสื่อสาร รายได้เพิ่มขึ้น สุขภาพ ระบบประปา วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ การแก้ไขปัญหาเสพติด มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเพิ่มขึ้น มีการควบคุม ป้องกันอุบัติเหตุดีขึ้น มีอาชีพหลากหลาย สามารถเข้าถึงสินค้าและบริการ ลดการย้ายถิ่น เกิดการรวมกลุ่มและฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ทักษะอาชีพที่เพิ่มขึ้น ระบบสาธารณสุขปลอดภัยครอบคลุมมากขึ้น ผลกระทบทางลบได้แก่ การกระจายรายได้ไม่ทั่วถึง ขาดทักษะในอาชีพใหม่ มีสินค้าฟุ่มเฟือยหรือสินค้าเป็นอันตรายต่อสุขภาพ เกิดการจ้างงานแรงงานต่างถิ่น แรงงานต่างด้าว ปัญหา การถือครองที่ดิน สิ่งแวดล้อมถูกทำลาย ขยะและน้ำเสียเพิ่มขึ้นและไม่มีระบบจัดการที่เหมาะสม ค่าใช้จ่ายครัวเรือนสูงขึ้น การขยายตัวของระบบสาธารณสุขปลอดภัยขาดแคลนในบางแห่ง เกิดค่านิยมที่ไม่ถูกต้อง ผลกระทบที่ไม่มีเปลี่ยนแปลงได้แก่ ถนน การคมนาคม และไฟฟ้า

สิ่งที่ต้องการพัฒนาเพิ่มเติมได้แก่ ถนนหนทาง ไฟฟ้า แสงสว่าง และห้องน้ำ ห้องส้วม ซึ่งหน่วยงานหรือผู้ที่ควรรับผิดชอบในการพัฒนา คือ เทศบาล/องค์การบริหารส่วนตำบล ประชาชน เจ้าของสถานที่ และหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ โดยต้องร่วมกันเป็นเครือข่าย พัฒนาการท่องเที่ยวให้ต่อเนื่อง ร่วมกันป้องกัน แก้ไขเพื่อลดผลกระทบด้านลบ สร้างนโยบาย ร่วมกันในการพัฒนา เส้นทางพิษณุโลก – หล่มสัก เป็นเส้นทางที่สวยงามที่สุดในประเทศไทย และ พบว่า ในมิติกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณนั้นเส้นทางท่องเที่ยวพิษณุโลก- หล่มสัก มี

ผลกระทบต่อสุขภาพทั้งด้าน บวกและลบ(ศูนย์อนามัยที่ 7 พิษณุโลกอ้างถึงใน snkchan@anamai.moph.go.th 3 มิถุนายน 2551)

อโนชา เจริญพรกิจวัฒนา(2550:<http://chuankin.com/new>) ได้ศึกษา เรื่อง สถานการณ์การจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว โดยเลือกศึกษาในแหล่งท่องเที่ยว ประเภทอุทยานแห่งชาติ วนอุทยานแห่งชาติ ในความรับผิดชอบของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ในความรับผิดชอบกรมศิลปากร กระทรวง วัฒนธรรม (วธ.) ประเภทละ 1 แห่ง ในพื้นที่ 4 ภาค ภาคละ 3 แห่ง รวมจำนวน 12 แห่ง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสำรวจ สังเกต บันทึกภาพ สัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ ในช่วงเวลาที่ไม่ใช่ฤดูกาลท่องเที่ยว เพื่อศึกษาสถานการณ์การจัดการด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม เรื่องการจัดการมูลฝอยสิ่งปฏิกูล การจัดการน้ำดื่ม น้ำใช้ การบริการร้านอาหารและบริการที่พัก

ผลการศึกษาพบว่า แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 12 แห่ง มีนักท่องเที่ยวมากกว่า 1,000 คน ต่อวัน ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยมากกว่าชาวต่างประเทศ โดยภาพรวมการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับควรปรับปรุง ร้านอาหารส่วนใหญ่เป็นของภาคเอกชน และเป็นร้านอาหารที่เข้า โครงการอาหารสะอาด รสชาติอร่อย(clean food good taste) ของกรมอนามัย จากการเก็บตัวอย่าง อาหารและผู้สัมผัสอาหารเฉพาะร้านที่ไม่เข้าร่วมโครงการ เพื่อตรวจหาการปนเปื้อนโคลิฟอร์ม แบคทีเรีย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ พบการร้อยละ 50 มีการปนเปื้อนของโคลิฟอร์ม แบคทีเรีย ที่ภาชนะอุปกรณ์ใส่อาหาร เช่น จานข้าว ที่คั้นน้ำแข็ง มือผู้ปรุง ผู้เสิร์ฟ อาหาร ซึ่งจะทำให้ผู้บริโภคท้องเสีย เกิดอาการอาหารเป็นพิษ ส่วนที่พักรับประทานอาหารสะอาดถูกสุขลักษณะอยู่ในระดับดี

ด้านการให้บริการน้ำดื่ม ส่วนใหญ่เป็นการบริการน้ำบรรจุขวด สำหรับน้ำใช้ ส่วนใหญ่ใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ จึงมีปัญหาในช่วงฤดูแล้งหรือในช่วงมีนักท่องเที่ยวมาก และจากข้อมูลการเก็บตัวอย่างน้ำตรวจ พบการปนเปื้อนของโคลิฟอร์มแบคทีเรียที่จุดถึงเก็บน้ำ และจุดกรองน้ำ ด้านการจัดการขยะ พบว่า 75 % ไม่มีการคัดแยกขยะและการกำจัดไม่ถูกวิธี เช่น ขุดหลุมฝังโดยไม่ปิด มีสัตว์ไปคุ้ยขยะได้ กรณีที่มีการแยกขยะ พบว่า ทุกแห่งแยกเฉพาะขยะที่นำไปรีไซเคิลหรือนำไปขายได้เท่านั้น

อิริคสัน แพทริเซีย พริซี่(Erikson,Patricia Pierce)(2003:<http://vnweb.hwwilsonweb.com/hww/results>) ได้ศึกษาเรื่อง “Welcome to this house :A century of Makah people Honoring identity and negotiating culture tourism ” ผลการศึกษาพบว่า การท่องเที่ยว

เชิงวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถถ่ายภาพได้ในพิพิธภัณฑ์สถานกำลังเป็นที่นิยม การท่องเที่ยวประเภทนี้ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวและประชาชนเจ้าของพื้นที่

เนสเปอร์ ลาร์รี่(Nesper,Larry)(2002:[http://vnweb. Hwwilson web. com/ hww/results](http://vnweb.Hwwilson web. com/ hww/results)) ได้ศึกษาเรื่อง . “ Simulating culture:being Indian for tourists in Lac du Flambeau’s Wa – Swa-Gon Indian bowl” ผลการศึกษาสรุปได้ว่า หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเพื่อพักผ่อนและความสนุกสนานในพื้นที่ของนอร์ทวู้ด(Northwoods) ในรัฐวิสคอนซินมีจำนวนมากขึ้น เนื่องจากชนชาวอินเดียนได้ดำเนินการสาธิตวิถีชีวิตของชนเผ่า โดยจัดให้มีการสาธิตด้านการตกปลา และการสร้างที่อยู่อาศัยที่มีลักษณะคงความดั้งเดิมในยุค ค.ศ. 1951 นอกจากนี้ยังได้มีการแสดงการเต้นรำและการแสดงต่างๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่า

ริชาร์ด เกรย์และวิลสัน จูลี(Richards,Greg;Wilson Julie) (2003:[http://vnweb. Hwwilson web. com/hww/results](http://vnweb.Hwwilson web. com/hww/results)) ได้ศึกษาเรื่อง “The impact of cultural event on city image : Rotterdam,cultural capital of Europe 2001” เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ แบบสอบถาม กับ ประชากร 2,000 คน และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งใช้กับผู้กำหนดนโยบาย ผลการศึกษาพบว่า การใช้เหตุการณ์การวัฒนธรรมเป็นการยกระดับภาพพจน์ของพื้นที่ในชนบทที่ต้องการพัฒนา หรือ ต้องการให้มีนักท่องเที่ยวหรือการลงทุน แต่ลักษณะทางกายภาพและอาคารสถานที่ที่เป็น ภาพลักษณ์ของเมืองไม่ว่าจะเป็นลักษณะสถาปัตยกรรมใหม่ แม่น้ำและวิถีชีวิตของผู้คนในเมืองทำให้การพื้นที่การท่องเที่ยวดังกล่าวไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ เพราะได้บังคับสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมือง

สรุป จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในประเทศไทยยังมีการสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่มที่ได้มาตรฐานไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ ผู้นำมีวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการด้านนี้ค่อนข้างน้อย นอกจากนั้นสิ่งแวดล้อมเรื่องของความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวห้องน้ำห้องส้วมก็ยังเป็นปัญหาเช่นกัน ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวยังอยู่ในระดับต่ำ บุคคลที่ทำให้มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ส่วนใหญ่เป็นผู้มีระดับการศึกษาสูง มีอาชีพรับราชการ รัฐวิสาหกิจ มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่มากกว่า 15 ปีขึ้นไป หรือ การเป็นสมาชิกของกลุ่มกิจกรรมในชุมชน จะมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากกว่ากลุ่มที่แตกต่าง สำหรับระดับการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าควรดูแลรักษาสถานที่ท่องเที่ยว

การที่ระดับการสุขาภิบาลอาหาร น้ำดื่มและสิ่งเสียดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวไม่เหมาะสมทำให้พบว่าโรคที่มีความสำคัญกับการท่องเที่ยวได้แก่โรคอุจจาระร่วง โรคไข้เลือดออก และมาลาเรีย

สำหรับงานวิจัยในต่างประเทศพบว่า การที่พื้นที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของพื้นที่ของตนไม่ว่าจะเป็นด้านลักษณะทางกายภาพ การแสดง หรือวิถีชีวิต จะสามารถสร้างแรงดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมเพิ่มขึ้น และการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวและประชาชนเจ้าของพื้นที่

บทที่ 2

วิธีดำเนินการวิจัยและผลการวิจัย

2.1 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ของพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในโลกมุสลิม : กรณีศึกษาชุมชนประจักษ์ ชุมชนป่าตองและตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา เป็นปีที่ 2 ของการศึกษา ซึ่งเน้นการศึกษาเฉพาะในตำบลคลองตะเคียนเท่านั้น

2.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา

ประชากรในการศึกษาคือ ประชาชนในตำบลคลองตะเคียน เนื่องจากชุมชนประจักษ์ และชุมชนป่าตองเป็นพื้นที่ที่ศึกษาในปี 2551 และกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชนและประชาชนของตำบลคลองตะเคียนเท่านั้น กลุ่มตัวอย่างเป็นการเลือกอย่างเจาะจง โดยแบ่งเป็นกลุ่มผู้นำที่เป็นกรรมการ ในองค์กรต่างๆและประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวรวมทั้งด้านสุขภาพอาหารและน้ำดื่ม จำนวน 30 คน

2.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) เก็บข้อมูลโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมการประเมิน(participatory rural appraisal) โดยการสังเกต การทำผังชุมชน รวมทั้งเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) การประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมและการใช้เทคนิคแผนที่ความคิด

2.1.3 สถานที่ทำการวิจัย

ในปี 23552 เน้นที่ตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เนื่องจากชุมชนป่าตองและชุมชนประจักษ์เป็นชุมชนที่ศึกษาในปี 2551

2.1.4 ระยะเวลาทำการวิจัย

ระหว่าง ตุลาคม 2551 – กันยายน 2552

2.1.5 การดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย

2.1.5.1 ระยะเวลาเตรียมการวิจัย

ในระยะเตรียมการวิจัยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเพิ่มเติมจากชุมชนเป้าหมาย โดยศึกษาข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสำรวจสภาพทั่วไปของพื้นที่ที่ตั้งสภาพทั่วไปของชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างโดยศึกษาข้อมูลทั่วไป สภาพของสุขภาพโภชนาการและน้ำดื่ม และสภาพสิ่งแวดล้อมด้านการท่องเที่ยว

2.1.5.2 ระยะดำเนินการวิจัย

ในระยะดำเนินการวิจัยนี้มีการเก็บรวบรวมและศึกษาข้อมูลใน 2 ลักษณะ คือ ข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ

ก. ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยชุมชนร่วมกับนักวิจัยเป็นผู้เก็บข้อมูลร่วมกัน เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายทราบบริบทของชุมชนร่วมกันและเพื่อประเมินสภาพสุขภาพโภชนาการและสุขภาพน้ำดื่มจาก ประชาชนในพื้นที่ว่ามีสภาพอย่างไร

ข. ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) โดยใช้เทคนิค snow ball โดยการสังเกต การทำผังชุมชน การอบรมให้ความรู้ รวมทั้งเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) การประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เพื่อระดมความคิดจากกลุ่มผู้นำชุมชนและสมาชิกที่เข้าร่วมกระบวนการ รวมถึงผู้ประกอบการร้านค้าและร้านอาหาร

2.1.5.3 ระยะหลังการวิจัย

เป็นการติดตามผลจากกระบวนการการศึกษาที่เกิดขึ้นและเกี่ยวข้องกับเรื่องสุขภาพโภชนาการและน้ำดื่มว่า มีกิจกรรมอะไรเกิดขึ้นและเกิดขึ้นอย่างไร ส่งผลอย่างไรในด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่ที่ศึกษา

รายละเอียดของแผนการศึกษาระยะต่างๆ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงกิจกรรมในระยะต่างๆ ของการศึกษา

กิจกรรม	พศ. 2551-2552			
	ตค.51- ธค.51	มค.52- มีค.52	เมย.52- มิย.52	กค.52- กย.52
ประสานงาน เตรียมชุมชนเพิ่มเติม วางแผน เก็บข้อมูลปฐมภูมิ-ทุติยภูมิ	→			
ประมวลผลข้อมูล	→			
เปิดเวที โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม และเทคนิคแผนที่ความคิด ร่วมกับชุมชนใหม่		→		
ดำเนินกิจกรรมที่ได้จากการเปิดเวที การศึกษาฐานเรื่องสุขภาพสิ่งแวดล้อม การอบรมให้ความรู้ เรื่องการปรับปรุงคุณภาพอาหารและน้ำดื่ม เรื่องการให้ความรู้เรื่องพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อการ ท่องเที่ยว			→	
การประกวดอาหารคุณภาพมุสลิม การร่วมพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยว				
ติดตาม สรุป ประเมินผล ด้านการปรับปรุงคุณภาพอาหารและน้ำดื่ม ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว จัดทำเอกสารที่เกี่ยวข้อง				→
จัดทำเอกสารและประชาสัมพันธ์			→	→

2.1.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาคั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา(content analysis) และการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (induction analysis) สรุปความ แปลผลจากปรากฏการณ์ต่างๆ ทุกขั้นตอนที่เกิดขึ้นในกระบวนการศึกษา และใช้เทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้า (triangulation method) เพื่อยืนยันความถูกต้องและเชื่อถือได้ของข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาสำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพและใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ S.D. ในการวิเคราะห์ข้อมูล เชิงปริมาณ

2.2 ผลการศึกษา

2.2.1 ระยะเตรียมการวิจัย ผลการศึกษามีดังนี้

2.2.1.1 ที่ตั้ง ตำบลคลองตะเคียนมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับ ต.สำเภาลุ่ม อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

ทิศใต้ ติดกับ ต.บ้านรุน อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

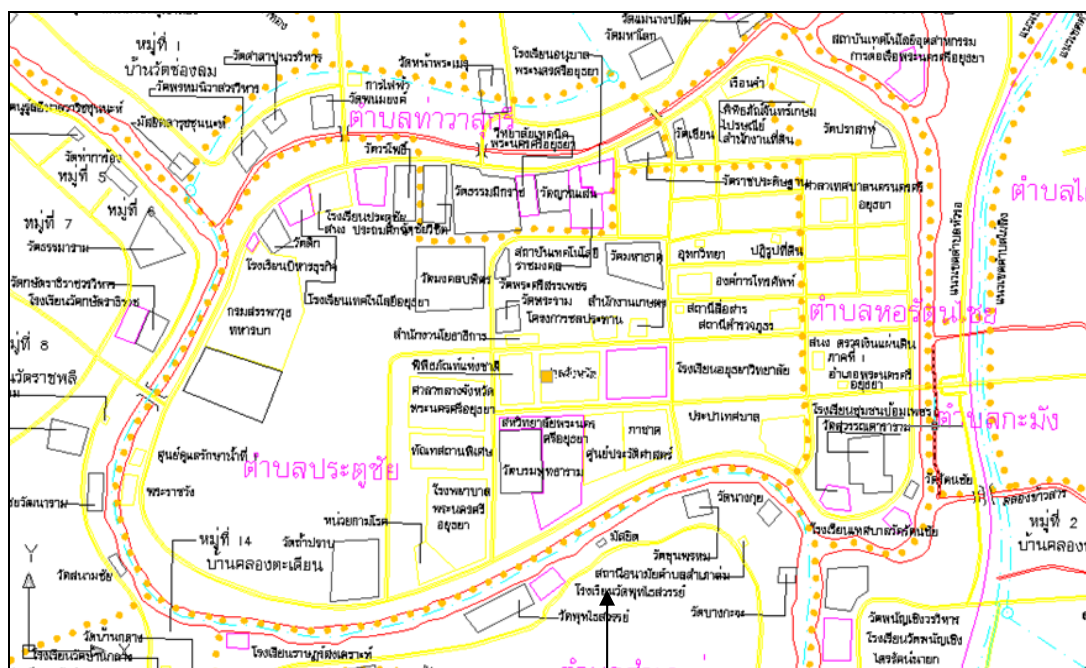
ทิศตะวันออก ติดกับ ต.เกาะเรียน อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

ทิศตะวันตก ติดกับ ต.ปากกราน อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

พื้นที่ทั้งหมด จำนวน 4,487 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร จำนวน 2,649 ไร่

รายละเอียดผังแผนที่ที่ 2

แผนที่ที่ 3 แสดงที่ตั้งของชุมชนในตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา

ตำบลคลองตะเคียน

2.2.1.2 ลักษณะอาคารบ้านเรือน ลักษณะอาคารบ้านเรือนของชาวตำบลคลองตะเคียนส่วนใหญ่จะเป็นบ้านไม้ชั้นเดียว หรืออาคารไม้ผสมคอนกรีต 2 ชั้นกระจายทั่วพื้นที่ มีบ้านบางหลังที่เป็นคอนกรีต 2 ชั้นขนาดใหญ่แทรกกระหว่างบ้านเรือนชั้นเดียวบ้าง

2.2.1.3 ทรัพยากร ในพื้นที่มีโรงเรียนมัธยม ๑ แห่งคือโรงเรียนศรีอยุธยามูลนิธิ(อสอ.) ซึ่งมีจำนวนนักเรียนประมาณ ๔๐๐๐ คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม และนักเรียนบางคนเป็นนักเรียนที่ได้รับทุนการศึกษาจาก ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนโรงเรียนระดับประถม ๒ แห่งคือ โรงเรียนวันครูซึ่งตั้งชิดโรงเรียนมัธยมแห่งแรกและโรงเรียนประชาสามัคคี ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็กตั้งในบริเวณเดียวกับที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน

ศาสนสถาน ในตำบลนี้พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นศาสนสถานของชาวมุสลิมซึ่งในที่นี้คือมัสยิดกุฎีช่อฟ้า มัสยิดยามิอุลอิสลาม มัสยิดตะเกียโยกินภามิจินจาสยามตั้งอยู่ในตำบลคลองตะเคียน ส่วนศาสนสถานสำคัญของชาวพุทธในพื้นที่นี้คือ วัดโลกจินดาราม นอกจากนั้นในพื้นที่การศึกษาปี 2551 ในชุมชนประตู่ชัยและป่าตองมีศาสนสถานสำคัญคือ กุโบว์เจ้าพระยาเลอหมัด(จุฬาราชมนตรีคนแรกของประเทศไทย) ตั้งในบริเวณมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาซึ่งตั้งชิดกับพื้นที่ของสองชุมชนดังกล่าว ซึ่งหากชาวมุสลิมต้องการประกอบพิธี

ทางศาสนาก็สามารถนั่งเรือข้ามแม่น้ำเจ้าพระมายังมัสยิดต่างๆ ในตำบลคลองตะเคียนได้อย่างสะดวก

2.2.1.4 อาชีพส่วนใหญ่ของประชาชนคือรับจ้าง ค้าขาย เลี้ยงวัวและเข็บสวิง

2.2.1.5 สาธารณูปโภค พื้นที่ทั้งหมดมีสาธารณูปโภคพื้นฐานเพียงพอ

2.2.1.6 การคมนาคม ชุมชนในตำบลคลองตะเคียนมีถนนลาดยางขนาด 2 เส้นทางจรจรจากตำบลไปสู่ตัวอำเภอมะนังระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตรซึ่งสภาพถนนค่อนข้างดี นอกจากถนนสายที่อยู่ในตัวตำบลซึ่งค่อนข้างแคบและพื้นผิวการจราจรไม่ดีนัก นอกจากนั้นยังมีเส้นทางเชื่อมกับเส้นทางหลักที่จะเข้าสู่กรุงเทพมหานคร(พหลโยธิน)ซึ่งเป็นถนนที่มีสภาพดี แต่หากต้องการเดินทางทางน้ำก็สามารถโดยสารเรือข้ามฟากจากท่าวัดขุนพรหมมายังบริเวณชุมชนประตูดง(ข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา)ในราคา 3 บาท และทำนี้สามารถนำรถสองล้อเครื่องข้ามทำนี้ด้วย ทำให้การติดต่อสัญจรระหว่างตำบลคลองตะเคียนไปยังพื้นที่อื่นสะดวก และรวดเร็ว และย่นระยะทางการเดินทางได้มาก เป็นที่นิยมของประชาชนที่อาศัยแถบนี้

2.2.1.7 วิถีชีวิต ประชาชนมีแบบแผนวิถีชีวิตเรียบง่ายและดำรงความเป็นไทยมุสลิมอย่างเหนียวแน่น เช่น การแต่งกาย การดำรงพิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมการแต่งงาน พิธีกรรมด้านงานศพ อาหารการกิน การสอนศาสนาฯลฯ อย่างไรก็ตามการอยู่ร่วมอาศัยระหว่างไทยพุทธและไทยมุสลิมในพื้นที่นี้มีความกลมกลืนทางวัฒนธรรมเป็นอย่างดีโดยไม่มีปัญหาเรื่องความแตกต่างด้านศาสนาแต่อย่างไร

สำหรับสัญลักษณ์ของมุสลิมในพื้นที่นี้นอกจากศาสนสถานมัสยิดและโดมซึ่งมัสยิดส่วนใหญ่มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมรูปโดม นอกจากนั้นคือ การแต่งกายของสตรีซึ่งส่วนใหญ่จะคลุมฮิญาบ(ผ้าคลุมหน้าสตรี) ถ้าภายนอกชุมชนมุสลิมสตรีบางคนก็ไม่คลุมฮิญาบ ส่วนการแต่งกายของบุรุษไม่มีเครื่องแบบสำหรับมุสลิม ที่พบโดยทั่วไปคือการสวมหมวกและนุ่งผ้าโสร่ง การสวมหมวกจะพบเมื่อมีกิจกรรมทางด้านศาสนา เช่น ละหมาด 5 เวลา ละหมาด วันศุกร์ และวันตรุษทั้งสองซึ่งเป็นวันสำคัญทางศาสนา ภายในตำบลจะพบชาวมุสลิมสวมหมวกเป็นประจำ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีความเคร่งครัดในการแต่งกายมากกว่าชาวมุสลิมในชุมชนอื่น

2.2.1.8 สุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่ม พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ทำอาหารรับประทานเอง มีบางมี้อรับประทานอาหารที่ซื้อนอกบ้าน ในชุมชนมีร้านค้าเล็กๆจำหน่ายทั้งอาหารสดและอาหารสำเร็จรูปกระจายในย่านชุมชนโดยเฉพาะบริเวณสถานศึกษาจะมีร้านค้า รถเข็นหน้าตาดีกว่าพื้นที่อื่น สภาพสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่มโดยทั่วไปอยู่ในระดับปานกลางและค่อนข้างต่ำเนื่องจากลักษณะการเก็บ ลักษณะการหยิบจับ คุณภาพของอาหารสด ภาชนะที่ใช้รองรับอาหารยังไม่ถูกหลักสุขาภิบาล ส่วนน้ำดื่ม แม้ว่าส่วนหนึ่งคือน้ำจากขุดน้ำที่

จำหน่ายทุกๆ ไปแล้ว ส่วนหนึ่งคือน้ำจากน้ำขวดขนาดใหญ่ที่ตกลงในภาชนะรองรับที่ไม่สะอาด นอกจากนั้นในชุมชนยังพบแมลงวันและแมลงนำโรคอื่นๆ ทั่วไป

2.2.1.9 สถานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ในที่นี้เน้นสถานที่การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ ได้แก่ มัสยิดและบ้านเรือนของประชาชนที่ยังคงสืบทอดวิถีชีวิตตามศาสนาของตน

ภาพที่ 1-4 ศาสนสถานสำคัญในตำบลคลองตะเคียน

มัสยิดกุฎีซ่อฟ้า

มัสยิดยามิอุลอิสลาม

มัสยิดตะเกียบโยคินภาษามัจจินจาสยาม

ภาพที่ 5-7 แสดงลักษณะอาคารบ้านเรือนและวิถีชีวิตของชาวตำบลคลองตะเคียน

2.2.2 ระยะเวลาดำเนินการวิจัย

2.2.2.1 ผลการสำรวจข้อมูลร่วมกับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ศึกษา ในการศึกษาได้ใช้วิธีการสำรวจพื้นที่ร่วมกับผู้นำชุมชน การสัมภาษณ์เชิงลึกคณะกรรมการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตำบลคลองตะเคียน เจ้าอาวาสวัดโคกจินดาราม ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน การประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมระหว่างผู้นำชุมชน คณะกรรมการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตำบลคลองตะเคียน ผลการศึกษามีดังนี้

ข้อมูลด้านสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่ม

จากการสำรวจพื้นที่ พบว่าสภาพของสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่ม ประชาชนทั่วไปมีความรู้เกี่ยวกับสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่มปานกลาง เนื่องจากทราบว่า พืชผักที่นำมาประกอบอาหารต้องล้างให้สะอาดก่อนนำมาปรุง ภาชนะที่รองรับอาหารต้องสะอาด แต่จากการสังเกตพบว่า การล้างผัก และวัสดุในการประกอบอาหารยังไม่ถูกต้องเนื่องจากล้างเพียง 2 ครั้ง โดยไม่ใช้น้ำยาหรือสารใดเพื่อลดปริมาณสารเคมีในส่วนประกอบอาหารดังกล่าว ส่วนเครื่องปรุงอาหารส่วนใหญ่มีคุณภาพมีเครื่องหมายอย.รับรอง ชี้แจงอุปกรณ์ในการจำหน่ายอาหารมีลักษณะเป็นผู้กระจกเปิดด้านผู้จำหน่ายทำให้มีแมลงวันเข้าไปต่อมอาหารได้ ส่วนการหยิบจับอาหารพบว่า ยังไม่ถูกหลักสุขาภิบาลเนื่องจาก ใช้มือในการสัมผัสอาหารและเครื่องปรุงสลับกับการหยิบจับเงินหรือผ้าที่ใช้ทำความสะอาดวัสดุอุปกรณ์ในการจำหน่ายอาหาร ผู้จำหน่ายบางคนสวมถุงมืออย่างข้างขวา แต่ยังไม่หยิบจับอาหารและเงิน สำหรับการสวมผ้ากันเปื้อนพบว่า เกือบทั้งหมดสวมผ้ากันเปื้อน ส่วนหมวกผู้จำหน่ายที่เป็นสตรีมุสลิมไม่สวม เนื่องจากมีผ้าคลุมผมสำหรับผู้จำหน่ายที่เป็นไทยพุทธซึ่งมีค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่ไม่สวมหมวก

ด้านสุขาภิบาลน้ำดื่ม พบว่า การมีน้ำประปาใช้ทุกครัวเรือนและเส้นทางการคมนาคมสะดวกทำให้ผู้จำหน่ายน้ำดื่ม ซึ่งมักจำหน่ายอาหารด้วยใช้น้ำจากขวดบรรจุขนาดและยี่ห้อต่าง ๆ กันจำหน่าย น้ำบรรจุขวดดังกล่าวหากเป็นขวดขนาดใหญ่มักใช้น้ำขวดที่ผลิตในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งได้รับการรับรองจากสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค(อย.) ส่วนน้ำบรรจุขวดขนาด 1 ลิตรเป็นน้ำที่บรรจุขวดพลาสติกหรือขวดแก้วหลายยี่ห้อที่ผลิตในประเทศ อย่างไรก็ตามพบว่า กระบวนการนำน้ำจากขวดขนาดใหญ่บรรจุใส่แก้วให้ลูกค้าดื่ม มักจะไม่สะอาดเนื่องจากมีโอกาสปนเปื้อนกับเชื้อโรคขณะใช้มือหรืออุปกรณ์ที่ไม่สะอาดหยิบจับหรือบรรจุน้ำหรือใส่น้ำแข็งให้ลูกค้า

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เจ้าอาวาสวัดโคกจินดาราม คณะกรรมการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตำบลคลองตะเคียน และเจ้าหน้าที่ในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน พบว่า น้ำดื่มน้ำใช้สำหรับประชาชนทั่วไปไม่มีปัญหา นอกจากในฤดูน้ำหลากที่ทำให้ประชาชนมีปัญหาเรื่องน้ำใช้บ้าง สำหรับเรื่องสุขาภิบาลอาหาร พบว่า ประชาชนในพื้นที่บางส่วนให้ความ

สนใจเรื่องของความสะอาด เรื่องสารปนเปื้อนในอาหาร การใช้เครื่องปรุงอาหารที่มีการรับรองจากอย.และมีเครื่องหมายฮาลาล อย่างไรก็ตามประชาชนส่วนหนึ่งโดยเฉพาะผู้มีอาชีพจำหน่ายอาหารยังขาดความตระหนักต่อปัญหาเรื่องนี้ เนื่องจากยังเห็นการหยิบจับอาหารโดยใช้มือ การใช้ผ้าเช็ดทำความสะอาดเช็ดทั้งมือและภาชนะ หรือโต๊ะ มือที่ใช้หยิบจับอาหารมีแหวนหรือกำไลหรือเครื่องประดับอื่น การหยิบอาหารสลับกับการหยิบจับธนบัตร การไม่มีภาชนะกันแมลงนำโรคสำหรับอาหารที่ปรุงสุกแล้ว แม้ว่าภาชนะที่บรรจุจะสะอาด ผู้จำหน่ายสวมหมวกและผ้ากันเปื้อนก็ไม่เพียงพอ

ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ

1. ผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ ครั้งที่ 1 วันที่ 20 มกราคม 2552 ที่ศาลาข้างองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน ผู้ร่วมประชุมประกอบด้วย ประชาชนที่สนใจ นายกองการบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา เจ้าอาวาสวัดโคกจินดาราม คณะกรรมการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตำบลคลองตะเคียน และเจ้าหน้าที่ในองค์การบริหารตำบลคลองตะเคียน พบว่ามีผู้เกี่ยวข้องเข้าร่วมทั้งสิ้น 40 คน(รายชื่อในภาคผนวก) จากการประสานงานกับปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียนก่อนนักวิจัยจะเข้าไปดำเนินการครั้งนี้ทำให้ทราบว่าพื้นที่แห่งนี้มีความสนใจที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวแต่ยังขาดองค์ความรู้ที่จะดำเนินการ นักวิจัยจึงนัดหมายกลุ่มที่เกี่ยวข้องเพื่อระดมสมองให้ได้ประเด็นในการดำเนินงานในอนาคตเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของพื้นที่

ประเด็นในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย

1. พื้นที่ตำบลคลองตะเคียนมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่น่าสนใจอะไรบ้าง
2. ปัจจัยอะไรที่จะส่งเสริมให้ตำบลคลองตะเคียนมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว
3. ปัจจัยอะไรบ้างที่จะเป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวในตำบลคลองตะเคียน
4. โอกาสที่จะทำให้ตำบลคลองตะเคียนเป็นแหล่งการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นไปได้หรือไม่
5. ใครควรจะเป็นผู้ร่วมพัฒนาให้เกิดการท่องเที่ยวในตำบลคลองตะเคียน

ขั้นตอนการดำเนินการ

1. แนะนำตนเอง นักวิจัยได้ขอให้ผู้ร่วมประชุมทุกคนแนะนำชื่อ สกุลและตำแหน่งในชุมชนของตนเอง จากนั้นนักวิจัยและคณะได้แนะนำตัวเอง และขอให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลได้กล่าววัตถุประสงค์ของการประชุม และสรุปได้ว่า ทั้งผู้นำ ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่คลองตะเคียนเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนแห่งนี้

2. แนะนำกติกา นักวิจัยได้ย้ำวัตถุประสงค์ของการประชุมและเสนอว่า การดำเนินการควรจะเริ่มจากการร่วมกันหาจุดอ่อน จุดแข็ง ของปัจจัยที่จะส่งเสริมให้ตำบลคลองตะเคียนเป็น

พื้นที่การท่องเที่ยว รวมทั้ง โอกาสและสิ่งคุกคาม ต่อการดำเนินงานดังกล่าว และขอให้แบ่งกลุ่ม เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นตามประเด็นที่นักวิจัยเตรียมไว้

3. แบ่งกลุ่มในการแสดงความคิดเห็น ผู้ร่วมประชุมมีการแบ่งกลุ่มเป็น 2 กลุ่ม แต่ละกลุ่ม ได้ร่วมเสนอความคิดเห็นตามประเด็นที่นักวิจัยได้เขียนบนกระดาน โดยใช้เวลาระดมสมอง 20 นาที แต่ละกลุ่มได้รับกระดาษปรู๊ฟ และปากกามาแจก และกลุ่มได้จัดเก้าอี้หันหน้าเข้าหากัน

4. กลุ่มนำเสนอความคิดเห็น ทั้งสองกลุ่มผลัดกันเสนอความคิดเห็น โดยตัวแทนแต่ละกลุ่ม เป็นผู้มานำเสนอด้านหน้าห้อง

วิธีการที่ใช้ ระดมสมองและแผนที่ความคิด

ผลการดำเนินการ ที่ประชุมได้สรุปดังนี้

1. ประเด็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่น่าสนใจในพื้นที่ตำบลคลองตะเคียน มีผู้เสนอความคิดเห็นหลากหลาย โดยทุกคนมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ตำบลคลองตะเคียนมีทรัพยากรการท่องเที่ยวพร้อมไม่ว่าจะเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนา ลักษณะอาคารบ้านเรือนที่ผสมผสานระหว่างบ้านทรงไทยริมน้ำกับบ้านไม้ผสมปูนสองชั้นบ้างชั้นเดียวบ้าง อาหารการกินที่คงเอกลักษณ์ของชาวมุสลิมและราคาไม่สูงนัก ของฝากแสนอร่อยเช่นโรตีสายไหม วิถีชีวิตของชาวบ้านที่เรียบง่ายรวมทั้งภูมิประเทศริมคลองและริมแม่น้ำที่สวยงาม หลายแห่งดังกล่าว

“บ้านเรามีที่เที่ยวเยอะแยะทั้งวัด ทั้งโบสถ์ ทั้งมัสยิด ...มัสยิดก็เป็นมัสยิดเก่าแก่ เป็นสถานที่สำคัญของชาวมุสลิม ปกติก็มีชาวมุสลิมทางภาคใต้หรือมุสลิมที่อื่นมาเที่ยวกันบ้างแล้ว”

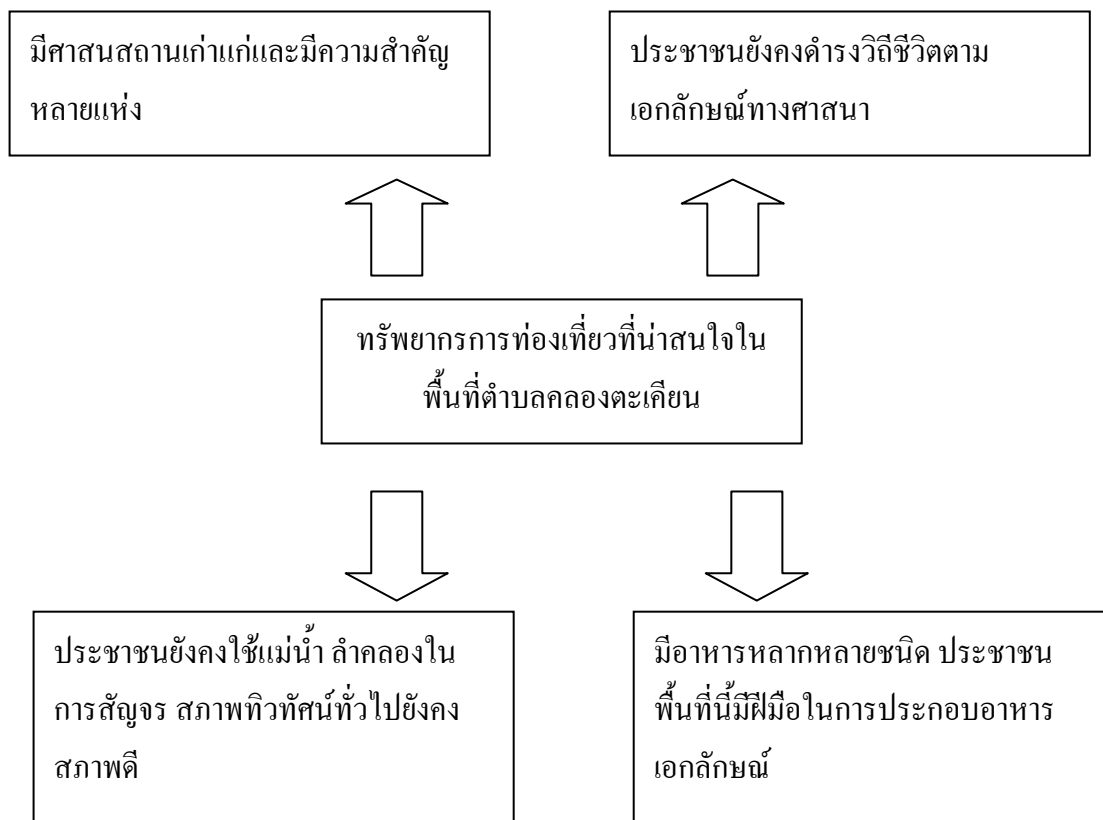
“ของกินมีทั้งอาหารไทย อาหารมุสลิมของอร่อยๆ ราคาก็ไม่แพง”

“ของฝากทางนี้ก็มีโรตีสายไหม... ใครๆ ก็ชอบกิน”

“ความเป็นอยู่ก็ยังคงความเป็นชาวไทยมุสลิมที่ใช้คลองตะเคียน เด็กๆ ก็ยังว่ายน้ำ กระโดดน้ำตุมๆ ถ้าเป็นหน้าน้ำก็ยังเห็นชาวบ้านใช้เรือไปตลาด ...ถ้าจะเที่ยวทางน้ำก็ขึ้นเรือจากคลองตะเคียนแล้วไปทะเลที่แม่น้ำเจ้าพระยาก็ยังได้...”

นักวิจัยได้สรุปประเด็นที่ทั้งสองกลุ่มนำเสนอในรูปแบบแผนที่ความคิดในประเด็นนี้ดังแผนภูมิที่ 2 ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่น่าสนใจในพื้นที่ตำบลคลองตะเคียนของกลุ่มเป้าหมายครั้งที่ 1

ประเด็นปัจจัยที่จะส่งเสริมให้ตำบลคลองตะเคียนมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ผู้เกี่ยวข้องได้เสนอความคิดเห็นว่า หากพื้นที่ที่มีความสวยงาม มีสถานที่จอดยานพาหนะที่สะดวก ปลอดภัย มีสถานที่จำหน่ายอาหารที่สะอาดรสชาติดี มีที่พักอาศัยที่สะดวก สะอาดราคายุติธรรม มีห้องสุขาที่สะอาดรวมทั้งมีการประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อที่หลากหลาย ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก รวมทั้งประชาชนต้องทราบวิธีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ดี ดังคำกล่าว

“ไปเที่ยวที่ไหน ถ้าที่พักดี อาหารอร่อย สะอาดราคาไม่แพงก็น่าไป...สำคัญห้องน้ำห้องส้วมต้องหาง่ายสะอาดด้วย...”

“ถ้าพึ่งถ้าพวกเราทำเองก็คงไปไม่รอด ต้องให้พวก ททท. อบจ.เข้ามาช่วย ราชภัฏเองก็ต้องมาช่วยเยอะหน่อย...”

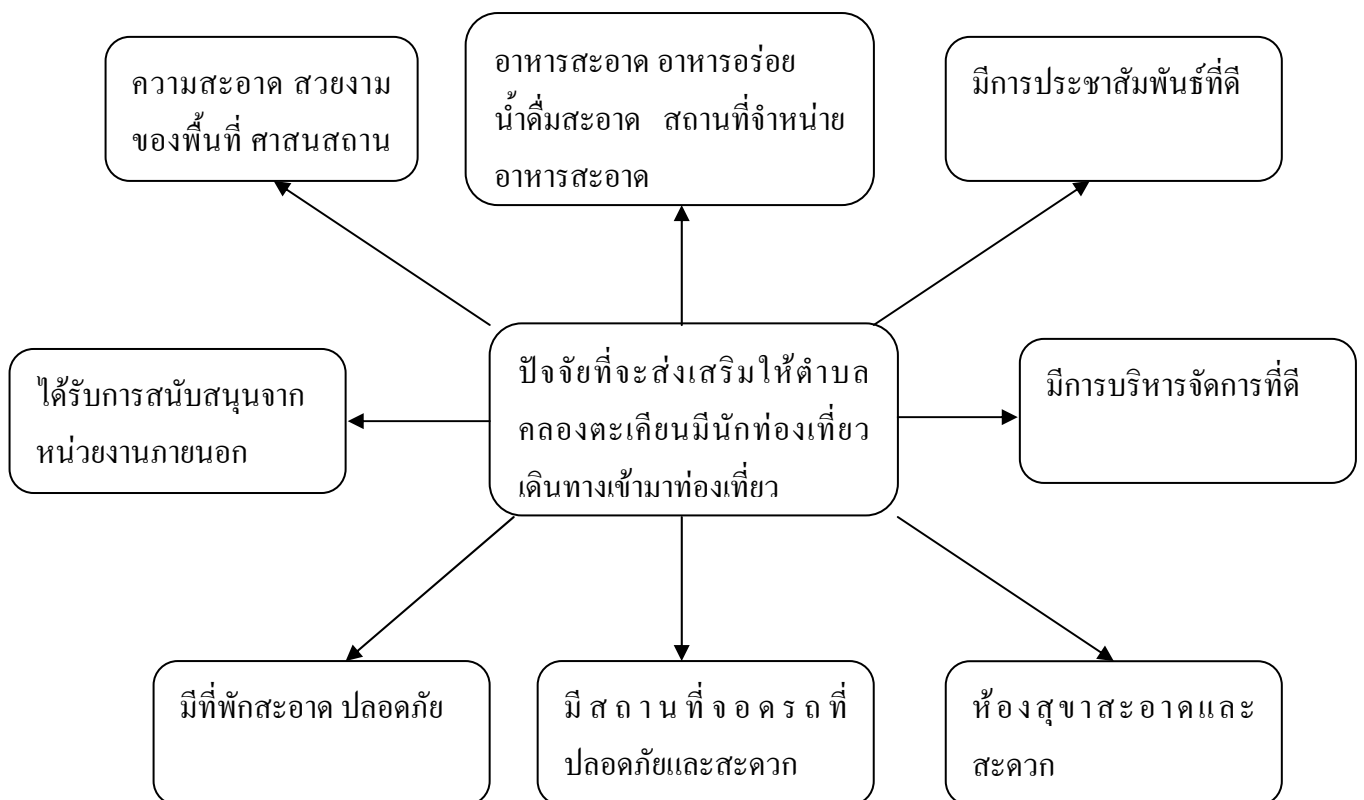
“ถ้ามากินอะไรแล้วท้องเสีย ปากต่อปากอีกหน่อยก็หากินมาเที่ยวยาก”

“ต้องมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะหนังสือพิมพ์ ATV.หรือทางอินเทอร์เน็ต...”

“ต้องมีคนที่ทำงานด้านนี้เป็น หากมีแต่คนอยากทำแต่ถ้าบริหารไม่ดี อีกหน่อยก็แจ้ง...”

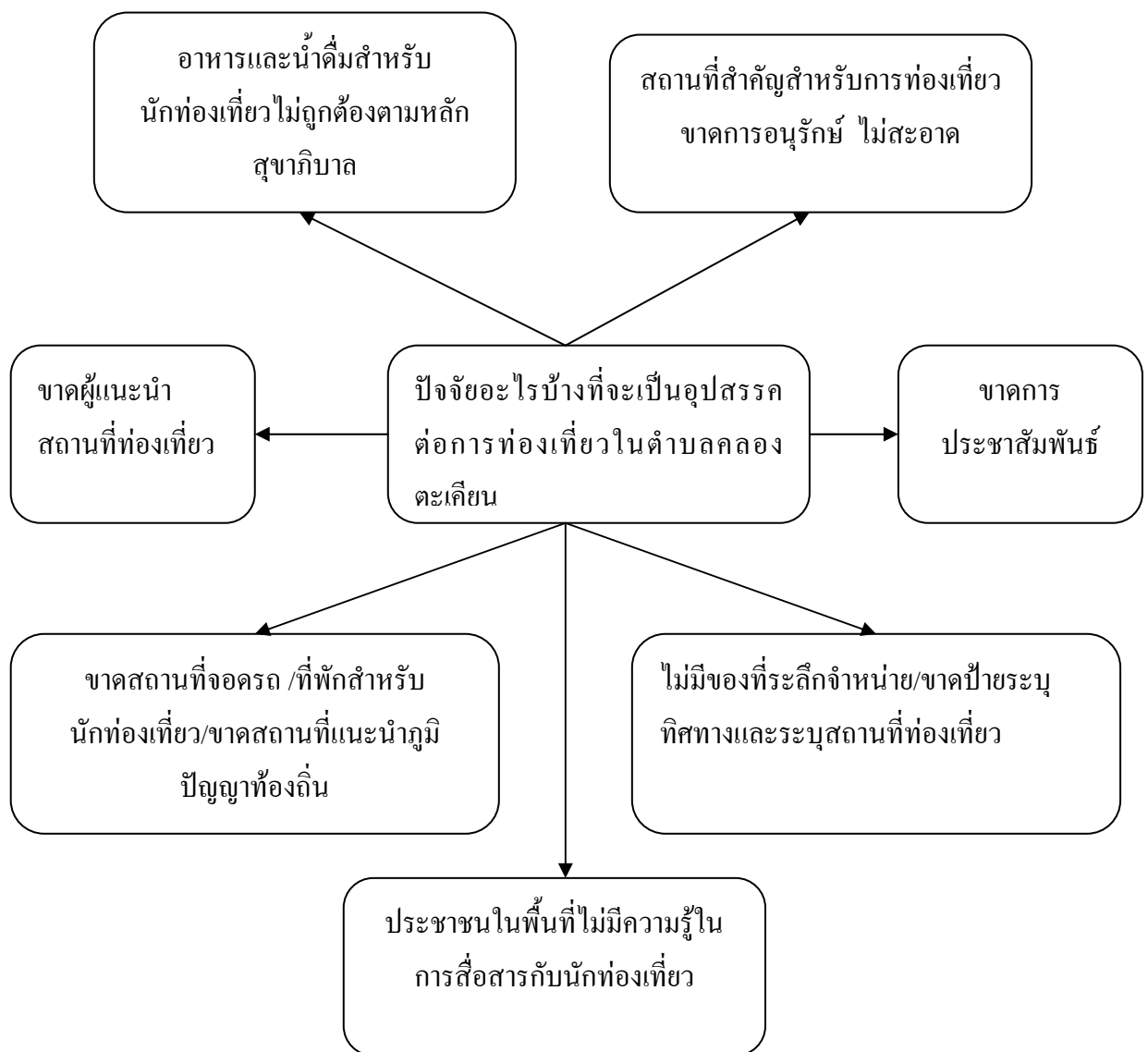
ประเด็นดังกล่าวนักวิจัยได้สรุปผังแผนภูมิที่ 3

แผนภูมิที่ 3 แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นปัจจัยที่จะส่งเสริมให้ตำบลคลองตะเคียนมี
นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวของกลุ่มเป้าหมายครั้งที่ 1

ประเด็นปัจจัยที่จะเป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวในตำบลคลองตะเคียน พบว่า ผู้เกี่ยวข้องให้ความเห็นว่าเป็นประเด็นที่สามารถให้ความเห็นที่ตรงกันข้ามกับประเด็นที่กล่าวว่าปัจจัยปัจจัยที่จะทำให้ให้นักท่องเที่ยวมาตำบลคลองตะเคียน นอกจากนั้นยังเพิ่มเติมส่วนของกรณีที่พื้นที่ขาดบุคลากรที่จะแนะนำการท่องเที่ยวรวมทั้งประชาชนที่มีอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวขาดความรู้ในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษซึ่งประเด็นนี้นักวิจัยสรุปจากข้อเสนอของทั้งสองกลุ่มได้แผนภูมิที่ 4

แผนภูมิที่ 4 แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นปัจจัยที่จะเป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวในตำบลคลองตะเคียนของกลุ่มเป้าหมายครั้งที่ 1

ประเด็นโอกาสที่จะทำให้ตำบลคลองตะเคียนเป็นแหล่งการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ในประเด็นนี้ทั้งสองกลุ่มต่างๆ ให้ความเห็นที่สอดคล้องกันว่า การท่องเที่ยวเป็นนโยบายของประเทศของจังหวัด นอกจากนั้นการที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและอุทยานประวัติศาสตร์ก็ไม่ไกลจากตำบลคลองตะเคียนที่ร่ำรวยด้วยแหล่งวัฒนธรรมของชาวมุสลิมพื้นที่มีความสงบ นอกจากนั้นประชาชนจะสนับสนุนเพราะทำให้ทุกคนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว ปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวสนับสนุนให้โอกาสที่จะทำให้พื้นที่นี้เป็นพื้นที่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมรายได้มีความเป็นไปได้สูง ดังคำกล่าว

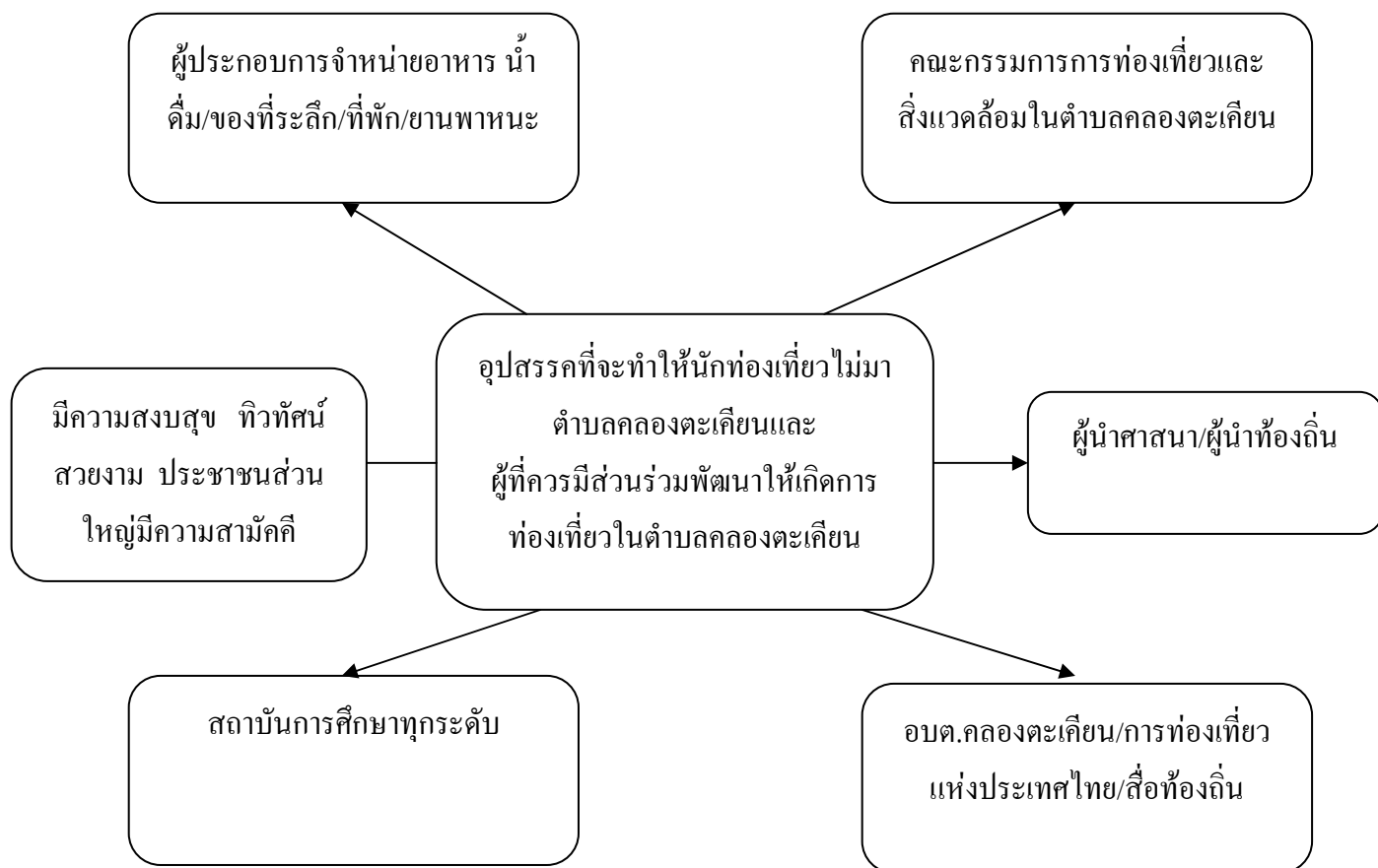
“ชาวบ้านที่นี่เค้าก็อยากมีรายได้เพิ่ม...ถ้ารู้ว่าจะมีนักท่องเที่ยวมาเค้าก็ยินดีสนับสนุน”

“แถวบ้านเราไม่เคยมีเรื่องอะไร อยู่กันอย่างนี้มาตั้งนาน คนอิสลามเห็นพระก็ยกมือไหว้แถม เวลาทีมงานที่บ้านยังไปเยี่ยมด้วยชาวมุสลิมมาใช้เลย...”

“ข้ามมาจากท่าวัดสุวรรณ หรือทำตรงประตูชัยก็มาคลองตะเคียนได้ค่าเรือข้ามฟากเพียง 5 บาท ถ้ามาทางรถก็สะดวก ขับเลยมาทางวัดไชยวัฒนารามเรื่อย ๆ ผ่านวัด...เลยมานิดเดียวก็ถึงแล้ว ถ้ามาทางบางปะอินสายในก็ยิ่งสะดวก เลยบางปะอินนิดเดียวก็ถึงถนนก็ราดยางตลอด”

สรุปผังแผนภูมิที่ 5

แผนภูมิที่ 5 แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นโอกาสที่จะทำให้ตำบลคลองตะเคียนเป็นแหล่งการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและผู้ที่จะมีส่วนร่วมพัฒนาให้เกิดการท่องเที่ยวในตำบลคลองตะเคียนของกลุ่มเป้าหมายครั้งที่ 1

ในกระบวนการระดมสมอง นักวิจัยได้นำเทคนิคแผนที่ความคิดมาใช้ร่วมด้วย และจากการสังเกตพบว่าผู้ร่วมกระบวนการได้ร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง และสนใจการนำเสนอแต่ละประเด็นอย่างดีดังจะเห็นว่าทุกคนกระตือรือร้นแสดงความคิดเห็นและสนใจสิ่งที่ผู้อื่นแสดงความคิดเห็นอย่างต่อเนื่อง ดังเช่น มีการเสนอความเห็นเกือบทุกคนและสนใจฟัง มีการแยกกลุ่มอภิปรายประเด็นที่เกี่ยวข้องและมีการนำเสนอความเห็นของตน และให้ความสนใจเมื่อมีผู้อื่นในกลุ่มนำเสนอ

หลังจากนั้นผู้เกี่ยวข้องได้นัดหมายเวลาที่จะประชุมปรึกษาหารือกันอีก ซึ่งกำหนดเป็นวันที่ 27 มกราคม 2552 ณ มัสยิดกุฎีช่อฟ้า

ภาพที่ 8-9 แสดงบรรยากาศการประชุมครั้งที่ 1 วันที่ 20 มกราคม 2552

2. ผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ ครั้งที่ 2 วันที่ 27 มกราคม 2552 ณ มัสยิดกุฎีซ่อฟ้า ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน ผู้นำชุมชน คณะกรรมการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตำบลคลองตะเคียน ผู้นำชุมชนประจักษ์ ผู้นำชุมชนป่าตองและเจ้าหน้าที่ในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน รวม 35 คน(รายชื่อในภาคผนวก)

ประเด็นในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในตำบลคลองตะเคียน

ขั้นตอนการดำเนินการ

1. สมาชิกทุกคนในการประชุมแนะนำตนเองเพื่อลดความเป็นทางการ โดยเน้นให้คณะกรรมการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตำบลคลองตะเคียนเป็นผู้ดำเนินการประชุม
2. นักวิจัยสรุปผลการประชุมครั้งที่ 1 และ ให้สมาชิกในกลุ่มเสนอประเด็นที่ต่อเนื่องจากการประชุมครั้งที่ 1 ซึ่งได้แก่การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในตำบลคลองตะเคียน และเสนอความเห็นว่าจะทำอะไร อย่างไร ที่ไหนและใครจะเป็นผู้ร่วมดำเนินการ
3. นักวิจัยขอให้สมาชิกแต่ละคนเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้องและมีตัวแทนจากคณะกรรมการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตำบลคลองตะเคียนดำเนินการต่อ โดยนักวิจัยเป็นผู้ประสานและอำนวยความสะดวก
4. สมาชิกแต่ละคนเสนอความเห็นในรอบที่กำหนดในข้อ 3. และมีตัวแทนจากคณะกรรมการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตำบลคลองตะเคียนสรุปลงในกระดาษครีปชาร์ท

วิธีการที่ใช้ ระดมสมองและแผนที่ความคิด

ผลการประชุม ที่ประชุมได้สรุปดังนี้

1. ทู่นการท่องเที่ยวในพื้นที่ พื้นที่นี้มีทั้งโบราณสถานทางศาสนาสำคัญหลายแห่ง เช่น มัสยิดกุฎีซ่อฟ้าซึ่งเป็นมัสยิดแห่งแรกในสมัยอยุธยา มัสยิดตะเกียบโยคินภาษมิวจินจาสยามซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ระหว่างชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม มัสยิดยามีอุลอิสลามซึ่งสร้างจากหินอ่อนทั้งหมด และด้านสถานที่ท่องเที่ยวของชาวพุทธที่สำคัญคือ วัดโคกจินดารามซึ่งเป็นวัดสำคัญในสมัยอยุธยา ส่วนด้านผู้นำและประชาชนทุกศาสนาในพื้นที่พบว่ามีสามัคคีกันดี นอกจากนั้นพื้นที่ทั่วไปยังคงความเป็นธรรมชาติแทรกอยู่และยังใช้เป็นเส้นทางคมนาคมทางน้ำ (แม่น้ำเจ้าพระยา)สัญจรระหว่างเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาและพื้นที่ตำบลคลองตะเคียน ส่วนตำบลคลองตะเคียนยังมีผู้คนใช้เรือเป็นพาหนะบ้าง ความเป็นอยู่วิถีชีวิตของชาวคลองตะเคียนส่วนหนึ่งที่ดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายและคงเอกลักษณ์ของไทยมุสลิม เช่น การสืบทอดประเพณีการปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา อาหารเครื่องนุ่งห่ม ภาษา ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ถือว่าพื้นที่นี้มีทุนทางสังคมซึ่งเป็นเสน่ห์ที่น่าท่องเที่ยว และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ พื้นที่นี้ตั้งชิดกับอุทยานประวัติศาสตร์โดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาคั่นเท่านั้นรวมทั้งตำบลนี้ห่างกรุงเทพมหานครเพียง 74

กิโลเมตรทำให้มีความได้เปรียบด้านการเดินทางอีกด้วยเพราะเส้นทางคมนาคมสะดวก ทั้งทางน้ำและทางบก ดังคำกล่าวของผู้ร่วมประชุมที่กล่าวว่า

“บ้านคลองตะเคียนมีทั้งมัสยิด ทั้งวัด คนทำอาหารมุสลิมอร่อยๆ เยอะแยะ ”

“คนแถวนี้ยังคงประเพณีวัฒนธรรมของชาวมุสลิมเหนียวแน่น ไปมัสยิดกันสม่ำเสมอ ประเพณีต่างๆ ไม่ว่าจะงานแต่งงานตายก็ยังคงประเพณีดั้งเดิม... เวลามีงานก็มาช่วยกันทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่... อีหม่ามก็เป็นคนเชื่อมโยงให้คนมาร่วมงาน”

“ทั้งไทยพุทธไทยมุสลิมมีความสามัคคีกันดี มีงานก็ทำร่วมกัน... เจ้าอาวาสวัดโคกๆ ท่านก็เป็นกำลังสำคัญ...”

“พื้นที่บ้านเราอยู่ใกล้เกาะเมืองอยุธยา... ไม่ไกลกรุงเทพฯ มาทางน้ำก็สะดวก มาทางรถก็สะดวก”

2. การส่งเสริมให้เป็นพื้นที่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ผู้ร่วมประชุมทั้งหมดเห็นด้วยว่าควรดำเนินการเนื่องจากจะทำให้เศรษฐกิจของชาวตำบลนี้ดีขึ้น แต่จะต้องมีการพัฒนาประเด็นต่างๆ เพื่อให้มีศักยภาพเพียงพอในการรองรับการท่องเที่ยวก่อน เนื่องจากยังมีปัญหาหลายประการ เช่น ด้านความพร้อมของสถานที่ ด้านกายภาพ ความปลอดภัย อาหาร ของที่ระลึก เส้นทางการท่องเที่ยว ผู้นำเที่ยว ฯลฯ โดยแต่ละประเด็นจะต้องกำหนดผู้ที่จะร่วมรับผิดชอบดำเนินงานซึ่งส่วนใหญ่คือ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน ซึ่งสามารถจัดสรรงบประมาณมาสนับสนุนการดำเนินงานได้ โดยปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลฯ ได้ให้ข้อมูลว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวถือเป็นนโยบายของหน่วยงาน การมีสถาบันการศึกษามาช่วยจะทำให้การพัฒนาเป็นไปตามที่กำหนดและตนเองต้องการมีส่วนร่วมพัฒนาพื้นที่นี้ โดยกล่าวว่า

“งานนี้เป็นนโยบายของอบต. อยู่แล้ว... เรื่องงบประมาณไม่ต้องห่วง ผมเองก็อยากให้งานเกิดจริง ยังมีราชภัฏมาช่วยก็ยิ่งทำให้เราได้คนคอยสนับสนุนทำให้งานไปได้เร็ว พวกเราก็น่าจะทำ”

ส่วนคณะกรรมการชมรมสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวตำบลคลองตะเคียนถือว่าเป็นกลุ่มที่จะต้องร่วมดำเนินงานเพราะถือว่าเป็นภาคประชาชนที่เป็นแกนนำและสามารถนำแนวคิดไปผสานระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียนและชุมชนให้เกิดกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม

สำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา นั้นที่ประชุมเห็นว่าควรจะเป็นฝ่ายที่สนับสนุนทางวิชาการเช่น การให้ความรู้ที่ชุมชนยังขาดอยู่ รวมทั้งจะเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ สนับสนุนและประสานงานกับองค์กรที่เกี่ยวข้องภายนอก ดังคำกล่าวของผู้ร่วมประชุมที่ให้ความเห็นในประเด็นต่างๆ ดังนี้

“หากตรงนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ก็ดี จะทำให้ชาวบ้านมีรายได้บ้าง ”

“ถ้าเป็นที่ท่องเที่ยวก็ต้องพัฒนาอะไรอีกเยอะเพราะ บางแห่งก็สกปรก ไม่สวยงาม ของกินของขายก็ยังไม่มาตรฐาน ”

“ของกิน ขนมนั้นขึ้นชื่อ เวลาข้างนอกมีงานเลี้ยงก็จะมาจ้างทำ ตอนงานปีใหม่ออกไปออกงาน ขายดิบขายดี”

“บ้านเราที่จอดรถก็ยังไม่ดี ถนนหนทางยังแคบรถบัสจะหาที่จอดยาก...ต้องทำที่จอดรถคนเฝ้า...เรื่องห้องส้วมห้องน้ำก็ต้องดูแล หากคนมาทำความสะอาด ”

“อบต.ก็คงต้องช่วยเรื่องงบประมาณในการพัฒนาถนน ความสะอาด เรื่องไฟฟ้า”

“ชมรมฯ ต้องทำอยู่แล้วเพราะตรงกับภาระของชมรม...เรื่องเงินทองก็ต้องให้ออบต.ช่วย เพราะเป็นเรื่องที่ชาวบ้านต้องการ ... ทางราชภัฏก็เป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำเรื่องที่เราขาดอยู่... ช่วยติดต่อประชาสัมพันธ์ให้เราได้ ”

3 กิจกรรมอื่นที่ต้องวางแผนในการดำเนินการ ที่ประชุมเห็นว่าจะต้องมีกำหนดวันเวลาที่ต้องดำเนินการซึ่งชาวชุมชนประจวบคีรีขันธ์และป่าตองยินดีจะมาร่วมดำเนินการ เช่น การนำการเล่นเอกลักษณ์ของชาวไทยพุทธ ไทยมุสลิมได้แก่ ลิเกฮูลู และมวยเด็ก มาร่วมกิจกรรมในช่วงของการประชาสัมพันธ์เปิดตัวพื้นที่การท่องเที่ยว

4 ปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ผู้ร่วมประชุมส่วนใหญ่เห็นว่าไม่น่าจะมีปัญหาเพราะทุกคนมีความต้องการที่จะพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวจริง เนื่องจากจะทำให้มีรายได้เข้าในชุมชน มีผู้ร่วมประชุมบางคนเห็นว่าอาจจะไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนบางคนเช่น เรื่อง

ความสะอาด เนื่องจากมีนิสัยมักง่าย และบางคนก็เห็นว่าไม่ใช่เรื่องของตน ตนไม่ได้ประโยชน์ก็จะไม่ร่วมดำเนินการ แต่หากจะได้รับการประโยชน์จึงมาร่วม ดังคำกล่าวของผู้ประชุมบางคนที่ว่า

“คนบ้านนี้บางคนก็ไม่สนใจอะไร คอยแต่จะรับประโยชน์ แต่ถ้าให้มาช่วยทำอะไรก็ไม่เห็นหน้า...”

5 แนวทางแก้ไขปัญหา ผู้ร่วมประชุมส่วนใหญ่เห็นว่า ผู้นำต้องดำเนินงานให้เป็นแบบอย่างและทำให้ประชาชนทั่วไปเห็น นอกจากนั้นผู้นำทุกคนจะต้องประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบตามช่องทางต่างๆ เช่น การบอกเล่าให้เพื่อนบ้านทราบ การประกาศจากมัสยิด การประชุมประจำเดือนขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน ซึ่งปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลฯ ได้รับปากอย่างหนักแน่นว่า ยินดีร่วมดำเนินการเพราะสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานของจังหวัด และตนเองก็ต้องการให้ชมรมฯ ได้แสดงบทบาทในส่วนนี้เนื่องจากเป็นบทบาทที่สอดคล้องกับกิจกรรมที่ชมรมฯ กำหนด

บรรยากาศการประชุม พบว่าผู้ร่วมประชุมทุกคนกระตือรือร้นที่จะเสนอความเห็นอย่างกว้างขวางทุกแง่ทุกมุม ทุกคนเอาจริงเอาจังไม่มีผู้ใดออกจากการประชุมก่อนเวลา ขณะมีการเจรจาโต้ตอบทุกคนจะฟังและหากเป็นประเด็นที่ไม่เห็นด้วยจะเสนอความเห็นนั้นทันที นอกจากนั้นมีเลขาของชมรมฯ ได้บันทึกผลการประชุมและมีการให้เลขาชมรมฯ สรุปผลการประชุมหลังจากปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลฯ ได้สรุปประเด็นการประชุม

สำหรับประเด็นที่ได้จากการประชุม มีรายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงประเด็นที่ได้จากการประชุมวันที่ 27 มกราคม 2552

ลำดับที่	ประเด็นในการประชุม	ผู้รับผิดชอบ
1	<p>1.การพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ ที่ประชุมได้เสนอความเห็นอย่างกว้างและรวบรวมได้ว่า ควรมีการปรับปรุงดังนี้</p> <p>1.1 พัฒนาเรื่องความสะอาดของพื้นที่โดยทั่วไป และลอกคลองตะเคียน</p> <p>1.2 ปรับภูมิทัศน์โดยเฉพาะในสถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว</p> <p>1.3 พัฒนาสภาพที่พักรถให้มีความสะอาด</p> <p>1.4 พัฒนาเรื่องสถานที่จอดรถและระบบความปลอดภัย เช่น การจัดที่จอดรถบัส การจัดผู้ดูแลสถานที่จอดรถ การเพิ่มความสว่างบริเวณสถานที่ท่องเที่ยว</p> <p>1.5 พัฒนาห้องน้ำและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นในสถานที่ท่องเที่ยว</p> <p>1.6 ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ขยายถนนและปรับปรุงสะพานหน้ามัสยิดกุฎีซ่อฟ้าและวัดโลกจินดาราม ปรับปรุงถนนหน้ามัสยิดตะเคียนโยคินภาษมิวจินจาสยาม ปรับปรุงศาลาท่าน้ำ ปลูกต้นไม้ริมถนน ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียนจะเป็นผู้รับผิดชอบ</p>	ประชาชนร่วมกับ อบต. คลองตะเคียน
	<p>2. การพัฒนาความพร้อมของประชาชน</p> <p>2.1 อบรมมัคคุเทศน์น้อย</p> <p>2.2 อบรมเรื่องสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่ม</p> <p>2.3 อบรมภาษาอังกฤษ</p> <p>2.4 อบรมอาชีพอื่นๆ ที่จะรองรับการท่องเที่ยว</p> <p>เช่นการจัดดอกไม้ การทำซุ้มดอกไม้</p> <p>2.4 จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวให้ครบวงจร โดยเชื่อมเส้นทางท่องเที่ยวทั้ง 3 พื้นที่</p>	คณะกรรมการชมรมสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวตำบล คลองตะเคียน อบต. คลองตะเคียน และมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
	3.การพัฒนาการแสดงเอกลักษณ์ เช่น ลิเกสูรุ เพลงนาเสบ	โรงเรียนในพื้นที่และผู้นำชุมชน
	4.การพัฒนาของที่ระลึก จากสินค้าชุมชน เช่นอาหาร ของ	คณะกรรมการชมรม

	เข้าร่วม ที่เป็นเอกลักษณ์ชุมชน	สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวตำบล คลองตะเคียน อบต. คลองตะเคียน และ มหาวิทยาลัยราชภัฏ พระนครศรีอยุธยา
	5.การปรับปรุงระบบการคมนาคม 5.1 จัดหารถสำหรับนำเที่ยวรอบตำบล 5.2 จัดเรือเพื่อการท่องเที่ยวทางน้ำ โดยกำหนด เส้นทางจากท่าเรือไปยังมัสยิดตะเคียวหินเกษมจินจาสยาม และนั่งรถรางจากมัสยิดนี้มายังมัสยิดกุฎีซ่อฟ้าและมัสยิดยา มีอุลอิสลาม จากนั้นจึงลงเรือกลับ	อบต. คลองตะเคียน
	6.พัฒนาการประชาสัมพันธ์ ได้แก่ การทำเว็บไซต์ แผ่นพับ	มหาวิทยาลัยราชภัฏ พระนครศรีอยุธยา

7. ปัญหาที่จะเกิดขึ้น ได้แก่ ประชาชนให้ความร่วมมือน้อย เพราะยังไม่เห็นว่าตนเองจะได้ประโยชน์จากโครงการนี้อย่างไร นอกจากนั้นต้องใช้เวลาในการประกอบอาชีพมาก และบุคคลที่จะมีส่วนร่วมได้มักจะเป็นกลุ่มหัวหน้าชุมชนบางหมู่บ้าน ดังผู้ร่วมประชุมท่านหนึ่ง แสดงความเห็นไว้ว่า

“ถ้าให้ชาวบ้านลงมาทำอะไรก่อนก็จะไม่มาทำแต่ถ้าเห็นว่าจะได้ประโยชน์ มีคนทำแล้วดี ก็จะมาทำกันเยอะ”

ส่วนกำหนดการที่จะดำเนินการในส่วนที่ประชาชนและผู้ นำสามารถดำเนินการได้เอง สมาชิกในตำบลคลองตะเคียนเสนอว่าจะประสานงานกับหน่วยงานขององค์การบริหารส่วนตำบลและสถานที่ที่จะดำเนินการก่อนและจะแจ้งให้สมาชิกทราบต่อไป บางกิจกรรมต้องประสานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบว่ามีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด โดยจะแจ้งในการประชุมครั้งต่อไป ในวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2552 จากนั้นที่ประชุมได้นัดหมายสถานที่การประชุมครั้งต่อไปโดยเป็นมัสยิดกุฎีซ่อฟ้า และนักวิจัยเห็นว่าข้อเสนอบางประเด็นสามารถดำเนินการได้โดยเช่นการให้ความรู้

ด้านสุขภาพโภชนาการและน้ำดื่ม และการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ จึงนัดหมายเพื่อดำเนินการดังกล่าว และได้กำหนดการอบรมให้ความรู้ดังกล่าววันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2551 ณ มัสยิดกุฎีซ่อฟ้า และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางกายภาพได้กำหนดวันที่ 15 ตุลาคม 2551 ที่วัดโคกจินดาราม และวันที่ 27 พฤศจิกายน 2551 ที่มัสยิดกุฎีซ่อฟ้า

ผลการสังเกตจากการประชุม พบว่าผู้เข้าร่วมประชุมเกือบทั้งหมดเป็นกลุ่มที่เคยเข้าร่วมประชุมครั้งแรกและมีประชาชนที่สนใจหน้าใหม่ 2-3 คน ไม่รวมชาวชุมชนประตูลุยและป่าตองที่มาร่วมการประชุมครั้งนี้ เนื่องจากผู้นำชุมชนส่วนหนึ่งรู้จักกันบ้างแล้วทำให้บรรยากาศการประชุมมีความเป็นกันเอง แต่ละชุมชนต่างก็เสนอความเห็นอย่างกว้างขวางเพราะเห็นว่าหากพื้นที่การท่องเที่ยวขยายจากเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาไปยังพื้นที่ใกล้เคียงจะทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์ครอบคลุมขึ้น นอกจากนั้นพบว่าทั้งประธานคณะกรรมการชมรมสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวตำบลคลองตะเคียนและปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียนได้ให้การสนับสนุนและอยู่ร่วมการประชุมโดยตลอด และพยายามระดมให้กรอบของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเกิดจากการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง

ภาพที่ 10-12 แสดงบรรยากาศการประชุมครั้งที่ 2 วันที่ 27 มกราคม 2552

3. ผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ ครั้งที่ 3 วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2552 ณ มัสยิดกุฎีซ่อฟ้า ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน ผู้นำชุมชน คณะกรรมการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตำบลคลองตะเคียน และเจ้าหน้าที่ในองค์การบริหารตำบลคลองตะเคียน รวม 19 คน(รายชื่อในภาคผนวก)

ประเด็นในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ การเตรียมการในการดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในตำบลคลองตะเคียน

ขั้นตอนการดำเนินการ

1. นักวิจัยทบทวนผลการประชุมครั้งที่ 2 และขอให้สมาชิกในกลุ่มเสนอประเด็นที่ต่อเนื่องจากการประชุมครั้งที่ 2 ซึ่งในที่นี้คือการเตรียมการในการดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในตำบลคลองตะเคียน โดยเสนอความเห็นว่าจะทำอะไร อย่างไร ที่ไหน และใครจะเป็นผู้ร่วมดำเนินการ

2. นักวิจัยขอให้สมาชิกแต่ละคนเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้อง โดยมีตัวแทนจากคณะกรรมการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตำบลคลองตะเคียนดำเนินการต่อ โดยนักวิจัยเป็นผู้ประสานและอำนวยความสะดวก

3. สมาชิกแต่ละคนเสนอความเห็นในกรอบที่กำหนดในข้อ 2. และมีตัวแทนจากคณะกรรมการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตำบลคลองตะเคียนสรุปลงในกระดาษคริปซาร์ท

วิธีการที่ใช้ ระดมสมองและแผนที่ความคิด

ผลการประชุม ที่ประชุมได้สรุปดังนี้

1. ด้านการพัฒนาสุขภาพโภชนาการและเครื่องดื่ม หลังจากการอบรมแล้ว ควรมีการประกวดอาหารเอกลักษณ์ของพื้นที่ โดยมีกรรมการจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด กรรมการมุสลิมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และอาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ซึ่งกิจกรรมนี้ให้คณะกรรมการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตำบลคลองตะเคียนเป็นผู้ประสานงานร่วมกับนักวิจัย

2. ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว บางส่วนประชาชนได้ดำเนินการ แต่บางส่วนเช่นการพัฒนาทำข้ามเรือจะต้องอาศัยงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียนกิจกรรมนี้ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียนได้รับว่ามีแผนแล้วแต่ต้องรองบประมาณและจะนำเรื่องเสนอนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน

3. ด้านการประชาสัมพันธ์โครงการ ที่ประชุมสรุปว่าควรมีหน่วยงานภายนอกเข้ามาร่วมด้วย ได้แก่ สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และควรมีกิจกรรมอื่น ๆ ได้แก่ การประกวดการถักแห การแสดงที่เป็นเอกลักษณ์เช่น การโหม่งมวยเด็ก นอกเหนือจากประกวดอาหารเอกลักษณ์ และนักวิจัยรับว่าจะร่วมเชิญแขกในภาคส่วนของทางราชการร่วมกับผู้นำชุมชนนี้

4. กิจกรรมอื่นๆ เช่น การเตรียมสถานที่ เต็นท์ เครื่องขยายเสียง โต๊ะเก้าอี้ การจัดนิทรรศการ การจัดให้มีการขายสินค้า การจัดเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกด้านการจราจร การจัดห้องน้ำห้องส้วม ฯลฯ ให้แบ่งตามความถนัด โดยให้คณะกรรมการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตำบลคลองตะเคียนประสานกับองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียนและผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งกำหนดเวลาการจัดกิจกรรม คือวันที่ 14 มีนาคม 2552 ณ ที่ โรงเรียนวันครู

5. การประเมินผลการจัดกิจกรรม สมาชิกมอบให้นักวิจัย ซึ่งนักวิจัยเสนอว่าให้ผู้ร่วมงานทุกคนได้ประเมินผลกิจกรรมโดยใช้แบบสอบถาม และเพื่อให้ได้แบบสอบถามครบ ควรให้มีการจับฉลากมอบรางวัลให้ผู้ตอบ โดยขอรางวัลจากเจ้าอาวาสวัดโลกจินดาราม ผู้นำตำบลคลองตะเคียน คณะกรรมการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตำบลคลองตะเคียน และนักวิจัยก็จะร่วมมอบรางวัลให้ด้วย

6. ด้านงบประมาณในการเตรียมการ พบว่า ส่วนหนึ่งได้จากการให้เช่าพื้นที่ขายอาหารในงานและได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน

จากนั้นสมาชิกจึงนัดหมายประชุมเพื่อซักซ้อมความเข้าใจและเสนอความก้าวหน้าของกิจกรรมการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในพื้นที่นี้ในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2552

จากการสังเกต พบว่า ผู้ร่วมกิจกรรมทุกคนกระตือรือร้นและสนใจที่จะร่วมจัดกิจกรรมนี้มาก มีการเสนอตนรับผิดชอบงานที่ตนเองเคยดำเนินการหรือทราบแหล่งที่จะต้องขอความช่วยเหลือและมีการเสนอแนวคิดและวิธีการต่างๆ ที่จะสนับสนุนให้กิจกรรมสำเร็จ โดยกล่าวว่า

“งานนี้ต้องทำให้ดีเพราะเป็นการเปิดตัวที่ത്യวแห่งใหม่ อย่างน้อยให้คนในบ้านเรารู้ก่อนจะได้ช่วยกัน...”

“ใครเก่งอะไรก็มาช่วยกัน แบ่งหน้าที่กันทำ”

สิ่งหนึ่งที่นักวิจัยสังเกตเห็นคือ ความสามารถในการดำเนินงานของคณะกรรมการบางคน ซึ่งเป็นตัวแทนจากคณะกรรมการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตำบลคลองตะเคียนที่เป็นผู้สรุปความเห็นต่างๆ ในรูปแบบที่ความคิด พบว่ามีความสามารถในการรวบรวมประเด็นต่างๆ ได้ดีและสามารถดำเนินการประชุมได้ หลังจากที่สังเกตการประชุมที่นักวิจัยดำเนินการเป็นตัวอย่าง 2 ครั้ง จากนั้นผู้ร่วมประชุมได้นัดหมายประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมอีกครั้งในวันที่ 4 มีนาคม 2552 ณ โรงเรียนวันครูซึ่งเป็นสถานที่ที่จะดำเนินงานประชาสัมพันธ์โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวนี้

ภาพที่ 13-15 บรรณาสภาการประมงครั้งที่ 3 วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2552

4. ผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ ครั้งที่ 4 วันที่ 4 มีนาคม 2552 ณ โรงเรียนวันครู ตำบลคลองตะเคียน ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน ผู้นำชุมชน คณะกรรมการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตำบลคลองตะเคียน และเจ้าหน้าที่ในองค์การบริหารตำบลคลองตะเคียน รวม 22 คน(รายชื่อในภาคผนวก)

ประเด็นในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ ความพร้อมในการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในตำบลคลองตะเคียน

ขั้นตอนการดำเนินการ

1. ประธานคณะกรรมการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตำบลคลองตะเคียนกล่าวเปิดการประชุมและเชิญผู้อำนวยการโรงเรียนวันครูมากล่าวเสนอความเห็น ในฐานะที่เป็นเจ้าของสถานที่จัดงาน
2. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียนทบทวนผลการประชุมครั้งที่ 3 และขอให้สมาชิกในกลุ่มเสนอประเด็นที่ต่อเนื่องจากการประชุมครั้งที่ 3 ซึ่งในที่นี้คือ ความพร้อมในการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในตำบลคลองตะเคียน โดยให้สมาชิกที่รับผิดชอบงานต่างๆ เสนอความเห็นว่ามีควมก้าวหน้ำอย่างไรบ้าง
3. สมาชิกแต่ละคนเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้อง โดยมีประธานคณะกรรมการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตำบลคลองตะเคียนเป็นผู้ดำเนินการ
4. สมาชิกแต่ละคนเสนอความเห็นในกรอบที่กำหนดในข้อ 2. และมีการทบทวนและสรุปโดยปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน

วิธีการที่ใช้ ระดมสมอง

ผลการประชุม ที่ประชุมได้สรุปดังนี้

1. ด้านสถานที่จัดงานเรียบร้อยและโรงเรียนยินดีที่จะร่วมกิจกรรม โดยจัดเตรียมเวทีและสนับสนุนให้มีการแสดงของนักเรียนมาร่วม
2. ด้านการประชาสัมพันธ์ ผู้รับผิดชอบแจ้งว่าได้เชิญ ผู้ว่าราชการจังหวัด พระนครศรีอยุธยา สมาชิกผู้แทนราษฎร นายกองกำกับการบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและผู้นำชุมชน
3. ด้านอาหารและเครื่องดื่ม การจัดนิทรรศการ ได้มีการเตรียมเรียบร้อย
4. การแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ ได้มีการเตรียมเรียบร้อย โดยได้รับความร่วมมือจากชุมชนประจักษ์จะจัดลีเกศรามาสนับสนุน และด้านมวยเด็กขอเปลี่ยนเป็นมวยผู้ใหญ่ชกโครว์ ส่วนการประกวดทำโรตีมี่ผู้สมัคร 6 ราย และกรรมการมีการเตรียมหลักเกณฑ์การประกวด โดยได้รับ

ความร่วมมือจากสาขาวิชาเทคโนโลยีการอาหารและคหกรรม จากมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ศรีอยุธยา

5. ด้านสถานที่ที่มีการเตรียมพร้อม

6. ด้านการประเมินผลกิจกรรม เรียบร้อย มีของรางวัลจากผู้นำในพื้นที่หลายชั้นและมีแบบประเมินเรียบร้อยแล้ว

จากการสังเกตพบว่า ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องร่วมรับผิดชอบงานที่ตนเองได้รับมอบหมาย เป็นอย่างดีและได้รับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน โดยเฉพาะปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวันครูและคณะกรรมการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตำบลคลองตะเคียนซึ่งในขณะนี้ถือว่าเป็นเจ้าของโครงการและมีส่วนร่วมขับเคลื่อนสูง อย่างไรก็ตามมีสมาชิกบางคนคัดค้านบ้างในบางประเด็นแต่เสียงส่วนใหญ่ได้ช่วยเสนอแนวทางแก้ปัญหาทำให้ที่ประชุมสรุปว่าต้องนัดหมายวันที่ 12 มีนาคม 2552 อีกครั้ง ณ ที่โรงเรียนนี้เพื่อทบทวนให้กิจกรรมสมบูรณ์ที่สุด

ภาพที่ 16-18 แสดงบรรยากาศการประชุมครั้งที่ 4 วันที่ 4 มีนาคม 2552

5. ผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ ครั้งที่ 5 วันที่ 14 มีนาคม 2552 ณ โรงเรียนวันครู ตำบลคลองตะเคียนผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน ผู้นำชุมชน คณะกรรมการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตำบลคลองตะเคียน และเจ้าหน้าที่ในองค์การบริหารตำบลคลองตะเคียน รวม 23 คน(รายชื่อในภาคผนวก)

ประเด็นในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ ความพร้อมครั้งสุดท้ายในการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในตำบลคลองตะเคียน

ขั้นตอนการดำเนินการ

1. ประธานคณะกรรมการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตำบลคลองตะเคียนกล่าวเปิดการประชุม

2. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียนทบทวนผลการประชุมครั้งที่ 4 และขอให้สมาชิกในกลุ่มเสนอประเด็นที่ต่อเนื่องจากการประชุมครั้งที่ 4 ซึ่งในที่นี้คือ ความพร้อมในการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในตำบลคลองตะเคียน โดยให้สมาชิกที่รับผิดชอบงานต่างๆ เสนอความเห็นว่ามีปัญหาอุปสรรค การแก้ปัญหา และความก้าวหน้าอย่างไรบ้าง

3. สมาชิกแต่ละคนเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้อง โดยมีประธานคณะกรรมการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตำบลคลองตะเคียนเป็นผู้ดำเนินการ

4. สมาชิกแต่ละคนเสนอความเห็นในกรอบที่กำหนดในข้อ 2. และมีการทบทวนและสรุปโดยปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน

วิธีการที่ใช้ ระดมสมอง

ผลการประชุม ที่ประชุมได้สรุปดังนี้

การเตรียมการทุกอย่างพร้อม มีปัญหาเรื่องสภาพอากาศเล็กน้อยเนื่องจากเกรงว่าฝนอาจจะตก การประสานงานกับฝ่ายต่างๆ เรียบร้อย มีการประชาสัมพันธ์งานทางหอกระจายข่าวให้ประชาชนในพื้นที่ร่วมกิจกรรม

จากการสังเกตพบว่า สมาชิกในการประชุมตื่นตัวในการที่จะร่วมกิจกรรมครั้งนี้มาก โดยสังเกตจากจำนวนผู้ร่วมประชุมจะเป็นผู้นำที่มาอย่างต่อเนื่องและความสนใจของผู้นำขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มาร่วมประชุมทุกครั้ง

ส่วนกิจกรรมวันที่ 14 มีนาคม 2552 นั้นสมาชิกเห็นว่า ต้องรีบมาเพื่อเตรียมงานให้พร้อม ร้อยเปอร์เซ็นต์และนัดหมายพบกันท่ามกลางสีหน้ายิ้มแย้ม และเสียงหัวเราะ

ภาพที่ 19-21 แสดงบรรยากาศการประชุมครั้งที่ 5 วันที่ 14 มีนาคม 2552

การดำเนินการข้างต้นซึ่งเป็นระยะดำเนินการวิจัยนี้ เป็นระยะดำเนินการวิจัย ซึ่งมีการใช้กระบวนการต่างๆ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของพี่น้องมุสลิม ซึ่งจะเห็นว่ากระบวนการวิจัยสามารถกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมของผู้เกี่ยวข้องเพื่อจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสภาพแวดล้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่ต่อไป และจะนำเสนอในระยะหลังการวิจัยที่จะนำเสนอต่อไปนี้

2.2.3 ระยะหลังการวิจัย

กิจกรรมที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัยซึ่งบางกิจกรรมเกิดระหว่างการประชุมแต่ละครั้ง กิจกรรมต่างๆ ประกอบด้วย

- 2.2.3.1 กิจกรรมการอบรมผู้นำชุมชนด้านสุขภิบาลอาหารและน้ำดื่ม
- 2.2.3.2 กิจกรรมการอบรมผู้ประกอบการขายโรตี่
- 2.2.3.3 กิจกรรมการอบรมภาษาอังกฤษสำหรับผู้สนใจ
- 2.2.3.4 กิจกรรมการอบรมการจัดดอกไม้
- 2.2.3.5 กิจกรรมการพัฒนาสิ่งแวดล้อม
- 2.2.3.5 กิจกรรมประชาสัมพันธ์โครงการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมใน

พื้นที่

สำหรับรายละเอียดของกิจกรรมมีดังนี้

กิจกรรมการอบรมผู้นำชุมชนด้านสุขภิบาลอาหารและน้ำดื่ม

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม เพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมมีความรู้ และพฤติกรรมที่ถูกต้องด้านสุขภิบาลอาหารและน้ำดื่ม

เป้าหมาย ผู้ประกอบการอาหารและน้ำดื่ม ผู้นำชุมชนและผู้สนใจ

เวลาดำเนินการ 23 พฤศจิกายน 2551 ณ มัสยิดกุฎีซ่อฟ้า

ผลของกิจกรรม มีผู้เข้ารับการอบรมทั้งสิ้น 19 คน และมีผลคะแนนความรู้เฉลี่ยหลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม โดยที่ค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนอบรมเท่ากับ 5 และหลังการอบรมเท่ากับ 8 การอบรมใช้การบรรยายเรื่องอาหารและสุขภาพ รวมทั้งการเข้าฐานความรู้เกี่ยวกับ การเลือกซื้อวัตถุดิบในการประกอบอาหารและเครื่องปรุง การประเมินคุณภาพน้ำดื่ม การล้างผัก และการเลือกซื้อวัสดุในการรองรับอาหาร

จากการสังเกต พบว่า ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจในการอบรมมาก(เนื้อหาการอบรมในภาคผนวก) โดยดูจากการซักถาม และเมื่อมีการเข้าฐานความรู้ต่างๆ ก็แสดงความสนใจเป็นอย่างดี

ภาพที่ 22-26 แสดงบรรยากาศการอบรมเรื่องสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่ม

กิจกรรมการอบรมผู้ประกอบการขายโรตี่

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม เพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมมีความรู้ และพฤติกรรมที่ถูกต้องด้านการทำโรตี่ที่มีคุณภาพตามหลักสุขาภิบาล

เป้าหมาย ผู้ประกอบการอาหารและน้ำดื่ม ผู้นำชุมชนและผู้สนใจ

เวลาดำเนินการ 26 พฤศจิกายน 2551 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

พระนครศรีอยุธยา

ผลของกิจกรรม มีผู้เข้ารับการอบรมทั้งสิ้น 15 คน และมีผลคะแนนความรู้เฉลี่ยหลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม โดยที่ค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนอบรมเท่ากับ 4 และหลังการอบรมเท่ากับ 8 การอบรมใช้การบรรยายเรื่องสุขาภิบาลอาหารต่างๆ ไปรวมทั้ง การเลือกซื้อวัตถุดิบในการประกอบโรตี่ การหยิบจับโรตี่ที่ถูกต้องและการเลือกบรรจุภัณฑ์ที่เพิ่มมูลค่าสินค้า

จากการสังเกต พบว่า ผู้เข้าอบรมทุกคนสนใจและเอาใจใส่ดีมาก

ภาพที่ 25-27 แสดงบรรยากาศการอบรมผู้ประกอบการขายโรตี่

กิจกรรมการอบรมภาษาอังกฤษสำหรับผู้สนใจ

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม เพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการใช้ภาษาอังกฤษ สำหรับบริการนักท่องเที่ยว

เป้าหมาย ผู้ประกอบการอาหารและน้ำดื่ม และผู้สนใจในพื้นที่

เวลาดำเนินการ มกราคม 2552 ณ มัสยิดกุฎีซ่อฟ้า

ผลของกิจกรรม มีผู้เข้ารับการอบรมทั้งสิ้น 18 โดยได้รับการสนับสนุนวิทยากรจากศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน และใช้งบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน ใช้เวลาการอบรมทั้งสิ้น 10 ครั้งๆ ละ 3 ชั่วโมง

จากการสังเกต พบว่า ผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่เป็นผู้นำชุมชนและผู้ที่เคยผ่านการอบรมด้านสุขภาพอาหารและน้ำดื่ม และมีความสนใจการอบรมมาก

กิจกรรมการอบรมการจัดดอกไม้

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม เพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมมีความรู้ และสามารถจัดดอกไม้ในงานพิธีต่างๆ ได้

เป้าหมาย ผู้ประกอบการอาหารและน้ำดื่ม ผู้นำชุมชนและผู้สนใจ

เวลาดำเนินการ กุมภาพันธ์ 2552 ณ มัสยิดกุฎีซ่อฟ้า

ผลของกิจกรรม มีผู้เข้ารับการอบรมทั้งสิ้น 14 ได้รับการสนับสนุนวิทยากรจากมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา และใช้งบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน ใช้เวลาการอบรมทั้งสิ้น 2 ครั้งๆ ละ 3 ชั่วโมง

จากการสังเกต พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมสนใจและสามารถจัดดอกไม้ได้อย่างสวยงาม และจากการซักถามวิทยากรพบว่าผู้เข้าอบรมสนใจกิจกรรมนี้มาก

กิจกรรมการพัฒนาสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม เพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่เป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้เป็นพื้นที่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

เป้าหมาย ผู้นำชุมชนและผู้สนใจ

เวลาดำเนินการ ตุลาคม-พฤศจิกายน 2551 ณ ศาสนสถานสำคัญ ได้แก่ วัดโลกจินดาราม มัสยิดกุฎีซ่อฟ้า และศาสนสถานอื่นๆ ที่ประชาชนกำหนดตามความเหมาะสมกับเวลา

ผลของกิจกรรม มีผู้ร่วมกิจกรรมทำความสะอาดวัดโลกจินดารามทั้งสิ้น 52 คน โดยเป็นนักเรียนจากโรงเรียนวันครู ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตำบลคลองตะเคียน ผู้ร่วมกิจกรรมได้ทำความสะอาดโดยตัดหญ้าบริเวณเมรุของวัดและล้างมูลนกที่โบสถ์และซัดลานวัด ได้รับน้ำดื่มและนมจากเจ้าอาวาสวัดโลกจินดาราม

สำหรับการทำความสะอาดมัสยิดกุฎีซ่อฟ้า ผู้ร่วมดำเนินการได้แก่ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตำบลคลองตะเคียน จำนวนประมาณ 30 คน กิจกรรมที่ได้ดำเนินการทำความสะอาดห้องประชุม การตัดหญ้า และการปลูกต้นไม้บริเวณรั้วของมัสยิด

จากการสังเกต พบว่าผู้ร่วมกิจกรรมทุกคนมีความตั้งใจทำเป็นอย่างดีและผู้ร่วมกิจกรรมเป็นทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในพื้นที่

ภาพที่ 28-31 การทำความสะอาดวัดโลกจินดาราม

ภาพที่ 32-35 การพัฒนามัสยิดกุฎีซ่อฟ้า

กิจกรรมประชาสัมพันธ์โครงการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่และผู้เกี่ยวข้องทราบว่าพื้นที่ของตำบลนี้จะพัฒนาเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวทาง
ถูกต้องด้าน

เป้าหมาย ประชาชนทั่วไป ผู้นำระดับจังหวัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจ

เวลาดำเนินการ 14 มีนาคม 2552 ณ โรงเรียนวันครู

ผลของกิจกรรม มีประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมจำนวนไม่ต่ำกว่า 400 คน โดยคณะกรรมการที่เกิดจากการประชุมครั้งที่ 5 เป็นผู้ดำเนินการ มีหน่วยงานของจังหวัด เช่น ฝ่ายปกครอง สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลาง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ร่วมชมกิจกรรมซึ่งประกอบด้วย การประกวดการทำโรตีมะตะบะ การแข่งขันถักแห การแสดงนิทรรศการสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสดงของชุมชน เช่น การชกมวยไทยและการแสดงเอกลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนวันครูหลายชุด
นอกจากนั้นยังมีการประเมินความสนใจของประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรม ผลการประเมินพบว่าประชาชนเห็นว่าต้องประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น และเห็นว่าทุกกิจกรรมน่าสนใจ โดยเฉพาะการประกวดการทำโรตีมะตะบะ และการแสดงบนเวที

จากการสังเกต พบว่า ประชาชนให้ความสนใจทุกกิจกรรมเป็นอย่างดี และกรรมการที่ได้รับมอบหมายหน้าที่ต่างๆ จากการประชุมได้ทำหน้าที่ของตนอย่างเข้มแข็ง ส่วนหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนเป็นอย่างยิ่งคือ สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลาง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน ซึ่งนายกและปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียนได้มาร่วมงานตลอดเวลา รวมทั้งหัวหน้าสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลาง จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่สนใจพื้นที่นี้ เพราะสอดคล้องกับนโยบายการเปิดพื้นที่การท่องเที่ยวใหม่ในจังหวัด

ภาพที่ 36-47 บรรยากาศประชาสัมพันธ์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

บทที่ 3

อภิปรายผลการศึกษา

การวิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในโลกมุสลิม : กรณีศึกษาชุมชนประตูดชัย ชุมชนป่าตอง และตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา ในการนำเสนอขบถนี้จะนำเสนอในประเด็นความสอดคล้องและไม่สอดคล้องกับกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการศึกษา ผนวกกับการอภิปรายผลศึกษาโดยใช้รูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ดังนี้

3.1 ความสอดคล้องและไม่สอดคล้องกับกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการศึกษา

จากกรอบแนวคิดของการศึกษาครั้งนี้ที่ระบุว่า

“กระบวนการและแนวคิดของทฤษฎีการมีส่วนร่วม การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม แนวคิดด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ระบุว่าหากประชาชน ผู้นำชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและนักวิจัยได้ร่วมกระบวนการค้นหาปัญหา ร่วมการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาคึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน จะส่งผลให้เกิดกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาด้วยกัน โดยที่ทุกฝ่ายที่มีส่วนได้ส่วนเสียยอมรับ ซึ่งจะทำให้ปัญหาได้รับการแก้ไขอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของชุมชน”

ด้านวัตถุประสงค์ของการศึกษาครั้งนี้แก่

1. เพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้านสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่มและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว ของชาวชุมชนมุสลิมในตำบลคลองตะเคียน จากการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสถาบันการศึกษาในพื้นที่
2. เพื่อส่งเสริมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เรียนรู้ร่วมกันในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้านสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่ม และสภาพแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว
3. เพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้านสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่ม และสิ่งแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวอยู่ในระดับที่สามารถรองรับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมใหม่ได้

การอภิปรายจะอภิปรายตามลำดับของวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าเกิดการพัฒนาลังแวดล้อมด้านสุขาภิบาลอาหาร และน้ำดื่มและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว ของชาวชุมชนมุสลิมในตำบลคลองตะเคียน จากการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสถาบันการศึกษาในพื้นที่ ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ทั้งนี้เนื่องจาก

หนึ่ง กระบวนการศึกษาได้ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือของชาวตำบลคลองตะเคียน องค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน และมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาในการจัดการความรู้เรื่องสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่มรวมทั้งด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งเน้นการให้ความรู้ที่อาศัยความรู้ที่มีในแต่ละบุคคล และสนับสนุนให้สูงขึ้นโดยการเน้นให้เห็นความสำคัญของความสะอาดของน้ำดื่มและอาหารที่จะส่งผลต่อการท่องเที่ยว การบรรยาย การสาธิตและการฝึกปฏิบัติ ซึ่งผลที่เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมได้แก่ ระดับความรู้ของกลุ่มเป้าหมายด้านสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่มสูงขึ้น มีการให้ความสำคัญกับอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวมุสลิม โดยการประกวดการประกอบอาหารเอกลักษณ์ มีกระบวนการร่วมกันในการวางแผนดำเนินการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชาวมุสลิม ซึ่งจากกระบวนการศึกษาดังกล่าวใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องในการศึกษาครั้งนี้ได้มาร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อเสนอปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่สาเหตุของปัญหา แนวทางแก้ไขปัญหาซึ่งระบอบครอบคลุมผู้รับผิดชอบ สถานที่ดำเนินการ ระยะเวลาที่ดำเนินการและรายละเอียดอื่นๆ จากการศึกษาพบว่ามีการกิจกรรมในกระบวนการเพื่อให้เกิดผลเช่นนี้หลายครั้ง แต่แต่ละครั้งมีความก้าวหน้าจนถึงการประเมินผลในการดำเนินงาน

สอง ผู้วิจัยเห็นว่าปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษานี้เป็นอย่างดีคือ การที่กลุ่มเป้าหมายเห็นประโยชน์ที่จะเกิดต่อตนเองและพื้นที่ หากพื้นที่นี้ได้รับการพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยว (การพัฒนาหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นนั้นผู้ศึกษาไม่ได้กำหนดกรอบไว้แต่เป็นกิจกรรมที่เกิดจากกระบวนการศึกษา)

สาม ปัจจัยด้านการสื่อสาร นักวิจัยได้สื่อสารและเน้นย้ำทุกครั้งที่มีการเปิดเวทีร่วมกัน และยกประเด็นปัญหาเสนอว่า การที่พื้นที่จะมีการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะต้องมีความพร้อมอะไรในพื้นที่ ผลที่เกิดจึงทำให้มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องได้รับการเสนอและมีหลากหลายประเด็น เช่น การประกวดการประกอบอาหารเอกลักษณ์ การจัดอบรมภาษาอังกฤษ การจัดอบรมการจัดดอกไม้ หรือการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในวัดนอกเหนือจากศาสนสถานของชาวมุสลิม ฯลฯ ซึ่งกิจกรรมที่เกิดขึ้นนี้เป็นปัจจัยที่จำเป็นต่อการพัฒนาเพื่อเข้าสู่การเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมใหม่ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สี่ นอกจากนั้นประเด็นที่สำคัญที่ผลักดันให้ผลการศึกษานี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์มากที่สุดประเด็นหนึ่งคือการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในที่นี้คือ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน ซึ่งในที่นี้ทั้งนายกอบต. ปลัดอบต.รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของ อบต.คลองตะเคียนที่ให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี ซึ่งประเด็นหลังนี้ขึ้นกับภูมิหลังและวิสัยทัศน์ของผู้บริหารในหน่วยงานดังกล่าว เพราะหากองค์กรดังกล่าวสนับสนุน จะส่งผลต่อ แผนงาน/โครงการ/งบประมาณที่จะใช้ดำเนินการต่อ และในการศึกษานี้พบว่า มีแผนงาน/โครงการที่เกี่ยวข้องบรรจุในแผนพัฒนาตำบลคลองตะเคียนในปี 2552-2553 นอกจากนั้นยังพบว่า การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้สนับสนุนให้ประชาชนมีการรวมกลุ่มในรูปคณะกรรมการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตำบลคลองตะเคียนและเป็นแกนหลักในการดำเนินงานต่างๆ ในกระบวนการศึกษานี้

ผลที่เกิดขึ้นจึงนับว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการมีส่วนร่วม WHO,2002:5)และแนวทางการสื่อสารเพื่อส่งเสริมให้ผู้เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วม (วันชัย วัฒนศัพท์ อ้างถึงในสุธาวัลย์ เสถียรไทยและ คณะ,2548:71-72) การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม(พันธ์ทิพย์ รามสูตร,2540:1-10)และแนวคิดด้านการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในประเด็น แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่น (local community participation) (ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์ อ้างถึงใน บุษกร พรหมมาโนช, 2541: 45-57) และสอดคล้องกับประเด็นลักษณะการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม(บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา,2548:284) นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับการศึกษานักวิจัยหลายท่านเช่น สุพัตรา แก้วมุกดา(2545:101-108) นพวรรณ ธีระพันธ์เจริญ(2548:121-133) เพชรา บุคสีทา (อ้างถึงในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่,2548:215) อโนชา เจริญพรกิจวัฒนา(2550:<http://chuankin.com/new>) และการกล่าวถึงการมีส่วนร่วมแท้และการมีส่วนร่วมแบบแท้และเทียมของไวท์(William F .Whyte,1990:21) และหลักการ 6 C ของซิงห์ฮาล(Singhal,2549:21)

สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าเกิดการส่งเสริมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เรียนรู้ร่วมกันในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้านสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่ม และสภาพแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว ตรงตามวัตถุประสงค์ เนื่องจาก

หนึ่ง กลุ่มเป้าหมายที่ร่วมกระบวนการศึกษาได้เรียนรู้วิธีการในการมีส่วนร่วมทุกกระบวนการตั้งแต่การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหาจนกระทั่งการประเมินผลการศึกษาในประเด็นของการวิจัย ซึ่งในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกชั้นตอนทำให้เกิดการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

สุขภาพอาหารและน้ำดื่มรวมทั้งสภาพแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจึงสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมที่ ศ.ดร.พันธุ์ทิพย์ รามสูต ระบุว่า การวิจัยลักษณะนี้เป็นการเสริมสร้างความรู้และกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อกลุ่มของประชาชนผ่านกระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้ วัตถุประสงค์ของการวิจัยประเภทนี้ยังทำให้เกิดการสร้างความรู้แก่ผู้ที่เข้าร่วมกระบวนการ และเกิดกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรม มีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล นอกเหนือจาก การกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายสามารถวิเคราะห์สภาพความเป็นไปได้ซึ่งจะปรากฏในชุมชนในอนาคต ซึ่งในที่นี้คือผลจากการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และกิจกรรมที่เกิดขึ้นก็ไม่สามารถกำหนดล่วงหน้าได้ นับว่าผลของการวิจัยครั้งนี้ประเภทนี้นำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริงและสอดคล้อง กับบริบทของพื้นที่นั้นๆ

สอง กลุ่มเป้าหมายมีความรู้และตระหนักต่อประเด็นการเพิ่มระดับด้านบวกของสุขภาพอาหารและน้ำดื่ม จะเห็นได้ว่า กระบวนการศึกษาได้จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมกลุ่มเป้าหมายให้ตรงตามวัตถุประสงค์ด้านนี้ โดยการสื่อสารและเน้นย้ำให้กลุ่มเป้าหมายเห็นประโยชน์ที่จะเกิดในอนาคตจากการพัฒนาสุขภาพอาหารและน้ำดื่ม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งการศึกษานี้สอดคล้องกับประเด็นระดับการมีส่วนร่วมขององค์การอนามัยโลกที่กล่าวว่า ระดับสุดท้ายของการมีส่วนร่วมได้แก่การร่วมรับผลที่เกิดจากการมีส่วนร่วม รวมทั้งสอดคล้องกับประเด็นการมีส่วนร่วมแบบแท้และเทียมของไวท์(William F .Whyte,1990:21) และหลักการ 6 C ของ ซิงห์ฮาล(Singhal,2549:21) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการวิจัยของสำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ(2548:2-57) เลิศชัย เจริญธัญรักษ์ พรนภา สุกรเวทยศิริ พัชรินทร์ อุซวารักษ์ และสมคิด ปราบภัย(2549:บทคัดย่อ) และอโนชา เจริญพรกิจวัฒนา (2550:<http://chuankin.com/new>)

ส่วนวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าเกิดกิจกรรมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้านสุขภาพอาหารและน้ำดื่ม และสิ่งแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวอยู่ในระดับที่สามารถรองรับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากมีกระบวนการศึกษาได้สนับสนุนให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสุขภาพอาหารและน้ำดื่มรวมทั้งการพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการสนับสนุนของปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียนที่ประสานงาน ประชาสัมพันธ์ ติดตามและกระตุ้นให้คณะกรรมการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตำบลคลองตะเคียนมีส่วนร่วมทุกกระบวนการศึกษา กิจกรรมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง กระทั่งทำให้ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวระดับภาค และต่อเนื่องไปจนถึงการประชาสัมพันธ์ระดับประเทศให้พื้นที่แห่งนี้เป็น

พื้นที่ท่องเที่ยวใหม่ทางวัฒนธรรม กิจกรรมที่เกิดขึ้นและทำให้เกิดผลดังกล่าวได้แก่ การเสริมสร้างความรู้ให้กับกลุ่มผู้ประกอบการอาหารและน้ำดื่มในพื้นที่ การจัดกิจกรรมพัฒนาศาสนสถานร่วมกัน การอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว การจัดอบรมจัดดอกไม้ การประกวดการประกอบอาหารเอกลักษณ์ของชาวไทยมุสลิมในพื้นที่เป้าหมาย โดยมีเกณฑ์ตัดสินหนึ่งคือเกณฑ์ด้านสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่ม โดยมีคณะกรรมการประกอบด้วยนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา บุคลากรจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด บุคลากรจากองค์กรทางศาสนาอิสลามระดับจังหวัด และบุคลากรจากหน่วยงานการท่องเที่ยวระดับภาคร่วมในการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ซึ่งได้ขยายผลไปถึงหน่วยงานการท่องเที่ยวระดับจังหวัดและประเทศและได้รับการยอมรับจากหน่วยงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยร่วมประชาสัมพันธ์ให้ผลของกิจกรรมในกระบวนการศึกษาจึงกล่าวได้ว่าสามารถดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์ในข้อ 3

การดำเนินการข้างต้นจึงสอดคล้องกับ แนวคิดด้าน องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา(2548:287-288) สอดคล้องกับงานวิจัยของสุพัตรา แก้วมุกดา (2545:101-108) นพวรรณ ชีระพันธ์เจริญ(2548:121-133) และเสกสรรค์ ขงวนิชย์และคณะ (2549:111-115)

บทที่ 4

สรุป และข้อเสนอแนะ

4.1 สรุป

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ของพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในโลกมุสลิม : กรณีศึกษาชุมชนประจักษ์ ชุมชนป่าตอง และตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา และในปีนี้เป็นปีที่ 2 ของโครงการและเป็นการศึกษาที่เน้นในพื้นที่ชุมชนในตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา การศึกษางานวิจัยเชิงประยุกต์ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR : Participatory action Research) และมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้านสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่มและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว ของชาวชุมชนมุสลิมในตำบลคลองตะเคียน จากการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสถาบันการศึกษาในพื้นที่
2. เพื่อส่งเสริมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เรียนรู้ร่วมกันในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้านสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่ม และสภาพแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว
3. เพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้านสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่ม และสิ่งแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวอยู่ในระดับที่สามารถรองรับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมใหม่ได้

ประชากรในการศึกษา ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ถูกเลือกอย่างเจาะจงได้แก่ ประชาชน ผู้นำชุมชน คณะกรรมการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตำบลคลองตะเคียน ผู้นำศาสนาในตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา รวมทั้งหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่มและสิ่งแวดล้อม หน่วยงานด้านการท่องเที่ยว ด้านวัฒนธรรม โดยการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการระหว่างเดือนกันยายน 2551-ตุลาคม 2552

เครื่องมือในการเก็บข้อมูลประกอบด้วย ได้ แบบสำรวจข้อมูลเบื้องต้น แบบทดสอบความรู้ในการอบรมด้านสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่มและแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

การวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้ร้อยละ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การพิจารณาความสอดคล้องและความถูกต้องของข้อมูลโดยวิธีสามเส้า(Triangulation Method) การวิเคราะห์เนื้อหา(Content analysis)และการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย(Induction analysis)

สถานที่ศึกษาได้แก่ ตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา

ผลการศึกษา ในการศึกษานี้จะจำแนกผลการศึกษาตามขั้นตอนของการวิจัยดังนี้

1. ระยะเตรียมการวิจัย

เป็นการสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้อง พบว่าพื้นที่เป้าหมายตั้งบริเวณด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา โดย 2 ชุมชนแรกตั้งอยู่ในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา และอยู่ในการดูแลของเทศบาลนครนครศรีอยุธยา ส่วนตำบลคลองตะเคียนตั้งอยู่ตรงกันข้ามกับชุมชนประตูชัยโดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาคั่น พื้นที่ทั้ง 3 แห่งมีประชากรรวม 6,451 คน 1,058 หลังคาเรือน บ้านเรือนของ 2 ชุมชนแรกมีลักษณะเป็นอาคารไม้ชั้นเดียวหรืออาคารคอนกรีต 2 ชั้น สำหรับอาคารที่เป็นหอพักจะมีความสูงไม่เกิน 12 เมตร เนื่องจากตั้งอยู่ในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ ส่วนลักษณะบ้านของชาวตำบลคลองตะเคียนจะเป็นบ้านไม้ชั้นเดียว หรืออาคารไม้ผสมคอนกรีต 2 ชั้นกระจายทั่วพื้นที่ มีโรงเรียนขนาดใหญ่ 2 แห่ง และโรงเรียนขนาดเล็ก 1 แห่ง อาชีพส่วนใหญ่ของประชาชนคือรับจ้าง ค้าขาย ประกอบธุรกิจหอพัก แต่ในตำบลคลองตะเคียนประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง ค้าขายเลี้ยงวัวและเย็บสวิง พื้นที่ทั้งหมดมีสาธารณูปโภคพื้นฐานเพียงพอ ประชาชนมีแบบแผนวิถีชีวิตเรียบง่าย และดำรงความเป็นไทยมุสลิมอย่างเหนียวแน่น เช่น การแต่งกาย การดำรงพิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมการแต่งงาน พิธีกรรมด้านงานศพ อาหารการกิน การสอนศาสนาฯลฯ อย่างไรก็ตามการอยู่ร่วมอาศัยระหว่างไทยพุทธและไทยมุสลิมในพื้นที่ทั้ง 3 มีความกลมกลืนกันเป็นอย่างดีโดยไม่มีปัญหาเรื่องความแตกต่างด้านศาสนาแต่อย่างใด

การคมนาคมเกือบทั้งหมดเป็นการคมนาคมทางบกนอกจากจะต้องเดินทางข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาไปยังตำบลคลองตะเคียนโดยใช้เรือข้ามฟากขนาดจุ 10 คน ซึ่งเสียค่าโดยสารคนละ 5 บาท แต่หากจะเดินทางโดยทางบกก็มีเส้นทางติดต่อสะดวกโดยเป็นถนนลาดยางตลอดสาย ประชาชน 2 ชุมชนแรกประมาณ ร้อยละ 20 นับถือศาสนาอิสลาม ส่วนประชาชนในตำบลคลองตะเคียนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม โบราณสถานของชาวมุสลิมที่สำคัญในพื้นที่และอยู่ในสภาพดีคือ กุโบว์ของเจ้าพระยาบวรราชนายก ซึ่งตั้งในพื้นที่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาและติดกับชุมชนป่าตอง ส่วนมัสยิดกุฎีซ่อฟ้า มัสยิดยามีอุลอิสลาม มัสยิดตะเกียโยคินภาษมิวจินจาสยามตั้งอยู่ในตำบลคลองตะเคียน ซึ่งมัสยิดทั้งหมดยังใช้ประกอบพิธีทางศาสนา อย่างไรก็ตามมีวัดโลกจินดารามซึ่งเป็นวัดเก่าแก่และเป็นวัดที่สำคัญของชาวไทยพุทธในตำบลนี้

ด้านสิ่งแวดล้อมพบว่า พื้นที่ของ 2 ชุมชนแรกได้รับการพัฒนาในด้านความสะอาด ความสวยงามของพื้นที่บ้างแต่ยังมีขยะมูลฝอยได้ถูกบ้านบ้าง และได้รับการพัฒนาด้านสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่มซึ่งเป็นผลจากการวิจัยระยะที่ 1 ในปีพ.ศ. 2550 และกำลังนำผลการวิจัยเรื่องการใช้พืชในท้องถิ่นไปใช้บำบัดน้ำเสียในชุมชน ส่วนในตำบลคลองตะเคียนพบว่ายังมีปัญหาทั้งใน

เรื่องของความสะอาดและความสวยงาม ประชาชนยังขาดความรู้เรื่องสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่ม แต่ทั้งผู้นำท้องถิ่น ผู้นำศาสนา พระ ครูและประชาชน ต่างสนใจที่จะพัฒนาพื้นที่ของตนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เนื่องจากเห็นว่าจะเกิดประโยชน์ต่อการสร้างรายได้ของคนในท้องถิ่นและเห็นว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ท้องถิ่นมีเพียงพอ เช่น สภาพบ้านเรือนที่ดั้งเดิม น้ำลักษณะบ้านเรือนของชาวมุสลิม การคงวิถีชีวิตความเป็นชนบทที่เป็นไทยมุสลิมเช่น การประกอบพิธีทางศาสนา การแต่งกาย การดำรงประเพณีวัฒนธรรมของชาวมุสลิม การประกอบอาชีพเลี้ยงแพะ-วัว การถักแห การประกอบอาหารและขนมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวมุสลิม เช่น ข้าวหมกไก่ ซุปหางวัว โรตีมะตะบะ สลัดแขก รวมทั้งการทำโรตีสานและขนมบดิน

2. ระยะเวลาวิจัย

กระบวนการวิจัยระยะนี้ พบว่ากลุ่มเป้าหมายในตำบลคลองตะเคียนไม่ว่าจะเป็นผู้นำที่เป็นไทยพุทธและไทยมุสลิม ผู้นำศาสนา พระ ครู และองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียนให้ความสนใจที่จะร่วมพัฒนาสภาพแวดล้อม เพื่อเชื่อมโยงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมุสลิมกับ 2 ชุมชนแรกเป็นอย่างดี โดยจะเห็นจากการร่วมประชุมระดมสมองหลายครั้งแต่ละครั้งจะมีผู้เข้าร่วมประชุมไม่ต่ำกว่า 30 คน ทุกคนได้ร่วมเสนอปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหอย่างเป็นรูปธรรม และแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน ดังนั้นผลจากการระดมสมองจึงได้รับการผนวกกับแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน และสอดคล้องกับโครงการในแผนที่มีอยู่ เช่น การปรับปรุงภูมิทัศน์และการสร้างเขื่อนและทำเรือเพื่อรองรับการท่องเที่ยว โดยงบประมาณดังกล่าวได้เสนอการสนับสนุนต่อองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และแผนพัฒนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่วนปัญหาที่พบได้แก่ ปัญหาด้านสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่ม ปัญหาของฝากของที่ระลึกที่ขาดเอกลักษณ์ปัญหาความสะอาดสวยงาม ปัญหาขาดสถานที่จอดรถ ขาดป้ายชี้ทาง ขาดมัคคุเทศน์ ขาดสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ ขาดการประชาสัมพันธ์และขาดการส่งเสริมที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว

คณะกรรมการชมรมสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวตำบลคลองตะเคียนจึงได้รวมตัวกันกับผู้นำของชุมชนประจักษ์และชุมชนป่าตอง คณะนักวิจัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อประชุมวางแผนและประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และจัดกิจกรรมแก้ปัญหาที่สำคัญดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น เช่น การอบรมให้ความรู้เรื่องสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่ม การประกวดความสวยงามของบ้านเรือน การพัฒนาสภาพแวดล้อมในจุดที่เป็นสถานที่สำคัญทางการท่องเที่ยว การจัดทำป้ายระบุสถานที่ท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมการเล่นและการแสดงทางวัฒนธรรมมุสลิมเพื่อรองรับสภาพสิ่งแวดล้อมและส่วนที่เกี่ยวข้องอื่นๆ สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียนได้มีการออกคำสั่งเพื่อกำหนดตัวบุคคล

งบประมาณ และภารกิจต่างๆ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาพื้นที่นี้และมีผู้นำชุมชนถูกกำหนดให้ทำภารกิจในคำสั่งนี้อย่างชัดเจน

3. ระยะเวลาหลังการวิจัย

หลังกระบวนการวิจัยพบว่า กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องเช่น ผู้นำชุมชน องค์กรบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียนและคณะกรรมการชมรมสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวตำบลคลองตะเคียน ได้มีการรวมตัวกันหลายครั้งเพื่อหาข้อสรุปในการบริหารจัดการปัจจัยต่างๆ ที่จะสนับสนุนการท่องเที่ยวในพื้นที่โดยมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ กำหนดภาระกิจของแต่ละคนอย่างครอบคลุม การประชุมของคณะกรรมการได้จัดขึ้นทั้งในความรับผิดชอบขององค์กรบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน และความรับผิดชอบของคณะกรรมการชมรมสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวตำบลคลองตะเคียน ระหว่างการประชุมพบว่าผู้เกี่ยวข้องทุกคนได้ให้ความสำคัญกับประเด็นที่จะพัฒนาด้านการท่องเที่ยวและปัจจัยที่เกี่ยวข้องมาก และมีการเสียดสีทรัพย์สินส่วนตัวเพื่อใช้ในกิจกรรมเช่น รางวัลของการประกวด รางวัลการแสดงในกิจกรรมประชาสัมพันธ์ และผู้ร่วมประชุมทุกคนได้ถกแถลงแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง ซึ่งสนับสนุนว่ากลุ่มเป้าหมายมีการเรียนรู้ร่วมกันในการที่จะแก้ปัญหาและมีศักยภาพเพียงพอในการที่จะดำเนินการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวในพื้นที่โดยอาศัยทรัพยากรที่เป็นทุนสังคมทั้งในและนอกพื้นที่

กิจกรรมที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมได้แก่ การอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวแก่ผู้สนใจในพื้นที่ การอบรมมัคคุเทศน์น้อย การอบรมกลุ่มแม่บ้านเพื่อจัดทำของฝากที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่สำหรับนักท่องเที่ยว โดยใช้งบประมาณขององค์กรบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียนได้รับความร่วมมือจากสถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา การอบรมด้านสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่ม การอบรมผู้ประกอบการทำโรตีสานในพื้นที่เป้าหมายทั้งหมดโดยคณะนักวิจัย นอกจากนั้นได้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเช่น วัด โรงเรียนในชุมชน องค์กรบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดได้ร่วมวางแผนการจัดงานประชาสัมพันธ์พื้นที่ร่วมกัน โดยกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวทั้งทางบกและทางน้ำที่สามารถชมวิถีชีวิตของไทยมุสลิมในพื้นที่เป้าหมายได้ นอกจากนั้นเส้นทางดังกล่าวสามารถเชื่อมโยงกับเส้นทางการท่องเที่ยวสถานที่สำคัญใกล้เคียงเช่น โบสถ์นักบุญยอเซฟซึ่งมีความสวยงามและตั้งไม่ไกลนักและวัดพุทธไร่สวรรค์ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่และมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยา

จากการประเมินผลการอบรมเรื่องสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่มและโรตีสาน พบว่าระดับความรู้ ทักษะคติ ของผู้เข้ารับการอบรมขณะหลังอบรมมีระดับคะแนนสูงกว่าก่อนอบรมโดยที่คะแนนเฉลี่ยก่อนอบรมเท่ากับ 4 และหลังการอบรมเท่ากับ 8 และมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้พื้นที่สามารถรองรับการท่องเที่ยวได้ โดยสำนักงานการ

ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลาง เขต 6 จังหวัดพระนครศรีอยุธยาและสถานีโทรทัศน์ ATV. จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้ให้การสนับสนุนในการประชาสัมพันธ์เป็นอย่างดี นอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียนยังนำผลจากการระดมสมองจากกระบวนการศึกษาค้นคว้า ไปบรรจุลงในแผนพัฒนาตำบลปี พ.ศ. 2552

จากผลการศึกษาข้างต้นสามารถกล่าวได้ว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษา ทุกประการรวมทั้งยังมีผลที่เกิดขึ้นจากการศึกษาที่เป็นประโยชน์โดยที่ไม่กำหนดไว้ โดยที่ชุมชน ได้รับการอบรมด้านสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่มและมีคะแนนหลังการอบรมสูงกว่าก่อนอบรม หลังการอบรมได้มีการประกวดอาหารเอกลักษณ์ของชาวมุสลิมโดยการประเมินเรื่องความสะอาด รสชาติ รูปแบบการจัด เครื่องปรุงจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โรงเรียนวันครูในตำบลคลองตะเคียน สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลางเขต 6 จังหวัดพระนครศรีอยุธยาและสถานีโทรทัศน์ ATV.จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และได้รับการสนับสนุน จากคณะกรรมการชมรมสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวตำบลคลองตะเคียน วัดโคกจินดาราม โรงเรียนทุกระดับในชุมชน รวมทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลคลองตะเคียนซึ่งกิจกรรมดังกล่าว ทำให้ผู้เข้าประกวดและชุมชนมีความตื่นตัวในการปรับปรุงอาหารเอกลักษณ์ตามประเด็นที่กำหนด จากการประเมินความเห็นของผู้ร่วมชมกิจกรรมนี้พบว่ามีความพอใจในภาพรวมระดับมากและต้องการให้มีกิจกรรมเช่นนี้อีก

4.2 สรุปการดำเนินงานในปีพ.ศ. 2551 และ พ.ศ. 2552

เนื่องจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาในช่วงที่ 2 ซึ่งในปี พ.ศ. 2551 ได้ศึกษาในชุมชนประดูชัยและชุมชนป่าตอง ส่วนในปี พ.ศ. 2552 ได้ศึกษาในตำบลคลองตะเคียน และวิธีการศึกษาได้ใช้กระบวนการศึกษาเช่นเดียวกันและรูปแบบการจัดการความรู้ไม่ต่างกัน แต่ผลที่ปรากฏพบว่าการศึกษานี้ปี พ.ศ. 2552 ได้ผลก้าวหน้ามากกว่าในปี พ.ศ. 2551 ซึ่งสามารถสรุปเปรียบเทียบได้ดังนี้

ในการศึกษาปี พ.ศ. 2551 ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่ของชุมชนประดูชัยและชุมชนป่าตอง มีทุนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมด้านมุสลิมเพียงพอ แต่ประชาชนยังขาดความรู้ และพฤติกรรมที่ถูกต้องด้านสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่ม ปัญหาปริมาณขยะมูลฝอย ความสวยงามของพื้นที่ กระบวนการศึกษาทำให้ กลุ่มเป้าหมายมีความรู้และพฤติกรรมด้านสุขาภิบาลอาหารและน้ำดื่มดีขึ้น มีการวางแผนในการพัฒนากิจกรรมด้านวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวร่วมกัน เช่น การทำความสะอาดพื้นที่สาธารณะร่วมกัน มีการนำ ศิลปการแสดงด้านวัฒนธรรม(ลิเกฮูลู)ไปเผยแพร่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือร่วมกับ สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่วนกิจกรรมอื่นๆ ไม่ปรากฏชัดเจน ในขณะที่พื้นที่ที่

ศึกษาในปี พ.ศ. 2552 พบว่า หลังจากที่นักวิจัยถอนตัวออกจากพื้นที่แล้วปรากฏผลจากการศึกษาหลายประการเกิดขึ้นในตำบลคลองตะเคียนนอกจากผลที่ปรากฏเช่นเดียวกับการศึกษาในปี พ.ศ. 2551 แล้วยังมีผลต่อเนื้ออื่นที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ในตำบลคลองตะเคียนได้แก่ จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น การพักอาศัยแบบโฮมสเตย์(Home stay)มากขึ้น ประชาชนมีการรวมกลุ่มเพื่อจัดทำสินค้าเพื่อการท่องเที่ยวมากขึ้น

ทั้งนี้ผู้ศึกษาเห็นว่า ปัจจัยสนับสนุนที่ทำให้เกิดผลด้านบวกดังกล่าวได้แก่

1. ลักษณะของพื้นที่ โดย 2 ชุมชนแรกเป็นชุมชนที่ตั้งในเขตเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา ทำให้มีความจำกัดในการหาพื้นที่ที่จะแสดงเอกลักษณ์ของชุมชนและสถานที่ที่ใกล้เคียงล้วนเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัด ส่วนในตำบลคลองตะเคียนเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวใหม่ และมีเอกลักษณ์ของตนเองชัดเจน
2. พื้นที่ในตำบลคลองตะเคียนได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจัง จากทั้งองค์การบริหารส่วนตำบล และสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีนโยบายขยายพื้นที่การท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมใหม่ในจังหวัด
3. ภาคประชาชนมีความสามัคคี มีความเข้มแข็ง และมีความสัมพันธ์ดีกว่าประชาชนใน 2 ชุมชนแรกซึ่งอยู่ในเขตเมือง ทำให้การประสานงานในพื้นที่ที่ 2 สะดวกมากกว่าพื้นที่แรก
4. การที่มีผู้นำที่ดีและมีวิสัยทัศน์ทำให้พื้นที่ที่ 2 สามารถกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมที่สนับสนุนการศึกษาและผลต่างๆ ติดตามจนกล่าวได้ว่าพื้นที่นี้ประสบความสำเร็จในการพัฒนาเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมใหม่ในครั้งนี้

4.3 ข้อเสนอแนะ

4.3.1 ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

4.3.1.1 ท้องถิ่นควรกำหนดคนนโยบายระยะยาวโดยคำนึงถึงความพร้อมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การจัดสรรทรัพยากร และทุนทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่และมีการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบที่จะเกิดขึ้น จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสในการพัฒนาและปัจจัยที่จะส่งผลเสียต่อการดำเนินนโยบายด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่ โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน

4.3.1.2 ควรสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการด้านนี้โดยมอบนโยบายไปยังองค์การปกครองส่วนตำบลโดยพิจารณาร่วมกันระหว่างหน่วยงานระดับจังหวัดที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวระดับจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานจังหวัด

4.3.1.3 ควรกำหนดนโยบายการพัฒนาผู้นำระดับท้องถิ่นให้เห็นความสำคัญของการสร้างอาชีพในพื้นที่โดยอาศัยทุนทางสังคมที่มีอยู่ และเน้นการอนุรักษ์โดยประชาชนมีส่วนร่วม

4.3.1.4 ควรสนับสนุนให้มีการขยายพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเน้นให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมและให้การสนับสนุนหน่วยงานหรือองค์กรที่มีศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่ในลักษณะเช่นนี้ เช่น สถาบันการศึกษาในพื้นที่

4.3.2 ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติ

4.3.2.1 ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ควรเข้ามามีบทบาทในการกำหนดแผนงาน/โครงการในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมหรือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4.3.2.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์หรือมีทุนทางวัฒนธรรมควรประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นพื้นที่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

4.3.2.3 ผู้ศึกษาในลักษณะนี้ควรยึดถือแนวทางขั้นตอนการการประชาสัมพันธ์และการประสานงานในการปฏิบัติงานเนื่องจากเป็นหัวใจของการศึกษาวิจัยในลักษณะนี้ เพราะหากขาดการสื่อสารจะทำให้เกิดความเข้าใจผิดและไม่ก่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมได้ ดังนั้นการชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการศึกษาและผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่กระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายเกิดแรงจูงใจที่จะมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ

4.3.2.4 การให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มมีผลต่อผลการศึกษาดังนั้นก่อนวางแผนดำเนินงานควรศึกษาข้อมูลว่ามีภาคส่วนใดที่เกี่ยวข้องและสามารถผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนได้จริง

4.3.2.5 ควรขยายผลการศึกษาลักษณะเช่นนี้ให้ครอบคลุมพื้นที่ที่มีชุมชนมุสลิมอื่นๆ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4.3.2.6 ภาคประชาชนในพื้นที่ที่ร่วมกระบวนการศึกษารั้งนี้ควรที่จะเพิ่มศักยภาพของตนเองให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม โดยการขยายผลต่อชุมชนอื่น เช่น การนำเสนอผลการพัฒนาร่วมกันหรือถอดบทเรียนร่วมกันให้ชุมชนมุสลิมอื่นๆ ที่ต้องการพัฒนาพื้นที่ในลักษณะเช่นเดียวกันนี้

4.3.2.7 ควรมีการเชื่อมโยงให้พื้นที่การศึกษาทั้งสองระยะมีการดำเนินงานให้ต่อเนื่องกันโดยใช้ความได้เปรียบในเชิงภูมิศาสตร์ในการดำเนินงานต่อไป

บรรรณานุกรม

กรมควบคุมมลพิษ.

สถานการณ์มลพิษ.(online) available :<http://www.pcd.go.th> ตุลาคม 2551

กำธร ศรีน้อย.

2544.รูปแบบความร่วมมือของภาคเอกชนกับภาครัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง

อนุรักษ์: กรณีศึกษา ธุรกิจโรงแรมในจังหวัดนครราชสีมา.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

2542.วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

พระนครศรีอยุธยา:สำนักงานจังหวัด พระนครศรีอยุธยา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

ข้อมูลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.(Online)available:www//Ayutthaya.go.th กรกฎาคม 2552

ชัยสิทธิ์ เถลิงมีประเสริฐ กิตติอมตชีวิน ศิริรัตน์ แอดสกุล สุพจน์ ทราญแก้ว และยุทธนา

ประทุมเวียง

2546. การศึกษาสภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกและพฤติกรรมการ

รักษาแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นทรัพย์สินส่วนรวม.ทำเนียบผลการวิจัย. สำนักงาน

คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีที่ 11 ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2546

กรุงเทพมหานคร:สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

นพวรรณ ชีระพันธ์เจริญ.

2548. การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการ

บริหารจัดการขยะมูลฝอย ใน เทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา.

พระนครศรีอยุธยา:สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

2548. การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการ

บริหารจัดการและส่งเสริมสุขภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่

มรดกโลก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

พระนครศรีอยุธยา: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

2549. การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมในการท่องเที่ยว
เกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา พระนครศรีอยุธยา.

พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

นภคล ปราศราตี.

2547. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา
ประชาชนในเขตเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยาวิทยา.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

นลินี กังศิริกุล.

2547.การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม“เรียนและรู้จาก...วังน้ำเขียว”.

กรุงเทพมหานคร:โครงการสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.

นิตา ชัชกุล.

2552.อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว.กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์

บุษกร พรหมมาโนช.

2541.แนวทางการลงทุนทางธุรกิจและส่งเสริมการท่องเที่ยวประเทศสาธารณรัฐประชาชน
ประชาธิปไตยลาวและประเทศราชอาณาจักรกัมพูชา. จุลสารการท่องเที่ยว.ปีที่ 5 ฉบับที่ 4

(ต.ค.-ธ.ค.2549).หน้า 45-57

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา

2548.อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว.

กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปาริชาติ สถาปิตานนท์และคณะ

2549.การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชน:จากแนวคิดสู่ปฏิบัติการวิจัยใน
สังคมไทย. จำนวน 1000เล่ม .พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพมหานคร:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ปาริชาติ วลัยเสถียร

2543.กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.

กรุงเทพมหานคร.: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

พันธุ์ทิพย์ รามสูต.

2540.การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม.

นครปฐม : สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน.

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คณะเกษตรศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ .

2548. ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนรากฐานความรู้.

เชียงใหม่: ห้างหุ้นส่วนจำกัดดีพรีนิต.

มูลนิธิปริญญาโท นักบริหารรัฐกิจมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การมีส่วนร่วมของประชาชน.(online) available: www.dialoguecircle.com; www.policyresearch.gc.ca ตุลาคม 2551

เลิศชัย เจริญชัยรักษ์ และคณะ.

2549. การสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติในภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ. (online) available <http://ora.kku.ac.th>.

เสกสรรค์ ขวณิชย์และคณะ.

2549.การสำรวจเส้นทางท่องเที่ยวและการศึกษาการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวมอหินขาว

สุรน ฝรั่งคุ้ม.

2550. การประเมินผลกระทบทางสุขภาพจากแหล่งท่องเที่ยวในเส้นทางท่องเที่ยว

พิษณุโลก-หล่มสัก (online) available: snkchan@anamai.moph.go.th 3 มิถุนายน 2551)

สุธาวัลย์ เสถียรไทยและ คณะ.

2548.ธรรมาภิบาล การมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการทางด้านสิ่งแวดล้อม.

พิมพ์ครั้งที่ 1.

กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์สายธาร.

สุพัตรา แก้วมุกดา.

2545.วิสัยทัศน์ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จังหวัดนครนายก.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหิดล

สุพัตรา กลับดี.

2545.การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : ศึกษา เฉพาะกรณีการล่องเรือ ที่ตลาดริมน้ำ

ดอนหวาย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม .

ภาคนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะพัฒนาสังคม

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

2548.รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวิถีชีวิตภูมิปัญญาไทย.

กรุงเทพมหานคร:กระทรวงศึกษาธิการ.

อโนชา เจริญพรกิจวัฒนา.

2550.สถานการณ์การจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว

(online) available: <http://chuankin.com/new> ตุลาคม 2551

Davydd, J. Greenwood

1993. **Participatory Action Research as a Process and as a Goal** .Human Relations, Vol. 46, No. 2, 175-192

Erikson,Patricia Pierce.

2003. **Welcome to this house :A century of Makah people Honoring identity and negotiating culture tourism.**(research)(online) available:<http://vnweb.hwwilsonweb.com/hww/results>)

Frank Friedlander .

2001..**Participatory action research as a Means of Integrating Theory and Practice** (Symposium July, 23-24) (online) .available e-mail: ffriedlander@fielding.edu

Nesper,Larry.

2002. **Simulating culture:being Indian for tourists in Lac du Flambeau's Wa-Swa-Gon Indian bowl.** (research)(online) available: <http://vnweb.hwwilsonweb.com/hww/results>

Richards,Greg;Wilson Julie .

2003. **The impact of cultural event on city image : Rotterdam,cultural capital of Europe 2001.** (research)(online) available: <http://vnweb.hwwilsonweb.com/hww/results>

Rory O'Brien.

1998(research)(online) available:<http://www.web.net/~rbrain/paper> 2008

United Nation.

1981. **Population Participation in Decision making for Development.**
New York : United Nation Publication.

United Nation .

2002. **Public participation.** documents from the conference on public participation between Asia and Europe during June 10-12, 2002 at the United Nations Center in Bangkok.

Whyte,William Foote,editor.

(1990). **Participatory action research.**

California : Sage Pubication ,Inc.

<http://www.onec.go.th>

แบบทดสอบการอบรมโครงการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ของพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ในโลกมุสลิม : กรณีศึกษาชุมชนประตู่ชัย ชุมชนป่าตอง และตำบลคลองตะเคียนอำเภอพระนครศรีอยุธยา

แบบสอบถามชุดนี้จัดขึ้นเพื่อใช้ทดสอบความรู้ ผู้ประกอบการค้าอาหาร ซึ่งจะนำข้อมูลไปปรับปรุงสุขาภิบาลในชุมชนซึ่งจะเป็นส่วนส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนของท่าน ดังนั้นจึงขอให้ท่านได้ตอบแบบทดสอบตามความเป็นจริง

ส่วนที่ 1 ขอให้กรอกข้อความหรือกาเครื่องหมายถูกหน้าช่องว่างตามความเป็นจริง

1. เพศชาย.....หญิง
2. อายุปี
3. ศาสนาอิสลาม พุทธ
4. ชุมชนป่าตอง..... ประตู่ชัย..... คลองตะเคียน
5. ท่านขายขนมมากี่ปีแล้ว.....ปี
6. สถานที่ในการจำหน่าย.....ในบ้าน/ร้าน.....รถเข็น.....ของหน่วยงานต่างๆ
7. จำนวนลูกค้าต่อวันประมาณ.....คน
8. จำนวนครั้งที่ท่านได้รับการอบรมเรื่องความสะอาดของอาหาร/ขนม/น้ำ.....ครั้ง

ส่วนที่ 2 ให้กาเครื่องหมาย/ หน้าคำตอบที่ท่านเห็นว่าถูกที่สุดเพียงคำถามละ 1 ข้อ

1. โรคใดที่สามารถติดต่อเนื่องจากแมลงวันเป็นพาหะ
 - ก. อหิวาตกโรค
 - ข. ไข้หวัด
 - ค. ตาแดง
2. ข้อใดที่ไม่ควรทำในการป้องกันแมลงวันในร้านอาหาร/ในบ้านเรือนของท่าน
 - ก. ทิ้งขยะมูลฝอยในถุงที่ปิดมิดชิดและกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์แมลงวัน
 - ข. ใช้ฝาชีครอบอาหารและใช้ไม้ทากวาด
 - ค. ใช้น้ำยาฆ่าแมลงฉีด
3. โรคใดที่แมลงสาบเป็นตัวนำเชื้อโรคได้
 - ก. โรคฉี่หนู
 - ข. โรคตับอักเสบ
 - ค. โรคผิวหนัง

4. ข้อใดคือข้อยกเว้นการสังเกตอันตรายจากสีผสมอาหาร
 - ก. เลขทะเบียนอาหาร
 - ข. วันเดือนปีที่ผลิต หมคอายุ หรือควรรบริโภคก่อน
 - ค. ขนาดบรรจุภัณฑ์และราคา
5. จะสังเกตเบื้องต้นได้อย่างไรว่างามคอายุ
 - ก. มีกลิ่นหืน
 - ข. สีเปลี่ยน
 - ค. มีราขึ้น
6. สังเกตได้อย่างไรว่าขนมที่ผสมเบะแซหมคอายุ
 - ก. กลิ่นและรสชาติของขนมเปลี่ยนไป
 - ข. สังเกตไม่ได้
 - ค. ผิวสัมผัสและสีของขนมเปลี่ยน
7. การหยิบจับแก้วน้ำข้อใดไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสม
 - ก. หยิบที่ข้างแก้วค้ำจากปากแก้วประมาณ 2/3 ของแก้ว
 - ข. หยิบที่ปากแก้ว
 - ค. หยิบที่ก้นแก้ว
8. ไม่ควรใช้สารข้อใดล้างผักสด
 - ก. ผงฟู
 - ข. ค่างทับทิม
 - ค. น้ำมะนาว
9. แร่ธาตุชนิดใดไม่พบในงา
 - ก. ธาตุเหล็ก
 - ข. ธาตุไนโตรเจน
 - ค. ธาตุแคลเซียม
10. ลักษณะของงาแบบใดที่ไม่ควรนำมาปรุงในอาหาร
 - ก. งาที่สะอาด ไม่มีสิ่งสกปรกเจือปน
 - ข. งาที่มีกลิ่นไม่หอมและเหม็นหืน
 - ค. งาที่ยังไม่ได้คั่วและเก็บใส่ขวดปิดฝา
11. โรคใดที่ไม่สามารถติดต่อทางอาหารและน้ำดื่ม
 - ก. โปлиоไมอีไลติส
 - ข. อหิวาตกโรค
 - ค. ีหนู

12. ข้อใดคืออาการแพ้สารตะกั่วที่เจือปนในสีผสมอาหาร

- ก. ระยะแรก จะทำให้ร่างกายอ่อนเพลียเมื่ออาหารปวดศีรษะ โลหิตจาง ถ้าสะสมมากขึ้นจะมีอัมพาตที่แขน ขา เพื่อชัก-กระตุก หมดสติ
- ข. จะเกิดพิษต่อระบบทางเดินอาหาร ทำให้ผิดปกติ ตับอักเสบ หัวใจวาย
- ค. กรณีเฉียบพลัน จะมีอาการคลื่นไส้ ท้องเดิน ปวดมวนท้องรุนแรง ถ้าสะสมเรื้อรัง เหงือกจะบวมแดงคล้ำ ฝืนตาย เมื่ออาหาร อ่อนเพลีย

13. หากภาชนะบรรจุอาหารเขียนวันหมดอายุว่า 12/05/51 อาหารชนิดนั้นหมดอายุเมื่อใด

- ก. วันที่ 12 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2551
- ข. วันที่ 5 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2505
- ค. วันที่ 12 เดือนมิถุนายน 2551

14. น้ำข้อใดเหมาะสมในการนำมาบริโภคที่สุคในปัจุบัน

- ก. น้ำขวดที่มีมาตรฐาน
- ข. น้ำจากการกลั่น
- ค. น้ำประปา

15. จะสังเกตเบื้องต้นได้อย่างไรว่าน้ำขวดที่ซื้อมาดื่มไม่มีมาตรฐาน

- ก. มีตะกอนหรือเศษวัสดุต่างๆ อยู่
- ข. ดมว่ามีกลิ่นผิดปกติหรือไม่
- ค. ไม่มีการรับรองจากอย.

ขอบคุณทุกท่านที่ร่วมมือ

แบบประเมินความพึงพอใจในการจัดงาน

เปิดโลกการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไทยพุทธและมุสลิมที่เก่าแก่ที่สุดของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

โครงการการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ของพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใน

โลกมุสลิม : กรณีศึกษาชุมชนประตู่ชัย ชุมชนป่าตอง และตำบลคลองตะเคียนอำเภอพระนครศรีอยุธยา

คำแนะนำ กรุณาตอบคำถามหรือกาเครื่องหมาย √ ลงช่องที่ตรงกับความเป็นจริงเพื่อนำไปปรับปรุงการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

1. ข้อมูลทั่วไป

- 1.เพศหญิง.....ชาย 2.อายุ.....ปี 3.ระดับการศึกษา.....
- 4.อาชีพ..... 5.ที่ตั้งของบ้าน ใน ต.คลองตะเคียน.....นอก ต.คลองตะเคียน
- 6.ท่านมาร่วมงานในฐานะแขกรับเชิญผู้มาร่วมงานทั่วไปกรรมการจัดงาน
-นักแสดง.....ผู้นำสายสินค้าผู้นำสินค้าชุมชนมาแสดง
-อื่นๆ กรุณาระบุ.....

2. ข้อมูลด้านความพึงพอใจในการจัดงานครั้งนี้

รายการ	ระดับความพึงพอใจ		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
1.รูปแบบการจัดงานเหมาะสม			
2.สถานที่จัดงานเหมาะสม			
3.การต้อนรับเหมาะสม			
4.การประชาสัมพันธ์เหมาะสม			
5.ช่วงเวลาในการจัดงานเหมาะสม			
6.การแสดงเพื่อบอกเล่าวิถีชีวิตของไทยพุทธและมุสลิมในคลองตะเคียนเหมาะสม			
7.สินค้าที่นำเสนอสอดคล้องกับชื่อการจัดงาน			
8.ที่จอดรถ/การรักษาความปลอดภัยเหมาะสม			
9.การจัดงานสนับสนุนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในตำบลคลองตะเคียน			
10.ภาพรวมของการจัดงานเหมาะสม			
11.ควรจะมีการจัดงานเช่นนี้อีกในชุมชนนี้			

3. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

ขอขอบคุณที่ร่วมมือ ตอบแล้วกรุณานำมาหย่อนที่ตู้ของฝ่ายประชาสัมพันธ์เพื่อร่วมจับรางวัล

กำหนดการ

เปิดโลกการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไทยพุทธและมุสลิมที่เก่าแก่ที่สุดของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

โครงการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ของพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ในโลกมุสลิม : กรณีศึกษาชุมชนประตูลี้ ชุมชนป่าตอง และตำบลคลองตะเคียนอำเภอพระนครศรีอยุธยา

วันที่ 14 มีนาคม 2552

ณ โรงเรียนวันครู ตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา

เวลา	รายการ
16.00 -17.00 น.	การแข่งขันตอบปัญหา สถานที่ท่องเที่ยวและภูมิปัญญาในบ้านของคลองตะเคียน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ประถม(ไม่เกิน 12 ปี) มัธยม(12 ปีขึ้นไป-18ปี)และประชาชนทั่วไป
17.00-18.00 น.	การแข่งขันถักสวิง(ต.คลองตะเคียน)
18.00-18.30 น.	การแข่งขันทำโรตีมะตะบะ(2 ประเภทคือ ทำโรตีเร็ว และทำโรตีอร่อย) (ต.คลองตะเคียน)
18.30-19.00 น.	พิธีละหมาด กิจกรรมอื่นๆ ชะลอ
19.00 -19.30 น.	นายก อบต.คลองตะเคียนกล่าวรายงาน ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทำพิธีเปิด การนำเสนอวิถีทัศน์เรื่อง ทรัพยากรการท่องเที่ยวต.คลองตะเคียน)
19.30-20.00 น.	การอ่านคัมภีร์อัลกุรอาน (ต.คลองตะเคียนและชุมชนประตูลี้)จากนั้นแจกผู้มีเกียรติชมการแสดง/การออกร้านตามอัธยาศัย
20.00-20.20 น.	การโชว์มวยเด็กจาก(ต.คลองตะเคียนและชุมชนป่าตอง)
20.20 น.	จับฉลากผู้ตอบแบบสอบถามที่เข้าร่วมงานรอบที่ 1
20.20-21.00 น.	ลิเกฮูลู (ต.คลองตะเคียนและชุมชนประตูลี้)
20.30 น.	จับฉลากผู้ตอบแบบสอบถามที่เข้าร่วมงานรอบที่ 2
21.00-22.00 น.	เพลงนาเสบ (ต.คลองตะเคียนและชุมชนประตูลี้)
21.30 น.	จับฉลากผู้ตอบแบบสอบถามที่เข้าร่วมงานรอบที่ 3
22.00 น.	ปิดงาน